

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI GÜVENLİK VE TERÖRİZM ANABİLİM DALI

BİR VEKİL TERÖR ÖRGÜTÜ OLARAK PKK/YPG'NİN
ULUSLARARASILAŞMA ÇABALARI ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Yüksek Lisans Tezi

Hasan KÜPCÜ

Danışman
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

Nevşehir
Haziran 2022

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI GÜVENLİK VE TERÖRİZM ANABİLİM DALI

BİR VEKİL TERÖR ÖRGÜTÜ OLARAK PKK/YPG'NİN
ULUSLARARASILAŞMA ÇABALARI ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Yüksek Lisans Tezi

Hasan KÜPCÜ

Danışman
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

Nevşehir
Haziran 2022

TEŐEKKÖR

Tez yazmak, ancak size inanan insanların varlığıyla yapılabilir hale gelen ve çok çalışmayı gerektiren bir süreçtir. Bu süreç benim için hem güzel hem de gerçekten zorlu bir zaman dilimiydi. Bu tezin hazırlanma sürecinde benden kıymetli desteklerini esirgemeyen Mehmet Ali ÖZCAN'a gerek tezin inşasında ve gerekse bu inşanın anlamlar bütünü haline gelmesinde emeği olan çok kıymetli Danışman Hocam Doç. Dr. Mustafa ARSLAN'a şükranlarımı sunmayı kendime bir borç bilirim.

Geride kalan üç yıllık süreçte desteğini ve sabrını benden esirgemeyen her karamsarlığa düştüğümde umudumu yeniden filizlendiren değerli aileme emek ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim. Dualarını benden esirgemeyen, okumanın her zaman kıymetli olduğu öğüdünü hayatıma şiar etmeme vesile olan kıymetli Annem ve Babam'a çok teşekkür ederim.

Hasan KÜPCÜ

**BİR VEKİL TERÖR ÖRGÜTÜ OLARAK PKK/YPG’NİN
ULUSLARARASILAŞMA ÇABALARI ÜZERİNE BİR İNCELEME
Hasan KÜPCÜ**

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Haziran
2022**

Danışman: Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

ÖZET

Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile konvansiyonel savaşların yerini asimetrik ve etnik çatışmalar almaya başlamıştır. Bunun sonucunda birçok devletin kendilerine vekil olarak seçtiği terör örgütleri vasıtasıyla istedikleri bölgelere müdahale yöntemlerinden biri olan “vekâlet savaşları” doğmuştur. Bu çalışmada vekâlet savaşlarında vekil aktör olarak kullanılan terör örgütlerinden biri olan PKK/YPG incelenmiştir. Vekâlet savaşlarında vekil aktör sıfatıyla devletler tarafından tercih edilen terör örgütlerinin çok kutuplu uluslararası sistemde ve güvenlik ikilemi bağlamında devletler arasında bir denge unsuru olduğu değerlendirilmektedir. Çalışmada PKK/YPG’nin uluslararasılaşma çabalarında yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarını kullanma düzeyi incelenmiştir. Araştırmada yanıt aranan soru küresel terörizmle mücadelede bölgesel güvenlik kompleksi çerçevesinde bölgesel dinamikleri ön plana çıkararak mücadele etme yöntemlerinin küresel yöntemler karşısındaki etkinliğinin ne düzeyde olduğudur. Araştırma PKK/YPG terör örgütü özelinde insan ticareti ve yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı suçlarıyla sınırlı tutulmuştur. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması, mevzuat ve rapor incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada terör örgütü PKK/YPG’nin bir yandan uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti yoluyla ihtiyaç duyduğu maddi kaynağı sağlarken diğer yandan uluslararası bir statü ve tanınırlık elde etmeye çalıştığı bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bir diğer bulgu ise terör örgütü PKK/YPG’nin yapmış olduğu yasadışı faaliyetlerle küresel tedbirlerden ziyade bölgesel tedbirlerle mücadele etmenin daha etkin olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Vekâlet Savaşları, Uluslararasılaşma, Bölgesel Güvenlik, PKK/YPG, Ulus Ötesi Suç.

**AN EXAMINATION ON THE INTERNATIONALIZATION EFFORTS OF
PKK/YPG AS A PROXY TERRORIST ORGANIZATION**

Hasan KÜPCÜ

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences
Department of International Security and Terrorism, M.A., June 2022
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa ARSLAN**

ABSTRACT

The asymmetric and ethnic conflicts replaced the conventional wars with the end of the Cold War. Thus, the “proxy wars” arose which were used to intervene in the regions via the terrorist entities that numerous states choose as a proxy. This study elaborates on the terror organization PKK/YPG, a proxy terrorist entity used in these proxy wars. The study offers the fact that terrorist organizations, which are preferred by certain states as proxy actors in proxy wars, are considered to be a balancing factor among the states in the multipolar international system and the context of the security dilemma. In the study, the level of use of illegal drug trafficking and human trafficking crimes in the internationalization efforts of the PKK/YPG was examined. The question sought to be answered in the research is to what extent the methods of combating global terrorism are effective against global methods by highlighting regional dynamics within the framework of the regional security complex. It also questions the effect of the method of regional counter-terrorism vis-à-vis the global methods. The study only examines the drug trafficking and human smuggling offenses of the terror organization PKK/YPG. The literature review, related legislation, and the report examination which were the qualitative research methods were used in this study. This study offers the argument that the terrorist organization PKK/YPG has obtained the financial resources that it needs through drug trafficking and human smuggling. It tried to gain international status and recognition as well. This study also claims that counter-terrorism and the fighting against the illegal activities of the terrorist organization PKK/YPG have to be conducted regional rather than on a global level.

Keywords: Proxy Wars, Internationalization, Regional Security, PKK/YPG, Transnational Organized Crime.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

VEKÂLET SAVAŞLARI

1.1. Savaş Olgusunun Anlamı ve Kapsamı	5
1.2. Savaşta Yaşanan Değişim	7
1.3. Soğuk Savaş Sonrası Savaşlarda Yaşanan Değişimler	11
1.4. Yeni Bir Savaş Türü: Vekâlet Savaşları.....	13
1.4.1. Vekâlet Savaşlarının Kavramsal ve Teorik Çerçevesi.....	13
1.4.2. Vekâlet Savaşlarında Terör Örgütlerinin Rolü	16
1.4.3. Vekâlet Savaşları ile PKK/YPG Arasındaki İlişki	19

İKİNCİ BÖLÜM

PKK/YPG'NİN ULUSLARARASILAŞMASININ ARAÇLARI: İKİ ULUS- ÖTESİ SUÇ

2.1. PKK ile YPG Arasındaki Organik Bağ ve Vekillik Mefhumu	23
2.2. Terör Örgütlerinin Uluslararasılaşması.....	28

2.3. Terör Örgütü PKK/YPG'nin Avrupa'da Siyasallaşması Sonucu Uluslararasılaşması	29
2.4. Terör Örgütü PKK/YPG'nin Uluslararasılaşma Sürecindeki Gelişmeler.....	32
2.5. PKK/YPG'nin Uluslararasılaşma Sürecinde Ulus-Ötesi Suçlar	33
2.5.1. PKK/YPG'nin Uyuşturucu Kaçakçılığı Yoluyla Uluslararasılaşması	34
2.5.2. PKK/YPG'nin İnsan Ticareti Yoluyla Uluslararasılaşması	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PKK/YPG VE BÖLGESEL GÜVENLİK SORUNLARI

3.1. Çok Kutuplu Uluslararası Sistem ve Güvenlik İkilemi	48
3.2. Terörizmin Amacı: Yıkarak mı, Yönetmek mi?	51
3.3. Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak PKK/YPG'nin Bölgesel ve Küresel Ekonomiye Etkileri	54
3.4. Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak PKK/YPG'nin Bölgesel ve Küresel Güvenliğe Etkileri	56
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
KAYNAKÇA	65
ÖZGEÇMİŞ.....	83

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
CIA	Central Intelligence Agency (Amerikan İstihbarat Servisi)
DEA	Drug Enforcement Administration (ABD Uyuşturucuyla Mücadele Dairesi)
DEAŞ	Devlet'ül Irak ve's Şam
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
EUROPOL	European Police Office (Avrupa Polis Teşkilatı)
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
INTERPOL	The International Criminal Police Organization (Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı)
KADEK	Kürdistan Demokratik ve Özgürlük Kongresi
KCK	Koma Ciwaken Kürdistane (Kürdistan Topluluklar Birliği)
KOM	Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi
KOMKAR	Kürdistan Dernekleri Federasyonu
KONGRA-GEL	Kürdistan Halk Kongresi

ORSAM	Ortadoğu Stratejik Araştırmaları Merkezi
PKK	Partiya Karkeren Kurdistane (Kürdistan İşçi Partisi)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TCK	Türk Ceza Kanunu
TEM	Terörle Mücadele Daire Başkanlığı
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Organize Suç ve Uyuşturucu Ofisi)
YPG	Yekineyen Parastina Gel (Halk Savunma Birlikleri)

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Savaşın Aşamaları ve Değişimi.....	8
Tablo 2. 1980-2020 Yılları Arasında Terör Örgütü PKK/YPG'nin Uyuşturucu Kaçakçılığı Bağlantılı Olaylarına Ait Yakalanan Maddeler.....	35

GİRİŞ

Uluslararasılaşmak terör örgütleri için hayati bir meseledir. Bu sayede gelecekteki varlıklarını, belli dönemler ve süreçler dahilinde de olsa, garanti altına alabilirler. Uluslararasılaşma (*Internationalization*) kavramı, faaliyet yürütülen bölge ya da ulusal sınırların dışına çıkarak etki alanının genişletilmesini ve uluslararası faaliyet alanlarına artarak katılımı ifade etmektedir (Calof ve Beamish, 1995: 116). Knight'e (2008: 20) göre uluslararasılaşma, ulusal sınırları aşan siyasi, ekonomik ve kültürel birçok alanı kapsayan bir süreçtir. Frölich (2006: 405) ise uluslararasılaşmayı sınır aşan ilişkiler olarak tanımlamıştır. Uluslararasılaşma kavramı aynı zamanda tek bir merkeze bağlı kalınmaksızın birden fazla kurum ve kuruluşla iş birliği içerisinde olmayı ifade etmektedir (Çetinsaya, 2014: 141). Bu iş birliği ve stratejik bağlantılar genellikle uluslararası zeminde devletler ile devlet dışı silahlı aktörler arasında olmaktadır (Maoz ve Şan Akca, 2012: 721). Ancak terör örgütlerinin uluslararasılaşması onları bir araç olarak kullanmak isteyen devletler için de önemlidir. Devletler uluslararası sistem üzerindeki bazı emellerine uluslararası nitelik kazandıracakları terör örgütleri sayesinde daha kolay ulaşabilirler.

Terör örgütlerinin de stratejilerindeki değişmelerle uluslararası alanda yer edinerek uluslararası bir devlet dışı aktör haline geldikleri söylenebilir. Bu bağlamda Jenkins'e (2006: 124) göre terör örgütlerinin uluslararasılaşmasının iki yolu vardır. Bunun birinci yolu diğer ülkelerde yaptıkları terör saldırıları ile ilişkiliyken ikinci yolu uluslararası alanda dikkat çekerek ve faaliyetlerini ulusal sınırların ötesine taşıyarak çeşitli iş birlikleri ve ortak amaçlar sayesinde olmaktadır.

Devletler ile terör örgütleri arasındaki menfaat ilişkisi açıkça kabul edilebilen bir ilişki değildir. Ancak çok açıktır ki, “devlet toleransı ve desteği olmadan terörist

faaliyetlerin gerçekleşmesi zordur” (Schmid, 2018: 23). Devletlerin terör örgütleriyle ilişkilerine dair ampirik incelemeler yapmış olan Şan Akca'nın (2021: 160) da tespit ettiği üzere demokrasinin gelişmiş olduğu ve devlet otoritesinin varlığının hissedilebildiği toplumlarda bu türdeki yasa dışı faaliyetlerin hükümetlerin bilgisi dışında gerçekleştirilebilmesi pek mümkün değildir. Çoğu zaman devletlerin terör örgütleriyle müşterek hareket ettikleri ve ortak amaç ve hedefler çerçevesinde sıklıkla iş birliği yaptıkları yönünde savlar ileri sürülmektedir (Şan Akca, 2021: 160).

Günümüzde küreselleşme ile birlikte çeşitli alanlarda meydana gelen değişimler sonucunda terör örgütleri varlıklarını devam ettirebilmek için uluslararasılaşma çabalarına girişmektedirler. “Uluslararasılaşmak” uluslararası alanda meşru bir aktör olarak kabul görmek demektir. Kabul gören aktörün varlığı diğer aktörler tarafından onaylanır. Onaylanan aktör diğer aktörler tarafından desteklenir. Terör örgütleri de, uluslararası sistemin bir aktörü olarak, uluslararası alanda onaylanarak destek görmek istemektedirler. Terör örgütlerinin uluslararasılaşmasına etki edebilen (kolaylaştırabilen ya da güçleştirebilen) çeşitli değişkenler vardır. Devlet desteği bu değişkenlerden biridir. Bu nedenle terör örgütlerinin uluslararasılaşmak için devletlerle nasıl bir ilişki içine girdiklerinin anlaşılmasına ihtiyaç vardır. Bu hedefe bazı ulus ötesi suçlar bağlamında devlet-terör örgütü ilişkisini incelenmesi suretiyle varılabilir.

Bu tezde de PKK/YPG¹ terör örgütünün değişen uluslararası konjonktüre uyum sağlamaya ve meşru bir zemin elde etmeye çalıştığı iddia edilmektedir. Bu amaçla başta AB üyesi ülkeler olmak üzere ABD ve Rusya gibi farklı bölgelerden birçok devletle gayri meşru iş birlikleri geliştirerek uluslararasılaşmaya çalıştığı ifade edilmektedir (Çelik, 2019: 113). PKK/YPG sınıraşan suçlardan uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarını işleyen terör örgütlerinden biridir. Bu terör örgütü başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere birçok bölgede uyuşturucu kaçakçılığı yapmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2017: 45). Örgüt uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti suçunu çeşitli ülkelerde kurmuş olduğu paravan dernek ve sivil toplum kuruluşları (STK) vasıtasıyla rahatlıkla yürütebilmektedir. Terör örgütünün bu

¹ YPG terör örgütü uluslararası alanda terör örgütü PKK'nın çatı örgüt halindedir. Bu sebeple PKK/YPG ifadesi, YPG'nin PKK terör örgütünün devamı niteliğinde olduğuna dikkat çekme amacıyla kullanılmıştır.

sınıraşan suçları işlerken birçok devlet ile gayri meşru iş birliği içerisinde hareket ederek, uluslararasılaşma amacına ulaşma gayretinde olduğu değerlendirilmektedir.

Uluslararası bir örgüt niteliği kazanmak terör örgütü PKK/YPG için son derece önemlidir. Uluslararasılaşma PKK/YPG terör örgütü için farklı coğrafyalarda rahatlıkla hareket edebilme imkânı sağlarken devamlılığını sağlamak adına ihtiyaç duyduğu finansal kaynağı da temin etmektedir. Ayrıca uluslararasılaşma terör örgütü için uluslararası arenada adından sıkça söz ettirerek ihtiyaç duyduğu birçok vasa sahip olma açısından da önemlidir. Günümüz çok kutuplu uluslararası sisteminde devletler arasındaki güç rekabeti güvenlik ikilemi oluşturmaktadır. Bu rekabet ortamında devletler açısından vekil aktörler sıfatı kazanan terör örgütleri istedikleri desteği alarak devletlerin rakipleri karşısında ulusal ve bölgesel düzeyde faaliyet yürütmektedir.

Bu çalışma ile PKK/YPG terör örgütünün vekil bir aktör sıfatı ile uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarını işleyerek uluslararasılaşma çabaları incelenmiştir. Ayrıca terör örgütü PKK/YPG'nin bölgesel güvenlik ve ekonomiye yaptığı olumsuz etkilere de değinilmiştir. Bölgesel güvenlik kompleksi, güvenliğin bölgesel dinamiklerini ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu teoriye göre bir bölgenin aktörleri arasında güvenliğin daha özerk dinamiklerinin olabileceğini vurgulanmaktadır. Tüm devletlerin birbirlerine bağımlı olduğu uluslararası sistemde, tehdit ve güvensizlikler yakınlık ile alakalı olduğu için birbirine yakın olan devletler daha bağımlıdırlar. Dolayısıyla terörle mücadelenin de bu uluslararasılaşma faktörü sebebiyle bölgesel dinamiklerin dikkate alınarak bölgesel güvenlik kompleksi çerçevesinde olması gerektiği iddiası bu tezin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Literatürde genelde terörle mücadelede uluslararası işbirliğinin önemi vurgulansa da bu çalışmada vekalet savaşları ve terör örgütlerinin vekil aktör olarak kullanılması sebebiyle mücadelenin gerekirse uluslararası aktörlerin de dahil edilmesi ile bölgesel olması gerektiği belirtilmiştir. Uluslararası işbirliği önemli olmakla beraber terörle mücadelede tek başına yeterli olmadığı, bölgesel dinamiklerin üzerinde durularak bölgesel bir mücadelenin devlet politikası olarak başvurulacak bir yöntem olabileceği bu çalışmanın temel iddialarındandır. Çalışma yöntemi olarak literatür taramasından faydalanılmış olup ağırlıklı olarak ulusal ve uluslararası makale ve kitaplar

incelenmiştir. Araştırmada teorik bulguların yanı sıra resmî kurumların raporlarından da istifade edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde “Vekâlet Savaşları” olarak nitelendirdiğimiz başlık altında savaş olgusunun anlamı, Soğuk Savaş sonrası dönemde savaşlarda yaşanan değişimler, yeni bir savaş türü olarak vekâlet savaşlarının kapsamı ve son olarak PKK/YPG terör örgütünün vekâlet savaşlarında yer edinerek bu alanda gördüğü potansiyeli kullanıp vekâletini aldığı devletlerin çıkar ve amaçları doğrultusunda hareket alanını genişletmesi üzerinde durulmuştur.

Terör örgütü PKK/YPG'nin uluslararasılaşma araçları olarak ulus ötesi suçlar başlıklı ikinci bölümde öncelikler PKK ve YPG terör örgütlerinin arasındaki organik bağ ile vekillik mefhumuna değinilmiş, terör örgütlerinin uluslararasılaşmasını kimlerin neden istediği hakkında bilgi verilerek terör örgütü PKK/YPG'nin diğer ülkelerde giriştiği siyasallaşma çabalarının uluslararasılaşmasına katkısına ve bu süreçteki gelişmeler üzerinde durulmuştur. Son olarak ise terör örgütü PKK/YPG'nin uluslararasılaşma süresindeki en büyük kazanımlarından olan ulus ötesi suçlar bağlamında uyuşturucu kaçakçılığı ile insan ticareti vurgulanmıştır.

Üçüncü bölümde ise çok kutuplu uluslararası sistem ve güvenlik ikilemi bağlamında PKK/YPG terör örgütünün bölgesel güvenlik ve ekonomiye olumsuz etkileri incelenerek terörizmin amacının yıkmak mı yoksa yönetmek mi olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Sonuç bölümünde ise çalışmadan elde edilen sonuç ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

VEKÂLET SAVAŞLARI

Savaş olgusunu, insanlık tarihi ile birlikte incelemek mümkündür. Devletler kendi aralarındaki çeşitli anlaşmazlıkları çözmeye çalışırken alternatif bir araç olarak savaşa başvururlar. Tercih edilme amacı bakımından dikkate değer farklılıklardan söz edilemese de, tarihsel süreç içerisinde savaşın yöntemi bakımından önemli farklılaşmaların gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum teknolojik, siyasal, kültürel, sosyolojik ve ekonomik alanlarda meydana gelen gelişmelerle açıklanabilir. Bu alanlardaki gelişmelerin etkisiyle savaşın yönteminde gerçekleşen farklılaşmalar savaşın aktörlerinde de gözlenmiştir. İki devlet arasında doğrudan yöntemlerle gerçekleşmiş olan geleneksel (*konvansiyonel*) savaşların, özellikle Soğuk Savaş Dönemi ve sonrası dönemden itibaren günümüzde hem dolaylı yöntemleri içerecek şekilde hem de üçüncü aktörlerin dahil olmasıyla yeni bir boyut kazandığı ifade edilebilmektedir. Bu durumda bu üçüncü aktörler devletlerin vekili olarak değerlendirilmektedirler.

Alan yazında “vekâlet savaşları” biçiminde kavramlaştırılmış olan bu yeni güç mücadelesi yönteminin uluslararası güvenlik meseleleri içerisindeki yerinin ve çeşitli niteliklerinin tespit edilmesi önemlidir. Bu tespitler uluslararası güvenlik meselelerine dair etkili ve verimli çözümler geliştirilebilmesinin yolunu açabilir. Devletler arasındaki güç mücadelelerinin aracı olarak kullanılan bir olgu olan savaş hakkında kavrayış geliştirmek ise bu sürecin ilk adımlarındandır.

1.1. Savaş Olgusunun Anlamı ve Kapsamı

Savaş devletler arasında gerçekleşen çatışma türlerinden biridir. Yılmaz (2013: 1) savaşı “devletler arasında ya da bir devletin sınırları içerisindeki insan grupları arasında gerçekleşen geniş ölçekli fiziksel çatışmalar” biçiminde tanımlamaktadır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde ise savaş, “devletlerin diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele” (sozluk.gov.tr, 2020) olarak betimlenmektedir. Bull'a (2012: 178) göre ise savaş, siyasi birimlerin karşılıklı olarak birbirlerine uyguladıkları organize şiddet biçimidir. “Nihai amacı, düşman görülenin (karşı tarafın) savaşma kabiliyetini bastırarak ona üstünlük sağlamaktır” (Stephens ve Baker, 2009: 61).

Savaş kavramını “birbirine düşman iki veya daha fazla grubun silahlı güçler vasıtasıyla bir çatışmaya girmesi” biçiminde tanımlayan Wright (1942: 685) bir olayın savaş olarak nitelenebilmesi için askerî harekât, yüksek gerginlik ve farklı bir hukukun olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Wright (1942: 636) “devlet dışı aktörler de dahil olmak üzere hukuki açıdan tanınmış olan tarafların yapmış oldukları ve 50.000'den daha fazla askerî unsurun katıldığı bütün silahlı çatışmaların ‘savaş’ olarak adlandırılabilceğini” de ifade etmektedir.

Savaş kavramı üzerindeki en büyük otoritelerden biri olarak görülen Carl Von Clausewitz, kavramın doğası ve tanımı üzerine realist perspektifle yaklaşan düşünürlerden biridir. Clausewitz (2015: 30) savaş, unsurları üzerinden yaptığı birçok değerlendirme sonucunda “düşmana karşı irade kabul ettirme eylemi” olarak tanımlamıştır. Savaşın politik bir araç olduğunu, bu nedenle politikanın başka araçlarla devamı için kullanıldığını da belirtmiştir. Savaş kavramı üzerinde kapsamlı inceleme ve çalışmalar yapmış olan düşünüre göre “kavramın en önemli üç unsuru halk, ordu ve hükümetlerdir” (Clausewitz, 2015: 30-45).

Crevel'd'e (1997: 18) göre Clausewitz'in savaşı “politika”nın bir devamı olarak ele alan yaklaşımı 21. yüzyıl koşullarına uygun değildir. Çünkü günümüzde savaşlar artık insani müdahale adı altında adaleti sağlama ya da dinsel radikalleşmeyle mücadele etme gibi amaçlarla da gerçekleştirilmektedir. Clausewitz'in halk, ordu ve hükümet üçlüsünden oluşan güç birliği ise küreselleşen dünya içerisinde yerini devlet dışı aktörlere, bireylere ve postodern serbest piyasa ilişkisine uyumlu toplum düzenine bırakmıştır (Crevel'd, 1997: 18). Artık savaş “uluslararası sistemde silahlı kuvvet kullanma” veya “şiddet kullanma kapasitesine sahip devletler ve devlet dışı siyasal aktörler arasında geçen çatışma” halini almıştır (Sokullu, 2019: 2). Devletler

tarafından dış politikada hedeflenen kazanımın elde edilememesi veya elde edilebileceği konusundaki inancın zayıflaması ise savaşa herhangi bir şekilde süreklilik kazandırabilmiştir (Baharççek, 2000: 271). Bu minvalde savaşın devletler ya da devlet dışı çeşitli aktörler tarafından hedefteki önelere karşı güç unsurları kullanılarak icra edilen ve düşmanca niyetlere dayanan eylemler olduğu ifade edilebilir. Üstelik bu eylemlerin kimi hallerde insani değerlerden, hukukilikten, meşruluktan vb. yoksun olabildiği de söylenebilir. Bu gibi hallerdeki savaşların “vekâlet savaşları” olarak nitelendirilmesi mümkündür.

1.2. Savaşta Yaşanan Değişim

Tarih boyunca savaşlar toplumsal değişimlerden ve teknolojik gelişmelerden etkilenmiştir (Yalçınkaya ve Türkes, 2008: 58). Siyasi, sosyal ve ekonomik koşullardan ayrı düşünölemeyeceği için de savaşın ulusal ve uluslararası düzeyde doğrusal olmayan biçimde değişmeye devam edeceği öngörülmektedir (Stephens ve Baker, 2009: 360). Savunma ve güvenlik kavramları doğrultusunda çeşitli değişimler yaşayan savaşlarda silahlı mücadelenin aktörleri, coğrafyası ve yöntemleri de farklılık göstermektedir. Bu çerçevede savaş kavramı karmaşık ve farklı bir mücadele anlamı kazanmıştır (Özçelik, 2020: 437). Bu sebeple, 1970’li yıllardan itibaren tekrar popülerleşen Clausewitz’in kuramı savaşın değişmesine dikkat çekmektedir (Yalçınkaya, 2019: 3). Savaşlar son yıllarda devlet tekelinde olmaktan çıkmakta ve devlet dışı çeşitli aktörler, terör örgütleri ve dünya çapında etkin olan özel askerîşirketler için kazançlı bir faaliyet alanı haline gelmektedir (Münkler, 2010: 11).

Savaşların geçmişten günümüze yaşamış olduğu değişimi sosyal, siyasal, ekonomik ve bilimsel açıdan ele alarak değerlendirmenin önemli olduğu ifade edilebilir. Tarihsel açıdan önceki dönemlerde meydana gelen savaşlarda kullanılan araç-gereç çeşitliliği, katılan devlet sayıları ve amaç-çıkâr bağlamında günümüz savaşlarıyla arasında birçok açıdan farklılığın olduğu görölmektedir (Arı, 2011: 427). Savaşlarda yaşanan değişimi incelemiş olan Kaldor (2013: 3) eski ve yeni savaşlar arasındaki farklılıkları tespit etmiştir. Buna göre eski savaşlarda aşırıya kaçma eğilimi yeni savaşlardan daha yüksektir ve savaşın her iki taraf da kazanmaya odaklıdır. Yeni savaşlar ise her iki taraf için siyasi ve ekonomik açıdan kazanç yolları sağladığı

müddetçe tekrarlanır. Sandberg'in (2016:237) çalışması savaş ve çatışmaların erken modern dönemde dini, etnik, ticari ve sınırsal nedenlerden kaynaklandığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan Kaldor (2013: 3) geleneksel savaşları devlet inşası ile ilişkilendirirken, günümüz savaşlarını devletlerin parçalanması ve bölünmesine etki eden en önemli faktörler olarak görmektedir.

Lind vd. (1989) ile Lind (2004) tarihsel süreç içerisinde savaşlarda gerçekleşen değişimi derinlemesine inceleyerek dönemlere ayırmışlardır. Yaptıkları dönemlendirme sentezlenerek Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Savaşın aşamaları ve değişimi

1. Aşama	Ulus-devletler Öncesi Savaşlar
2. Aşama	1. Nesil Savaşlar <i>Klasik Savaşlar (1648-1860).</i> <i>Zirvesi: 30 Yıl Savaşları, Napolyon Savaşları</i>
3. Aşama	2. Nesil Savaşlar <i>Topyekûn Endüstri Savaşları (1860- 1918).</i> <i>Zirvesi: I. Dünya Savaşı</i>
4. Aşama	3. Nesil Savaşlar <i>Manevra Savaşları (1918-1948).</i> <i>Zirvesi: II. Dünya Savaşı</i>
5. Aşama	4. Nesil Savaşlar (Vekâlet Savaşları) <i>Gayri Nizami Harp Türleri (1948'den günümüze.</i> <i>Özellikle 11 Eylül sonrası).</i> <i>Zirvesi: ABD'nin Irak ve Afganistan işgalleri</i>

Kaynak: Lind vd., 1989; Lind, 2004.

Tablo 1'de görüldüğü üzere savaşın icrası tarih boyunca teknolojik imkânlar ve diğer gelişmelere paralel olarak değişim geçirmiştir. “Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir” sözünü doğrularcasına tarihsel süreç içerisinde meydana gelmiş olan

önemli olaylar savaşları hem etkilemiş hem de nesil olarak dört evreye ayrılmasını sağlamıştır. Her nesil savaşın bir zirve noktasının olduğu, sonraki aşamada ise teknik ve yöntem açısından farklı bir uygulama evresinin gerçekleştiği görülmektedir.

Geleneksel savaş düzenine sahip ordular arasında Vestfalya Anlaşması ile başlayarak 1860 yılına kadar devam eden savaş ve çatışmalar birinci nesil savaşlar dönemini ifade etmektedir (Lind, 2004: 12). Birinci nesil savaşların en yoğun yaşandığı dönemin 17. yüzyıl ortasında meydana gelen 30 yıl savaşları ve Napolyon Savaşları olduğu söylenebilir. Diğer taraftan ikinci nesil savaşların en yoğun yaşandığı dönemin I. Dünya Savaşının olduğu zaman dilimi olduğu değerlendirilmektedir. Üçüncü nesil savaşların da yoğun olarak yaşandığı dönem II. Dünya Savaşı'na denk gelmektedir. Dördüncü nesil savaşlara (vekâlet savaşları) bakıldığında ise en yoğun dönemi ABD'nin Irak ve Afganistan'ı işgal ettiği dönem olarak bilinmektedir.

Ateşin ve ateş destek sistemlerinin yoğun olarak kullanıldığı İkinci Nesil Savaşlar 19. yüzyılda başlayıp 20. yüzyıl başlarına kadar devam etmiştir. Bu savaş türünde yöntem olarak ateş ve hareket kabiliyeti esastır. Birinci Nesil Savaşlardan en önemli farkı, görmeden icra edilebilen atışların bu dönemdeki savaşlarda önemli bir yer tutmasıdır. "Toplar fetheder, piyadeler yerleşir" şeklinde ifade edilen Fransız atasözü bu dönemdeki savaşları en iyi şekilde özetlemektedir. Bu savaş türünde fikir ve görüşler önemli görülse de asıl önemli olan itici güç teknoloji olmuştur (Lind vd., 1989: 23).

Üçüncü Nesil Savaşlar ise artık 20. yüzyılın içerisinde varlığı kabul edilerek, teknolojik gelişmeler sonucunda hız ve manevra yöntemlerine dayalı olarak hava kuvvetlerinin de dahil edilmesiyle gerçekleşmiş olan savaşlardır. Üçüncü Nesil Savaşlarda en önemli gelişme olarak tankların ön plana çıktığı görülmektedir. Psikolojik ve zihinsel harekât tekniklerini içeren bu savaşlar Alman ordusu tarafından kullanılan yıldırım harekâtlar yöntemlerini içermektedir. Bunun sonucunda savaşların icra yöntemlerindeki gelişim ve değişimler adına birçok gelişme dikkat çekmiştir (Lind vd., 1989: 23).

II. Dünya Savaşı ile birlikte demokratik yönetimler ağırlık kazanmış, baskıcı rejimlerin son bulması ve nükleer silahların sınırlandırılmasıyla birlikte geniş ölçekli savaşların gerçekleşmesi (ortaya çıkması) ihtimali de azalmıştır (Yılmaz, 2007: 24). Soğuk Savaş Döneminde özellikle üçüncü dünya ülkesi olarak adlandırılan ülkelerde savaş olgusu daha sık görülmüştür. Üçüncü dünya ülkesi olarak ifade edilen bu ülkeler, nükleer kapasiteye sahip olmadıkları için II. Dünya Savaşına katılan ülkeler gibi savaşın yıkıcı etkilerini görmediklerinden dolayı savaş olgusuna daha yatkın bir tutum sergilemişlerdir (Neilberg, 2011: 145-147). Küreselleşmenin meydana getirmiş olduğu değişimler sonucunda savaş olgusunun yöntem, strateji, amaç, aktörler ve kapsadığı sınır ile tahrip oranında bir artış gözlemlenmektedir (Özer, 2016: 253).

Günümüzde uluslararası sistemin yapısı, dış politika aracı olarak savaşların niteliği konusunda yeni ve bir o kadar da önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Baharçipek, 2000: 271). Günümüzde Dördüncü Nesil Savaşlar (vekâlet savaşları) olarak adlandırılan kavram alışılmışın dışında, iki farklı devletin yan yana gelmeden üçüncü bir ülke üzerinde yürüttükleri savaş yöntemi olarak tasvir edilmektedir. Savaş çerçevesinden değerlendirildiğinde ise vekâlet savaşları kavramı düzenli silahlı kuvvetler ile düzensiz silahlı kuvvetlerin, sivil halk ile askerlerin, askerî güç ve bu kapsamda olmayan sosyal, politik ve ekonomik imkânlar dahilinde şiddet içermeyen sıcak çatışma yöntemlerinin iç içe kullanılması olarak tanımlanmıştır. Libya Harekâtı Suriye iç savaşı ve Afganistan gibi örnekler Dördüncü Nesil Savaşın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu savaş örneğinde devletler siyasi ve askerî hedefler için açık bir şekilde yürütülmesinden ziyade "vekil savaş" (*proxy war*) şeklinde yürütüldüğü görülmektedir (Karabulut, 2016: 27).

Uluslararası entegrasyonun gelişmesiyle birlikte uluslararası sistemdeki gerilimler etkisini kaybetmeye başlayınca devletlerin birbirlerine olan bağımlılıkları artmıştır. Bu çerçevede savaşların önceki dönemlere nazaran taşınmış oldukları önem de azalmaya başlamıştır. Diğer taraftan ekonomik olarak savaş ilanı ve sürdürülebilirliği açısından gerekli silah ve askerî gücün maliyetindeki yükseliş savaş olgusunu pahalı bir dış politika aracı haline getirmiştir (Baharçipek, 2000: 278). Bu nedenlerle devletlerin karşılıklı ilişkileri bağlamında savaşlar artık farklı bir pozisyona itilmiş, bunun sonucunda ise devlet dışı silahlı aktörlerin oluşumuna zemin hazırlanmıştır.

Bu bağlamda muharebe sahaları değişmiş, savaş kavramının yerini silahlı çatışmalar almış, iç savaşlarda da artış meydana gelmiştir (Yalçinkaya ve Türkeş, 2008: 29).

1.3. Soğuk Savaş Sonrası Savaşlarda Yaşanan Değişimler

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yeni bir dünya düzeni oluşmaya başlamıştır. Bu sürece birçok gelişmenin etkisinden söz edilebilir. Bir yandan iletişim teknolojilerinin gelişmesi, diğer yandan jeopolitik boyuttaki gelişmeler yeni dünya düzeninin oluşmasına katkıda bulunan etkenler arasındadır. Devlet dışı aktörlerin ortaya çıkması ya da etkinliklerinin artması ise bu sürecin önemli gelişmelerindedir. Savaşın bundan sonra yeni usul, taktik ve sistemlerle icra edilebilecek olması devlet dışı aktörler nedeniyle mümkün hale gelebilmiştir. Bu dönem, savaşlarda devletlerin egemen olduğu zaman diliminden devlet dışı aktörlerin etkin olmaya başladığı döneme geçiş olarak adlandırılabilir. Artık bu dönem geleneksel savaşların dönüşüm geçirdiği ve Dördüncü Nesil Savaşlar olarak adlandırıldığı yeni bir savaş türünün ortaya çıktığı dönem olmuştur. Nitekim Batılı analistler bu dönemde güç kullanımındaki şekil ve yöntemlerin devletlerin doğasındaki değişikliklere bağlı olarak evrilmiş olduğuna dikkat çekerler (Stephens ve Baker, 2009: 355).

Savaşlar, Vestfalya Antlaşması'ndan beri ulus devletlerin tekelindeydi (Yalçinkaya ve Türkeş, 2008: 56). Ancak 1945 sonrasında yeni bir savaş yönteminin gelişmeye başladığı görülmüştür. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise bu yöntemin yaygın kabulüne şahit olunmuştur. Bu yeni savaş yönteminde devlet rolünün önemi azalmış ve düzensiz, örgütsüz, toplumları hedef alan, psikolojik savaş yöntemleri kullanan, asimetrik saldırılar gerçekleştiren ve teknolojiyi de çok iyi kullanabilen devlet dışı aktörler ortaya çıkmıştır (Creveld, 1997: 18; Eker, 2015: 37). Kaldor (2012: 102)' da bu devlet dışı silahlı aktörlerin savaşlara dahil olması sonucunda savaşların artık devletlerin içerisine (iç çatışmalara) evirildiğine dikkat çekmektedir. Bunun sonucunda ise asimetrik eylem ve çatışmalar artarak sivillere yönelik şiddet ve kayıpların arttığı vurgulanmıştır.

1990'lı yılların ilk yarısında Kafkaslar ve Saraybosna da dikkat çeken husus, düzenli orduların savaş alanlarındaki hâkim rollerini yitirmeleridir (Kaldor, 2012: 72). 21. yüzyılda meydana gelen savaşlarda artık kamusal güç ve şiddet tekeline sahip

hükümetlerin öneminin kaybolduğu, savaşların artık devletler eliyle yürütülmediği yeni bir dünya düzenine geçildiği gözlemlenmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında tüm dikkatler terörizm bağlamındaki savaşlara yönelmiştir. Bu dönemde ulus devletlerin keskin çizgileri tartışılmaya başlanmış, savaşların klasik şekilleri önemini daha fazla yitirmiş, milli orduların yerini devlet dışı sayılan bu silahlı aktörler almaya başlamıştır (Hobsbawm, 2008: 13).

Soğuk Savaş sonrasında geleneksel savaşlarda %50 oranında bir azalma meydana gelmiştir. İstatistiklere göre, bu dönemden itibaren devletler arasında meydana gelen anlaşmazlıkların çözümü için başvurulan yeni savaş yönteminin “vekâlet savaşları” olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum devlet dışı aktörlerin Soğuk Savaş Dönemi sonrasında devletler arasında anlaşmazlıkların ya da çatışmaların yaşandığı bölgelerde daha çok rol aldıklarını göstermektedir (Tetraais, 2012: 8). Nitekim özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde devletlerin öz varlıklarına yönelik saldırı olasılıklarının çeşitli nedenlerle artmış olması, devletler arasındaki savaşın farklı yöntemlerle sürdürülmesine (Yılmaz, 2013: 197-203) sebep olmuştur. Bu savaşları planlayan aktörler genellikle ön plana çıkmadan gizli kalmayı tercih ederek farklı devletleri, paralı askerleri veya terör örgütlerini sahaya sürüp savaşı yürütmektedirler (Brown, 2016: 245). Bu savaş yöntemi çeşitli nedenlerle meşru değildir. Ancak devletlerin varlık ve beka kaygıları temelinde realist devlet teorileri çerçevesinde değerlendirildiğinde mevcut uluslararası sistemdeki gerçekliğe tekabül ettiği açıktır.

Soğuk Savaşın bitimi ile birlikte yavaş yavaş değişen devletlerin güvenlik anlayışları, devlet dışı aktörlerin ortaya çıkmasının sebepleri arasındadır. Küreselleşmenin neden olduğu iktisadi dönüşümler ve devletlerin şiddet kullanma tekeline meydana gelen değişimler de devlet dışı aktörlerin ortaya çıkışını hızlandırmıştır (Eker, 2015: 62). Yeni savaş sisteminde savaş ile barış arasındaki çizgi oldukça incelmıştır. Net bir şekilde askerî hat olmaksızın belirli bir savaş alanı veya cephe yoktur. Bu savaşlar daha çok sivilin yaşam alanlarında cereyan ederken, asker-sivil veya savaş-barış ortamları arasındaki fark kaybolmaktadır. Yine bu savaş yönteminde eylemler psikolojik veya fiziksel olarak aynı anda yapılmaktadır. Vekâlet savaşları ile sahip olduğu meşru şiddet tekeli kullanımı değişmiş olan devletler kendilerini ulusal ve uluslararası devlet dışı silahlı aktörler ile mücadele içerisinde bulmuşlardır. Bu

durum asimetrik savaş unsurlarını barındıran sivil, askerî veya yarı askerî mücadele yöntemlerini içinde barındıran vekâlet savaşlarının Dördüncü Nesil Savaş kapsamına dahil edilmesine neden olmuştur (Lind vd. 1989: 23-24).

1.4. Yeni Bir Savaş Türü: Vekâlet Savaşları

Savaşların çeşitli dönemlerde meydana gelen siyasi, ekonomik, sosyolojik ve kültürel değişimlerden etkilenerek değişim içerisine girdiği görülmektedir. Artık devlet dışı aktörlerin devletler adına savaşlarda aktif roller aldığı bir dönemde bulunuyoruz. Vekâlet savaşları adıyla kavramlaştırılan bu savaş yöntemi hakkında genel bir değerlendirme yapmak, genel olarak çeşitli devlet dışı aktörlerin, özel olarak ise silahlı bir devlet dışı aktör olan terör örgütlerinin devletlerin vekilleri olmayı neden tercih ettiklerini anlama imkânı sunabilir.

1.4.1. Vekâlet Savaşlarının Kavramsal ve Teorik Çerçevesi

Aralarında tam bir barış hali bulunmasa da devletler birbirleriyle doğrudan sıcak bir çatışmaya girmekten kaçınabilirler. Diğer devletlerden kaynaklı derin güvenlik endişeleri taşıdıklarında veya diğer devletleri potansiyel düşman olarak gördüklerinde, onların gücünü kontrol altında tutmak ve güç dengesinin kendi aleyhlerinde bozulmasını engellemek amacıyla devlet dışı çeşitli aktörleri kullanabilirler (Yılmaz, 2013: 196). Diğer devletlere karşı sıcak çatışmaya girmekten kaçınan devletlerin tercih ettikleri bu yeni savaş yöntemi “vekâlet savaşı” olarak bilinmektedir.

Vekâlet savaşı kavramı üzerinde özellikle Soğuk Savaş Döneminde ve sonrasında akademik düzeyde en fazla kullanılan tanımlardan biri Karl Deutsch’a aittir. Deutsch vekâlet savaşını “*iki dış gücün, üçüncü bir ülkede, bu ülkenin silahlı gücünü ve diğer kaynaklarını, kendi çıkarları, hedefleri ve stratejileri doğrultusunda kullanmak amacıyla yürüttükleri uluslararası bir çatışma*” olarak tanımlamıştır. Kavramın tanımlanmasında en dikkat çekici nokta uluslararası niteliğe yapılmış olan vurgudur. Bu çerçevede dış güçlerin hedef ve stratejileri önemli görülürken, işbirliği yapılan yerel aktörler veya devlet dışı aktörlerin rolleri de bir o kadar önemlidir (Deutsch, 1964: 102). Başka bir tanımda ise vekâlet savaşları, “karşıt devletin işlerine dolaylı

yollardan müdahale etmenin bir yolu” olarak tasvir edilmektedir. Söz konusu tanımda, bu savaşlarda rol alan aktörlerin, müdahaleci olan asıl devlet adına savaşmaya istekli yerel bir güç ile aralarındaki “vekil” ilişkisine dikkat çekilmektedir (Groh, 2019: 27).

Vekâlet savaşı anlayışı, Soğuk Savaş’ın bitimi ile sosyo-politik düzendeki değişiklikler, teknolojide meydana gelen değişim ve gelişmeler, ekonomik faktörler ve ulus devlet anlayışının şiddet tekeli faktörünün değişmesi ile dikkat çeker hale gelmiştir (Karaosmanoğlu, 2011: 13). Bunun yanında vekâlet savaşlarının çıkış öyküsü incelendiğinde uluslararası güvenlik, strateji ve çatışma araştırmalarını reddeden karmaşık eğilimli bir kavram olduğu görülür. Soğuk Savaş ve sonrası dönemde ortaya çıkan bu savaşlar sosyo-politik çalışmalara referans noktası olmuştur. Kavram artık doğrudan bir askerî müdahale ve çatışma riskinin olmadığı nüfuz mücadelesini anlatmaktadır (Farrow, 2018’den akt. Rauta, 2020: 5). Bu savaş yöntemi yirminci yüzyıl ortalarından itibaren uluslararası ilişkilerde son derece etkin hale gelmiştir. Soğuk Savaş Dönemi ve sonrasında artık bir çatışmayı ifade etmekten ziyade bir süper güç tarafından gerçekleştirilen bir müdahale yöntemini ifade etmektedir. Yakın zamanda ise vekâlet savaşlarında devlet dışı aktörlerin, bu savaşın rol ve yöntemlerini yerine getirdiği görülmektedir (Mumford, 2013a: 12).

Vekâlet savaşları düşmanın tehlike kapasitesi ve amaçları bağlamında geleneksel savaşlardan oldukça farklılaşmaktadır. Bu savaşlarda kısa süreli etkilerden ziyade uzun süreli siyasi uygulanabilirlikler önemli görülmektedir. Savaş alanında kazanmaktan ziyade fikirlerin sürdürülebilirliği ve düşman iradesinin yıpratılması daha önemlidir. Ayrıca bu savaşlarda siyasi yöne odaklanılmasının sebebi savaşların nihayetinde siyasi ve politik bir araç olarak kabullenilmesidir (Hammes, 2005: 6). Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında meydana gelebilecek bir savaş ile nükleer çatışma veya soykırım ihtimali, vekâlet savaşlarının bu ihtimaller karşısında alternatif olarak yürütülmesi düşüncesine neden olmuştur (Brown, 2016: 245).

Genel olarak cephesiz savaş diye tabir edilen bu savaş şekli ile somut hedeflerin ortadan kalktığı değerlendirilmektedir. Düşmanın azim ve kararlılığı gibi soyut

hedefler nihai amaç olmuş, sivil ve asker ayrımı da ortadan kalkarak “melez” diye tabir edilen yöntemler gelişmeye başlamıştır (Gürcan, 2012: 103). Çok kutuplu bir dünya düzenine doğru ilerlerken vekâlet savaşlarının kullanımının artacağı da iddia edilmektedir. Bunun sebebi küreselleşme ile birlikte karşılıklı bağımlılığın artması ve küresel güçlerin uluslararası sistemde rekabet etme potansiyellerini geliştirme çabaları içerisinde girmeleridir (Groh, 2019: 46).

Maliyet-fayda analizi açısından ve uluslararası normlara bağlı kalma çerçevesinde değerlendirildiğinde vekâlet savaşlarının bu savaşları tercih edenler açısından son derece elverişli savaşlar olduğu ifade edilebilir. Devletlerin uluslararası sistemde herhangi bir tepki çekmeden ve uluslararası normlara bağlı kalındığı görünümü vererek çatışmaların devamlılığını sağladıkları söylenebilir (Groh, 2019: 43). Vekâlet savaşlarında önemli olan hususun askerî başarıdan ziyade siyasi başarı olması nedeniyle hedefteki ülkeyi mağlup etme süreci uzun sürmektedir. Politik açıdan ulusal ve uluslararası örgütler içeren bu savaşlarda, farklı kitleler için farklı mesajlar kullanılmaktadır. Bu yöntemdeki amaç rakibin siyasi iradesini kırmaktır. Bu süreci kazanmak için bütün siyasi, politik, ekonomik, sosyal ve askerî faaliyetleri kapsayan tutarlı ve bir o kadar da sabırlı bir yöntem gerekmektedir (Hammes, 2005: 1). Diğer taraftan vekâlet savaşlarında, çatışan taraflar doğrudan şiddet uygulamaları durumunda ise meşruiyet açısından eleştiriye maruz kalırlar. Bu sebeple vekâlet savaşları güçlü ve zayıf tarafın çatışma ortamlarını biçimlendirmek için bir mücadele aracı olarak görülmektedir (Özçelik, 2020: 439). Bu bağlamda devletlerin beka sorunları olmadığı halde ulusal çıkar veya ideolojik kazanımlarını güçlendirmek adına vekâlet savaşlarında karşıdaki devleti baskı altına almak ve yıpratmak amacıyla oldukları sonucuna varılabilir (Marshall, 2016: 185).

Soğuk Savaş Dönemi ve sonrasında kullanılan vekâlet savaşları, kuralları sürekli değişen bir satranç oyununa benzetilmektedir (Abbink, 2003: 407). Bu savaşlar genel olarak yabancı yardımlarla veya yardım olmaksızın devlet dışı silahlı aktörler tarafından başlatılmaktadır. Otoriter güçler bu şekildeki düzensiz savaşlarda reaksiyonel bir rol oynarlar. Bahsedilen bu savaşlarda esas aktör olarak devlet dışı silahlı aktörleri görmek konunun anlaşılması açısından yardımcı olacaktır (Özçelik: 2020: 440).

1.4.2. Vekâlet Savaşlarında Terör Örgütlerinin Rolü

Yeni nesil savaşlarda devlet dışı aktörlerin kullanılmasının nedeni vekâlet savaşlarının etkisinin artırılmak istenmesidir. Yerel aktörler ve küçük grupların etkinliklerinin artırıldığı bu dönemde dağınık ve şiddetli çatışmalar yükselmektedir. Manevra kabiliyeti yüksek ve daha çevik olan bu aktörler ideolojiden beslenerek ve genel kitleleri etkileyerek yönlendirme becerileri sergilemektedirler (Lind vd. 1989: 25). Büyük güçler (*devletler*) tarafından silah, para, eğitim ve lojistik destek gibi alanlarda ciddi şekilde desteklenen bu aktörler çatışma sahalarında o güçler adına (o güçlere) alan açmaktadırlar (Mumford, 2013a: 12). Falk'a (2015: 97) göre devletler rakiplerinin karşı hamle yapma kapasitelerini daraltmak adına terör örgütlerini gizliiden gizliye kullanarak karşı yıpratma hamleleri geliştirmektedirler. Asimetrik bir mücadele yöntemi ile rakip veya rakiplerine karşı klasik savaş yöntemlerini terk eden devletler, terör unsurlarına destek vererek devlet dışı silahlı aktörleri kullanmaktadırlar. Bu ve benzeri durumlarda savaşların değişen yüzü çerçevesinde devlet dışı silahlı örgütlere verilen destek, savaş ile barış ortamının bulanıklaşmasına neden olmaktadır.

ABD'de meydana gelen 11 Eylül olayları sonrasında, vekâlet savaşlarına dair endişeler uluslararası güvenlik ortamlarında dile getirilmeye başlanmıştır. Bunun sebebi devlet dışı silahlı aktörlerin desteklenme kapasitelerinin artırılıp daha görünür hale getirilmesidir (Rauta, 2020: 7). Devlet dışı silahlı aktörlerin ve terörist grupların devlet otoritelerine karşı meydan okuma eğilimlerinin arttığı dönem de yine 11 Eylül sonrası dönem olarak bilinmektedir (Podder, 2013: 31). Kendi stratejik hedeflerine ulaşmak ve ilerletmek isteyen devletler açısından bu aktörler son derece mantıklı bir alternatif olarak görülmektedir (Mumford, 2013a: 11).

Vekâlet savaşlarının önemli unsuru ve yürütücülerinden olan terör örgütleri, devletlerarasında olan savaşlarda doğrudan etkiye sahip değilken devlet içi ve iç savaş ortamlarında son derece önemli role sahiptirler. Partiya Karkeran Kurdistan/Kürdistan İşçi Partisi ve Partiya Yekitiya Demokrat/Demokratik Birlik Partisi (*PKK/YPG*) için de geçerli olan bu durum, devlet dışında egemenliğin geleneksel doğasını dönüştürmede, iktidar ve hatta devlet dışı bir politika

uygulanmasında yeni oluşumlara zemin hazırlamaktadır (Yeşiltaş ve Duran 2018: 13-15).

Vekâlet savaşlarındaki artış ve yapısal değişim başlıca “teröre karşı savaş sendromu” olarak ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda, teröre karşı kamuoyu baskısını azaltmak adına büyük çapta askerî birlikleri kullanmadan vekilleri kullanmayı tercih etmeleri açısından önemlidir (Mumford, 2013b: 45). Bu bağlamda Lind vd.’ne (1989: 19) göre vekâlet savaşlarının temelinde ilk olarak terör ve terörizm ile ortaya çıktığı değerlendirilmektedir. Vekâlet savaşları doğrudan terörizm anlamına gelmesi de terörizmin unsurları açısından bu savaşları işaret ettiği değerlendirilmektedir. Günümüz savaşlarında oldukça önemli olan devlet dışı silahlı bir aktör olarak terör örgütlerinin sahip oldukları en önemli unsur hiçbir devlet yapısına bağlı olmaksızın güçlü etki oluşturabilme ve gelişmelerin seyrini değiştirebilme kapasitelerinin olmasıdır (Acun, 2018: 301).

Hanlon’a (2009: 123-124) göre uluslararası sistemde devletler, kendi çıkarlarını korumak amacıyla meşru zeminlerde çözümler aramaktadır. Bu arayışlarda başarılı olamadıklarında ise gayri meşru zeminde terörizmi ve devlet dışı silahlı aktörleri bir araç olarak kullanabilmektedirler. Küreselleşme, devlet dışı silahlı bir aktör olan terör örgütlerinin de dönüşümünde çok önemli bir rol oynamış, onların operasyonel etkinliğini artırmıştır (Hanlon, 2009: 123-124). Bunun sonucunda devletlerin kapasiteleri ve meşruiyetleri sarsılmıştır. Küreselleşme sonucunda yaşanan insan, mal ve fikir hareketliliği terör örgütlerinin de birçok konuda kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Bu bağlamda küreselleşme, devletlerin karşısında daha etkin ve daha yetenekli bir tehdit unsuru olarak terör örgütlerinin oluşmasına neden olmuştur. I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılması sonucunda özellikle Orta Doğu coğrafyasında etnik ve dini unsurların yer aldığı birçok yapay ve suni oluşumlu devletler inşa edilmiştir. Bu coğrafyada başta ABD olmak üzere halk hareketleri üzerinden politika belirleme gayreti ile devlet dışı silahlı bir aktör olan terör örgütleriyle ilişkilerin ivme kazandığı görülmektedir. Bu yeni aktörler kimi zaman devletler olduğu gibi çoğunlukla devlet dışı silahlı bir aktör olan terör örgütleri de olmuştur. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse bu

coğrafyada PKK ve bu örgütün Suriye kolu olan PYD ile bu örgütün silahlı kanadı olan YPG gibi terör örgütleri dikkat çekmektedir (Erol ve Çelik, 2018: 26).

Soğuk Savaş Döneminde SSCB'nin vekil olarak kullandığı terör örgütleri son yıllarda özellikle ABD tarafından da son derece uygun araçlar olarak kabul edilmişlerdir. Bu açıdan son iki ABD Başkanları Barack Obama ve Donald Trump döneminde yoğun olarak PKK/YPG gibi terör örgütleriyle ittifaklar oluşturulmuş, özellikle Orta Doğu coğrafyasında böl-parçala-yönet politikası aktif şekilde kullanılmıştır (Ercan ve Ayata, 2018: 122). PKK/YPG gibi silahlı aktörlerin bölgesel çapta elde ettikleri güç ve alan hâkimiyeti ile bölgesel ve küresel güvenliği sekteye uğratmaya başladıkları görülmüştür (Podder, 2013: 24). Yasa dışı ve gayri nizami yöntemler kullanan bu vekil terör örgütleri, çok sayıda ulus devlete tehdit oluşturmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de PKK terör örgütü faaliyetleri ile halkı tehlikeye sokarak tanımlanırken Suriye'de de YPG terör örgütü aynı şekilde nitelendirilmektedir. Bu örgütler kendilerini meşrulaştırma gayretiyle zayıf ya da güçsüz devlet yönetimleri üzerinde etki yaratmaya çabalamaktadırlar (Acun, 2018: 302).

Van Creveld'in (2008: 219) iddia ettiği gibi, devletler ile devlet dışı silahlı aktörlerden olan terör örgütlerinin aralarındaki ilişkilerde son derece dinamik ve karmaşık bir döneme girildiği ifade edilebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, belirli bir ülkeyle sınırlandırılmayan bu vekiller eylem ve faaliyetlerine devam etmek adına mutlak surette bir desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu konuya örnek olarak PKK terör örgütünün Suriye Arap Cumhuriyeti tarafından uzun yıllar desteklenmesi gösterilebilir. Vekâlet savaşları çerçevesinde terör örgütleri, uluslararası sistemde büyük güçlerin vekilleri olmanın yanında kendi hedeflerini gerçekleştirmeyi ve legal bir hüviyete bürünmeyi amaç edinmişlerdir. Örneğin PKK/YPG terör örgütü günümüzde ABD'nin taşeronluğunda, DEAŞ'a karşı verdiği sözde mücadele üzerinden, bu devlete harekât alanı açarak bunun sonucunda kendisini dünya kamuoyuna meşru bir milis gücü veya özgürlük savaşçıları gibi lanse etmeyi amaçlamaktadırlar (Çona, 2018: 75). Bu bağlamda günümüzde terör örgütlerinin belirli bir toprak parçası veya topluluk üzerinde siyasi hedeflere ulaşmak için vekâlet

savaşları bağlamında sıklıkla kullanılabildiğinin (Yeşiltaş ve Duran, 2018: 13-15) ifade edilebilmesi mümkündür.

1.4.3. Vekâlet Savaşları ile PKK/YPG Arasındaki İlişki

Devletlerle birlikte devlet dışı silahlı aktörlerin de çatışma alanlarında giderek artan bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Bu sebeple şiddet unsurunun devletlerin tekeline çıkararak özelleşmesi, geleneksel savaş yaklaşımlarının evrilmesine neden olmuştur. Bu noktada savaş çalışmaları literatürü tek aktörün devlet olmadığı, devlet dışı silahlı aktörlerin de vekâlet savaşları üzerinden bir modelle açıklanma gayretine neden olmuştur. Vekâlet savaşlarındaki vekil aktörler tarihsel süreçte üçüncü unsurların politik hedeflerini yerine getirme aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Başta Suriye gibi çatışma alanlarında PKK/YPG gibi birden fazla vekil aktör politik hedeflere sahip asıl aktörler tarafından kullanılarak vekâlet savaşları ile birlikte bütünleşmiştir (Gök, 2021: 122). Vekâlet savaşları yöntemine sıkı bir şekilde sarılan terör örgütü PKK/YPG, bu alanda gördüğü potansiyeli kullanarak vekâletini aldığı devletlerin çıkar ve amaçları doğrultusunda gün geçtikçe hareket alanını genişletmeye çalışmaktadır (Trthaber.com, 2021).

Uluslararası ve bölgesel güçler kendi aralarında sürdürdükleri stratejik mahiyetli vekâlet savaşları içerisinde terör örgütü PKK/YPG vekil bir unsur olarak görülmektedir (Politikmerkez.com, 2021). Bu durum vekâlet savaşlarının bir vekili olarak karşımıza çıkan terör örgütü PKK/YPG'nin bölgede bulunan ülkelerin toprak bütünlüğüne zarar vermekte, terör koridorları oluşturarak istikrarsız ortamı derinleştirmektedir (Aa.com.tr, 2019).

ABD dünyanın çeşitli bölgelerinde terör örgütlerini kendi adına teşkil ederek bu örgütler vasıtasıyla yönetimleri zayıflatmakta, kendi oluşturduğu örgütlere karşı terörle mücadele söylemiyle ülkeleri işgal etmektedir (Tan, 2019). ABD'nin Suriye politikası çerçevesinde vekâlet savaşları yöntemleri PKK/YPG terör örgütü ile ele alınarak bu çerçevede ilişkilendirilmektedir. Örgüt 1998 öncesinde Suriye rejiminin direktifleriyle hareket eden vekil bir aktör konumundayken ilerleyen yıllarda rejime ortak bir hale geldiği ifade edilmektedir. Zaman içerisinde PKK/YPG'nin rejimle olan ilişkileri karşılıklı fayda temeline dayanarak oldukça güçlenmiştir (Sarı, 2019: 108-110).

DEAŞ terör örgütünün ortaya çıkışı Oğuz ve Çelik'e (2018: 45-46) göre Suriye'deki vekâlet savaşının doğasını belirleyen en önemli etken olmuştur. Doğrudan müdahale etmekten çekinen küresel ve bölgesel güçler görünüşte DEAŞ'ı hedef alan ama aslında rakiplerine karşı üstünlük sağlama gayretiyle vekâlet savaşını başlatmışlardır. ABD'nin Suriye Özel Temsilcisi Büyükelçi James Jeffrey, PKK/YPG'nin DEAŞ'la mücadelesindeki katkısına işaret ederek bahsetmesi bütünüyle vekâlet savaşları ruhuyla örtüşmektedir. Bu minvalde terör örgütü PKK/YPG'nin başta Suriye'nin kuzeyinde ABD çıkarlarını merkeze alarak hizmet eden vekil bir aktör olduğu ifade edilebilir (Ankasam.org, 2018). Son dönemlerde ABD hükümetleri terör örgütü PKK/YPG ile birlikte etkin bir şekilde böl-parçala-yönet politikası izlemişlerdir. Bu duruma mevcut Tahran yönetiminin de destek olduğu söylenebilir. ABD bu çerçevede kendi çıkarlarına uygun Batı yanlısı bir İran kurmayı vekil aktörler (*PKK/YPG*) ve vekâlet savaşları bağlamında amaçlamaktadır (Erol ve Çelik, 2018: 31). Bu durumun sonucuna bakıldığında ise savaş maliyetlerinin azaltılması ve oldukça işlevsel olan terör örgütü PKK/YPG'nin vekâlet savaşlarının ruhuna son derece uygun, taktiksel ve konjonktürel açıdan kullanışlı bir vekil olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır (Erol ve Çelik, 2018: 34).

Suriye'deki çatışmalar ABD ve Rusya gibi küresel, İran, Türkiye ve İsrail gibi bölgesel aktörleri içerisine alarak PKK/YPG gibi devlet dışı silahlı terör örgütleriyle birlikte bir vekâlet savaşı alanına dönüştürmüştür (Seliktar ve Rezaei, 2020: 169). Bu bağlamda ABD Suriye'de faaliyet gösteren terör örgütü PKK/YPG'yi finanse ederek bölgede bulunan enerji kaynaklarını denetim altında tutma isteğiyle Rusya ve İran'ı Fırat'ın batı kısmında tutmayı amaçlamıştır (İramcenter.org, 2020). Yine Ayn El Arap'ta çıkan çatışmaların sonucu vekil aktör olarak kullanılan PKK/YPG'nin DEAŞ karşıtı görüntüsünün tercih edilme sebebini pekiştirdiği ifade edilmektedir (Polat, 2020: 57; Acun ve Keskin, 2016: 7-8). Diğer taraftan ABD, Suriye'nin kuzeydoğusunda DEAŞ'la mücadele adı altında terör örgütü PKK/YPG vekâletiyle Türkiye'nin tehdit algılarını genişletmiştir. Bunun sonucunda Türkiye'nin İdlib, Münbiç ve Afrin gibi bölgelerde kontrolün sağlanması adına çeşitli sınır ötesi hareketlerle savaşa doğrudan müdahil olmasına sebebiyet verdiği de söylenebilir (Ford, 2019: 7-8).

Terör örgütü PKK/YPG, vekil aktörlüğünü Rusya'nın da Suriye iç savaşına müdahil olması sonucunda bunu fırsata çevirerek ikili ilişkilerini genişletme çabasına girmiştir. Hem DEAŞ ile hem de diğer muhalif aktörler ile mücadele adı altında Rusya ile birlikte hareket etme arayışına girmiştir (Acun ve Keskin, 2016: 12). Bahsedilen bu durumlar Orta Doğu ve Suriye'de gösteriyor ki küresel ve bölgesel güçlerin çok farklı çıkar çatışmaları söz konusudur. Bu bölgede devam etmekte olan vekâlet savaşları PKK/YPG gibi terör örgütlerinin geçmişte olduğu gibi bugün de nasıl kullandıklarını göstermektedir (Bbc.com, 2016). Bunların yanı sıra terör örgütü PKK/YPG'nin vekâlet savaşlarındaki vekil sıfatı ile kontrol ettiği bölgedeki alan hâkimiyetini genişleterek “otonom bir devlet” kurma gayesiyle kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

PKK/YPG'NİN ULUSLARARASILAŞMASININ ARAÇLARI: İKİ ULUS-ÖTESİ SUÇ

Uluslararasılaşma, ulusal sınırların dışında faaliyetlerin sürdürülmesi ve yayılmasını içeren bir kavramdır (Erkutlu ve Eryiğit, 2001: 150). Dolayısıyla uluslararasılaşma ve uluslararası bir aktör haline gelmek terör örgütleri için son derece önemlidir. Bu durum PKK/YPG terör örgütü içinde geçerlidir. PKK/YPG terör örgütünün uluslararası boyutu ele alınırken değinilmesi gereken bir nokta da diğer devletlerin bu süreçte oynamış oldukları roller ve verdikleri desteklerdir. Terör örgütü PKK/YPG uluslararasılaşma gayretlerini gayri meşru zeminlerde uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti gibi ulus ötesi suçlarla meşru bir aktör haline gelmeye çalışarak elde etmektedir. Terör örgütü bu sayede kendisinin etki alanını genişleterek güçlerinden yararlanmak isteyen devletlerin ya da devlet dışı çeşitli aktörlerin dikkatlerini çekmektedir. Bu bölümde önce terör örgütlerinin uluslararasılaşmasının ilk adımı olan siyasallaşmaya değinilecektir. Diğer taraftan uluslararasılaşmayı hem terör örgütlerinin kendilerinin hem de başka aktörlerin neden istediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bundan sonra PKK/YPG terör örgütünün uluslararası bir devlet dışı aktör haline gelmek için iki ulus-ötesi suçu nasıl araçsallaştırdığı incelenmiştir. Bu minvalde incelenen ulus-ötesi suçlar “uyuşturucu kaçakçılığı” ve “insan ticareti”dir. Ancak bu bölümde konuya bütünlük kazandırılması için açılması gereken önemli bir başlığın PKK terör örgütü ile YPG terör örgütü arasındaki organik bağa dair olduğu değerlendirilmiştir. Çünkü bu bağ hem daha geniş bir coğrafyada hâkimiyetin kurulabilmesi hem de gayri meşru yollara başvurularak uluslararasılaşmayı kolaylaştırması açısından önemlidir.

2.1. PKK ile YPG Arasındaki Organik Bağ ve Vekillik Mefhumu

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB) tarafından uluslararası terör örgütü olarak kabul edilen PKK, 2000'li yılların başlarından itibaren örgütsel yapılanmasını sürekli olarak yenilemiştir. Örgütün 2000'li yıllarda kırılmalı olan bölge jeopolitiğini kendi hedefleri doğrultusunda kullanmaya başladığı görülmektedir. Bu dönemde devlet otoritelerinin aşınması ve devlet dışı silahlı aktörlerin yükselişi ile birlikte Orta Doğu bölgesinde karmaşık bir döneme girilmesi de örgüt için birtakım kazanımların önünü açmıştır. Suriye'deki Kürtleri birleştirmek gayesiyle 17 Ekim 2003 tarihinde Suriye'deki bir siyasal parti olan *Partiye Yekitiya Demokrat (PYD)* ile onun silahlı kanadı olan terör örgütü *Yekineyen Parastina Gel (YPG)* kurulmuştur (Şahin ve İrdem, 2017: 30). YPG'nin PKK tarafından kurulduğu ve o dönemden bu yana PKK'nın talimatları doğrultusunda hareket ettiği düşünülmektedir. Bu bağlamda “YPG'nin PKK tarafından, PKK için ve PKK sayesinde kurulduğu” (Soner, Aslan ve Kıyıcı, 2017: 45) ifade edilebilir. Bu terör örgütü, PKK terör örgütü sözde lideri Abdullah Öcalan'ın İmralı'dan verdiği talimatlar ve PKK'nın 8. Kongresi'nde “*Türkiye'nin yanı sıra İran, Irak ve Suriye'de de yeni örgütlenmelere gidilmesi*” yönünde alınan kararlar doğrultusunda kurulmuştur. YPG'nin PKK terör örgütünün Suriye'deki uzantısı olduğu, her ikisinin amaç, yapı ve işleyişlerinin örtüştüğü, aynı yapı içerisinde hareket ettikleri açıktır (İçişleri Bakanlığı, 2017: 2).

Terör örgütü PKK'nın sözde lideri Abdullah Öcalan'ın cezaevinde bulunduğu süreçte 2005 yılına kadar örgütün faaliyetlerini KCK (*Koma Civaken Kurdistan*) kontrol etmekteydi. 17 Mayıs 2005 tarihine gelindiğinde ise “KCK Sözleşmesi” adı verilen, bir nevi örgütün anayasası hüviyetindeki metin oluşturulmuştur. Bu metinde örgütün amaç ve eylemleri terör örgütü sözde lideri Öcalan'ın söylemleriyle birlikte KCK terör örgütünün de PKK'nın çatı yapılanması olduğu anlaşılmaktadır. KCK yapılanması ile varılmak istenen nihai amaç Irak, İran, Suriye ve Türkiye topraklarında kurulacak “Bağımsız Birleşik Kürdistan” olduğu ortaya çıkmaktadır (Güneş, 2019: 267-268). Nihayetinde Türkiye, Irak, Suriye ve İran ayakları olan bölgesel bir terör ağı kurulmuştur (Acun ve Keskin, 2016: 8).

Terör örgütü PKK'nın sözde lideri Abdullah Öcalan'ın (2009: 96), "Kürt Sorununda Çözüme Doğru: Demokratik Özerklik" adlı kitabında "*demokratik özerklik*", "*demokratik konfederalizm*" ve "*kanton kurma*" fikirleri çerçevesinde Suriye'nin kuzeyinde kontrol edilebilir alanlar oluşturmayı önermiş olması, bu tarihten sonra Suriye'de kurulmuş olan YPG terör örgütü ile PKK arasındaki organik bağa kanıt sunulabilmesi açısından dikkate değerdir. Nitekim Soylu (2016) tarafından da ifade edildiği üzere, terör örgütü PKK'nın siyasi söylemini ve bu örgütün sözde lideri Abdullah Öcalan'ın "demokratik konfederalizm" ilkesini parti programında beyan eden ve tüm siyasi etkinliklerinde Abdullah Öcalan'ın resimlerini kurucu liderlerinin resmî olarak kullanan YPG'nin, "PKK'nın Suriye'deki uzantısı (kolu) olarak kurulduğu", Cemil Bayık ve Bese Hozat'ın liderliğinde yapılan KCK (*Koma Civaken Kurdistanê, Kürdistan Topluluklar Birliği*) Yürütme Konseyi sonrası yayınlanan bildiri ile de ilan edilmiştir. Bu dönemden itibaren Suriye Kürtleri üzerindeki etkisini arttırmaya başlayan terör örgütü PKK, Avrupa'dan gelen birçok yöneticisinin de katılımı ile YPG'yi daha da aktifleştirmiştir (Ural, 2018: 80).

Terör örgütü PKK ve YPG'nin tüzükleri, ideolojileri, hedefleri, stratejileri ve organizasyon yapıları birbirine çok benzemektedir. Örneğin "demokratik ve liberal bir toplum paradigması çerçevesinde, konfederal bir yapının kurulması"na dair hedef hem PKK hem de YPG tüzüklerinde yer almaktadır (Şahin ve İrdem, 2017: 31). Caves (2012: 7), 2012 yılının ağustos ayının ortalarında PKK'nın Türkiye'deki ilk silahlı eylemini anma maksadıyla Suriye'de tören organize edildiği, törene katılanların PKK lehine sloganlar attığı, duvarların üzerinde PKK lehinde yazılar olduğu ve gösterilerde PKK sözde lideri Abdullah Öcalan'ın posterlerinin taşındığı tespit etmiştir. Bunlar YPG ile PKK arasındaki organik bağın açık kanıtları olarak değerlendirilebilir. Ancak iki terör örgütü arasındaki organik bağa ilişkin başka bulgular da vardır.

2016 yılının mart ayında "*YPG ve PKK kesinlikle aynıdır*" diyen Kürdistan Demokrat Partisi Başkanı Mesut Barzani, ABD'nin Suriye'de YPG'ye verdiği destekten söz ederken "PKK'ya verilen destekle aynıdır" demiştir. Barzani'nin bu açıklamasından hemen sonra, 2016 yılının Nisan ayında, ABD Senatosu'nun Silahlı Hizmetler Komitesi'nde görevli Senatör Lindsey Graham'ın Suriye konusundaki

sorularını cevaplayan ABD Savunma Bakanı Ashton Carter, YPG'nin PKK ile arasında ilişki olduğunu resmî olarak teyit etmiştir (Hürriyet.com, 2016). Bunun yanı sıra PKK ve YPG arasındaki ideolojik bağ da çeşitli yerlerde açıkça belirtilmiştir. PKK Yürütme Kurulu üyesi teröristler ve YPG eş başkanı Salih Müslim, 2012 yılında “*PKK ile aramızda felsefî ve ideolojik olarak bir yakınlaşma var*” ifadesini kullanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2017: 14). Diğer taraftan görevden uzaklaştırılan eski bir ABD Ordusu Hava İndirme personeli olan Daniel Alan Baker, orduda yaklaşık bir yıl geçirdikten sonra, 2017 yılında Suriye'de *Devlet'ül Irak ve's Şam* (DEAŞ) ile Türkiye'ye karşı savaşan YPG'ye katılmıştır. Baker, sosyal medya paylaşımlarında YPG için eğitilmiş bir keskin nişancı olduğunu iddia etmektedir. Baker YPG'nin ABD tarafından yabancı terör örgütü olarak belirlenen PKK'nın bir alt üyesi olduğuna da dikkat çekmiştir (Justice.gov, 2021).

YPG terör örgütünün, PKK terör örgütünün Suriye'deki uzantısı olduğuna dair bulguların reddedilemeyecek düzeyde olduğu ifade edilebilir. YPG terör örgütü, PKK sözde lideri Abdullah Öcalan'ı hareketin önderi, onun fikirlerini ise partinin ideolojisi olarak benimsemektedir. YPG'nin PKK'nın sözde lideri Abdullah Öcalan ile ilgili bu ideolojik düşüncesi ve bakış açısı bugüne kadar değişmemiştir. YPG, DEAŞ ile mücadele süreçlerinde ABD'nin yanında yer aldığı özellikle DEAŞ'a karşı ABD ile işbirliği yapmaya başladığında, AB ve ABD'nin terör örgütü listesinde yer alan PKK ile bağlantıları olduğuna dair suçlamaları şeklen de olsa ortadan kaldırtıp meşruiyet kazanmaya olan ihtiyacı artmaya başlamıştır. PKK'nın bu sayede Suriye'deki silahlı kolu olarak görevlendirdiği YPG vasıtasıyla örgütsel olarak Suriye'ye kadar yayılması dikkat çekicidir (Soner, Aslan ve Kıyıcı, 2017: 19). PKK ile YPG arasındaki organik bağa ilişkin üst düzey örgüt mensuplarının örgüte müzahir basın-yayın organları vasıtasıyla yapmış oldukları açıklamalarda ise her iki yapılanmanın özdeşliğine dair bilgiler ve ifadelerin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2021a: 47).

2011 yılı sonrasında terör örgütü PKK/YPG, AB ülkelerinde yeni bir meşruiyet zemini oluşturmuştur. Bunu yaparken halihazırda bulunan PKK'lı oluşumların bünyesinde YPG ile alakalı etkinliklere de yer vermeye başlamıştır. Öte yandan “*Rojava temsilci ofisleri*” adıyla faaliyetlerini yürüten PKK/YPG'li terörist unsurlar,

“*Rojava Solidarity*” adlı STK’ları vasıtasıyla da başta Belçika olmak üzere diğer seçilmiş AB ülkelerinde PKK/YPG propagandasını içeren eylemleri gerçekleştirmiştir. Terör örgütü YPG ile PKK arasındaki bu karşılıklı ilişki sadece protestolar düzleminde değil, aynı zamanda YPG’nin sözde dış temsilcilerinin, seçilmiş AB ülkelerinde katıldığı etkinliklerde de kendini göstermektedir (Yılmaz ve Tetik, 2020: 119). Bunun yanında Kartal (2018: 69) da terör örgütü PKK’nın deneyim ve tecrübelerini rehber kabul eden ve YPG terör örgütünü destekleyen devletlerin PKK’yı destekleyen devletler ile aynı olmasının aralarındaki bağın anlaşılması açısından dikkat çekici bir kanıt olduğunu ifade etmektedir. Bu konuda YPG’ye başta ağır silahlar olmak üzere birçok konuda destek sağlayan ABD kamuoyu özelinde de bu destek onaylanmıştır. DEAŞ ile mücadele bahanesiyle batıya yaklaşan bu örgütler, bu sayede başta ABD olmak üzere birçok devletten silah temini başta olmak üzere birçok konuda destek almaktadırlar (Semin, 2015: 6).

PKK ve YPG arasındaki organik bağ, bu terör örgütleri içerisindeki yönetici kadronun profillerine bakıldığında da görülmektedir. Kandil’den Suriye’ye gönderilen terör örgütü PKK üyeleri, YPG’nin çeşitli birimlerinde ve YPG’nin silahlı kanadında başta siyasi ve askerî olmak üzere birçok konuda kararlar alma yetkisini de ellerinde bulundurmaktadırlar. Türkiye’deki PKK sempatanları için geçerli olduğu gibi, YPG ideolojisinin oluşumu ve aktarılması işinin merkezinde de büyük ölçüde terör örgütü sözde lideri Abdullah Öcalan yer almaktadır. Ayrıca YPG birlikleri ve kadrolarında yer alan kişilerin önemli bir kısmı Suriyeli değil Türk kökenlidir (Soner, Aslan ve Kıyıcı, 2017: 20).

Merkezi Suriye’nin Kamışlı şehri olan ve terör örgütü sözde lideri Abdullah Öcalan’ın fikir ve görüşlerini benimseyen YPG’nin eş başkanlığını aynı zamanda PKK/KCK Yürütme Konseyi üyesi olan Salih Müslim ve Asya Abdullah yapmaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2017: 9). Bu kişiler YPG’lilerin PKK’ya ait Gare Kampında eğitildikleri kendisinin de bir dönem Gare’de bulunduğu ve YPG’lilerin halen burada eğitim gördüğü ifade ederek, PKK’lı teröristlerin YPG içerisinde faaliyet gösterdiğini beyan etmişlerdir (İçişleri Bakanlığı, 2017: 12). Terör örgütü PKK mensubu birçok teröristin Suriye’de yaşanan krizin başlamasıyla birlikte YPG terör örgütünün saflarına kaydırılmış ve YPG terör örgütünün silahlı faaliyetlerini

yürütmekle görevlendirilmiş olması, bu iki terör örgütü arasında organik bir bağ bulunduğunun önemli bir başka göstergesidir (İçişleri Bakanlığı, 2017: 31).

Bu terör örgütlerinin mensuplarının çeşitli nedenlerle yaptıkları açıklamalar da bu iki terör örgütü arasındaki organik bağın varlığına işaret edebilmektedir. 2014 yılında bir PKK terör örgütü üyesinin “YPG demokratik toplumu inşa edebilmek için Rojava’da bir devrim yürütüyor. Sonrasında sıra Türkiye’ye de gelecek” biçimindeki açıklaması bu minvaldeki bulgular arasında sayılabilir (Crisisgroup.org, 2021). Bir örgüt mensubu 12.02.2020 tarihinde vermiş olduğu ifadede “YPG terör örgütü PKK terör örgütü içerisinde şehir merkezlerinde bulunan askerî güçler olduğunu, sadece erkeklerden oluşan bu birliklerin genel asayiş ve istihbaratı sağladıklarını, terör örgütü PKK adına bir nevi kolluk kuvveti gibi çalıştıklarını” beyan etmiştir. Başka bir örgüt mensubu ise 10.02.2020 tarihli ifadesinde;

“YPG, PKK terör örgütünün Suriye’deki legal alan çalışmalarında bulunan oluşumdur. Bu oluşum birçok Avrupa ülkesi ile resmî olarak görüşmeler yapar. PKK terör örgütü ile YPG terör örgütünün hiçbir farkı yoktur, sadece isimleri farklıdır. YPG terör örgütünün yönetici kadrolarının hepsi PKK terör örgütü içerisinde yıllarca faaliyet yürütmüş kişiler arasından seçilir. Bu yöneticiler düzenli olarak 3 ayda bir Irak’a PKK terör örgütü kamplarına toplantılara giderler” demiştir (İçişleri Bakanlığı, 2021a: 43-44).

Başka bir terör örgütü üyesi ifadesinde, “YPG’nin PKK’nın Suriye kolu olduğunu Abdullah Öcalan’ın YPG içerisinde lider olarak görüldüğünü, örgüte katıldıktan sonra, çeşitli amaçlarla Kobani’ye ve Kandil’e gittiğini, YPG adına lojistik faaliyetlerde bulunduğunu, YPG tarafından Türkiye’de yapılan eylemleri PKK’nın üstlendiğini” (Milliyet.com, 2016) belirtmiştir. 2016 yılında Şanlıurfa’nın Viranşehir ilçesinde yapılan kontroller sonucunda yakalanan terör örgütü PKK/YPG üyesi bir teröristin üzerinden terör örgütü YPG’nin görevlendirme belgesi çıkmıştır. Bu terörist, ifadesinde, “YPG saflarında keskin nişancı olarak görev yaptığını, Nusaybin’deki çatışmalarda PKK’lılara yardımcı olmak için Kamışlı’dan gönderildiğini” itiraf etmiştir (Milliyet.com, 2016).

İki terör örgütü arasındaki organik bağa ilişkin kanıtlar sunmak amacıyla gerçekleştirilen bu tespitler, terör örgütleri PKK ile YPG arasında Kürdistan adında bir devlet kurulması yönünde amaç birliği bulunduğunu göstermektedir. Her iki terör örgütünün de aynı ideolojileri benimsedikleri ve terör örgütü sözde lideri Abdullah Öcalan'ı lider olarak kabul ettikleri görülmektedir. Tüzükleri incelendiğinde her iki örgütün aynı şekilde yapılandıkları dikkat çekmektedir. Terör örgütü YPG'nin kurucularının PKK terör örgütünün de kurucuları olduğu ve her iki örgütün de PKK terör örgütünün üst düzey yöneticileri tarafından yönetildikleri ortaya çıkmaktadır. Aralarındaki güçlü organik bağlar nedeniyle PKK ve YPG terör örgütlerinden çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde "PKK/YPG" biçiminde tek bir terör örgütü olarak söz edilmesinde sakınca bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Artık PKK/YPG terör örgütünün "ayrılmaz bir bütün" olduğu ve ABD öncülüğündeki Batılı devletlerin bir coğrafya üzerindeki "vekili" statüsünü edindiği ifade edilebilir. Nitekim ABD'nin Şam eski Büyükelçisi Robert Ford, bir panelde "*ABD, PKK ile organik bağları olan YPG'yi seçti*" (M5dergi.com, 2021) açıklamasını yapmıştır.

2.2. Terör Örgütlerinin Uluslararasılaşması

Küreselleşme süreçleri terörün küreselleşmesine de etki etmiştir. Terör örgütleri küreselleşmenin sağladığı çeşitli imkânlar nedeniyle eskisinden daha etkili olabilmektedirler (Taşdemir, 2006: 40). Üstelik terör örgütleri küreselleşmenin sunduğu fırsatları değerlendirerek devletlerin muhatabı veya birlikte çalıştığı aktörlere dönüşebilmekte ve bu sayede kendilerini meşrulaştırabilmektedirler (Phillips, 2016: 65). Böyle bir ortamda terör örgütleri kendi sınırlarını aşarak uluslararası niteliğe sahip devlet dışı silahlı aktörlere dönüşebilmektedirler. Meşru aktörler olan devletlerin böyle bir ortamda "tıpkı devletler gibi hayatta kalmayı önceleyen terör örgütlerinin bu amaçlarına ulaşmalarına" (Posen, 1993: 104) neden izin verdiklerinin bilinmesi önemlidir. PKK/YPG özelinde değerlendirilecek olursa, bu terör örgütünün belirli bir coğrafya üzerinde "bir devlet gibi" hareket edebildiğinin anlaşılması gereklidir. Bu anlaşılabilirdiğinde PKK/YPG'nin uyuşturucu kaçakçılığı ile insan ticaretine neden önem verdiği anlaşılabilir.

PKK/YPG terör örgütü uluslararası bir aktör haline gelebilmek amacıyla hem Orta Doğu'daki devletlerle, hem de AB üyesi devletlerle ilişki kurmuştur. Bu sayede siyasi ve askerî işbirlikleri geliştirerek uluslararası bir aktör kimliği edinmeye çalışmıştır (Altınbaş, 2007: 43). Bu isteğin altında yatan faktörün, “ABD’nin 11 Eylül saldırıları sonrasında “Yeni Dünya Düzeni’ni inşa etme çabalarından” (Ercan ve Ayata, 2018: 127) yararlanma arzusu olduğu ifade edilebilir.

2013 yılında başlayan Suriye İç Savaşı’na küresel aktörlerin dahil olması, terör örgütü PKK/YPG’ye uluslararası arenada kendisini tanıtmaya şansı vermiş ve böylece daha fazla finansman ve lojistik destek elde etme imkânı sağlamıştır (Kerman ve Efeğil, 2017: 190). Suriye’nin içinde bulunduğu kaotik durumu ve güç boşluğunu fırsata çeviren terör örgütü PKK/YPG ile ABD arasındaki ilişkilerin seyri ve boyutu her geçen gün artarak bu dönemde ciddi bir ivme kazanmıştır. ABD hem rakip devletleri dengelemek hem de küresel tehdit olarak ele aldığı ve uluslararası terörizm/radikal dini organizasyonlar ve terör grupları olarak kodladığı düşmanlarla mücadele etmek için PKK/YPG terör örgütüyle birçok konuda ilişki içerisine girmiştir. Bu ilişki, ABD’nin bütün bürokratik kesimlerinde, erklerinde ve askerî karar alma yapılarında zaman zaman itirazlara neden olsa da genel anlamda kabul edilmiş bir stratejidir (Erol ve Çelik, 2018: 45). Bu minvalde “terör örgütlerine uluslararası nitelik kazandırılmasının devletlerin uluslararası sistemdeki menfaatlerinin bir gereği olduğu” değerlendirmesine devletler tarafından değer atfedildiği ifade edilebilir.

2.3. Terör Örgütü PKK/YPG’nin Avrupa’da Siyasallaşması Sonucu Uluslararasılaşması

PKK/YPG terör örgütünün siyasallaşma süreci Avrupa ülkelerine Kürt diasporasının göçüyle, yani PKK/YPG’nin kurulduğu tarihten önce 1970’li yıllarda başlamıştır. Bu göçler Avrupa ekonomisinin işçi ihtiyacını karşılamaya yönelik atılan adımların sonucudur. Kürt dili, kültürü ve kimliği ilk işçi göçleri zamanında gelişmiş değildi. Ancak 1980’lerin ortalarından itibaren PKK/YPG’nin artan faaliyetleri ile ikinci nesil Kürtlerde dilsel ve politik kimliğe yönelik bir ilgi oluşmaya başlamıştır. 1990’lı yıllardan itibaren artan bu ilgi siyasi karakterli göçler ile PKK/YPG’nin AB ülkelerinde yapılanmasında önemli rol oynamıştır. Bu durum örgüt içerisinde

toplumsal ve örgütsel tabanın kadro hareketlerini oluşturmanın yanı sıra ideolojik açıdan bir tohum görevi görmüştür (Bayraklı, Yalçın ve Yeşiltaş, 2019: 12).

AB ülkelerinde kurulan “*Kürdistan Dernekleri Federasyonu*” (KOMKAR) Kürt kültür ve bilincinin oluşumunda önemli derecede rol oynamıştır. Terör örgütü PKK/YPG bu tarzdaki dernekler sayesinde aykırılarak ikinci nesil Kürt gençleri ve siyasi mülteciler üzerinden Kürt milliyetçiliğini yeniden inşa etmeye çalışmıştır. Bunun yanında hükümetler, parlamenterler, siyasi partiler, insan hakları grupları, *Birleşmiş Milletler (BM)* ve *Avrupa Birliği (AB)* gibi aktörler üzerinden lobcilik faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Terör örgütü PKK/YPG ve kendisini destekleyen siyasi oluşumlar bu yıllardan itibaren sürgündeki mülteci ve göçmen Kürtleri örgütlemeye başlamıştır. Bunların yanı sıra örgütün Avrupa’da destek bulabilmesi için öncelikle Marksist-Leninist bir çizgiyi benimsemesi ve oradaki işçi gruplarıyla yakın temasa geçmesi de dikkat çekicidir. Kürt milliyetçiliğinin Avrupa’da oluşmaya başlamasıyla terör örgütü PKK/YPG’nin menziline giren Kürtlerin kültürel ve siyasi heterojenliğini kendi ideolojisi altında birleştirebilmiştir. Kürt milliyetçiliği ve Türkiye karşıtlığı üzerinden Kürtleri hareketlendirmek hedeflenmiştir. Bu strateji Avrupa’nın PKK/YPG’ye yönelik uzun yıllar süren muğlak tavrı ve esnek terörle mücadele yöntemleri nedeniyle örgütün gücünü pekiştirmesini sağlamıştır. Diğer taraftan PKK/YPG terör örgütünün yayın organlarından biri olan *Serxwebun* dergisi de örgütün meşru hukuk sınırlarına adapte olmasında önemli rol oynamıştır (Bayraklı, Yalçın ve Yeşiltaş, 2019: 13).

Körfez Savaşından sonra Batılı ülkeler tarafından daha fazla ciddiye alınan terör örgütü PKK/YPG’nin bu dönemde uluslararası sistemde bir çıkış yakaladığı söylenebilir. Fakat bu durumun terör örgütü PKK/YPG adına güç kaybının yaşandığı bir dönemin de başlangıcı olduğu ifade edilmektedir. Yeni uluslararası koşullara uymayan PKK/YPG’nin strateji, yöntem ve ideolojisi yöneticileri tarafından bundan sonra temel stratejilerini PKK/YPG’nin siyasallaşması anlayışı doğrultusunda değiştirmişlerdir. Bu durum aynı zamanda PKK/YPG’nin uluslararası politikada meşru bir zemin kazanmasına yardımcı olabilecek ve Türkiye karşıtlığı ve Kürt sorununu çözmeye zorlayabilecek bir strateji olarak görülmüştür (Kurubaş, 2004: 105-106).

Terör örgütü PKK/YPG, Türkiye'deki faaliyetleri ve uluslararası tanınırlığını artırmak amacıyla Kürt meselesi hakkında tartışmalı bir söylem sunacak şekilde Avrupa'da gayri meşru örgütsel bir ağ oluşturmak için çalışmalar gerçekleştirmiştir (Ilgıt ve Pusane, 2018: 4). PKK/YPG terör örgütü, siyasallaşma ve demokratik meşruiyet kazanma arayış ve stratejilerinin bir sonucu olarak 4 Nisan 2002 tarihi itibarıyla her alanda PKK adıyla yürütülen faaliyetlerin durdurulacağı kararlaştırarak, ismini değiştirip *KADEK* adını almıştır (Oruç, 2009: 320). Uzun süre geçmeden 2003 yılında *KADEK* feshedilmiş yeni bir isim olarak *KONGRA-GEL* adı altında siyasallaşma faaliyetlerine devam edilmiştir. Bu isimler ancak 2004 yılında terör örgütü listelerine dahil edilebilmişlerdir (Oruç, 2009: 321).

Yine Kurubaş'ın (2004: 155) da belirttiği gibi PKK/YPG silahlı örgütlenmenin yanı sıra siyasal etkinliklere ve uluslararası çapta örgütlenmeye büyük önem vermiştir. Bu durum güçlü bir yurtdışı örgütlenmesi ve yabancı devletlerle yoğun teması da beraberinde getirmiştir. Terör örgütü PKK/YPG'nin Soğuk Savaş döneminde şekillenmiş olan stratejisi 1990'dan sonra ciddi açmazlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu stratejisi uluslararası ortamda meşru karşılanmamaktaydı. Bu nedenle örgüt içerisinde yaşanan muhalefet günden güne artmaktaydı. Bunun sonucunda uluslararası destek alması olanaksızlaşan örgüt silahlı mücadelenin yerini siyasal mücadeleye bırakarak stratejisini değiştirerek aynı zamanda uluslararası aktörlerin örgüte bakış açılarını düzeltme gayretine gitmiştir. Bu durum terör örgütü açısından aramış olduğu desteği bulması için son derece önemlidir (Kurubaş, 2004: 155). Terör örgütü PKK/YPG faaliyet gösterdiği ülkelerde siyasiler ile olan ilişkisini düzenlemekte ve normalleştirmektedir. Bu durumun sonucunda da terör örgütünün istediği uluslararası sistemde dikkatleri üzerine çekebilme gayreti açısından etkili olduğu söylenebilir (Bayraklı, Yalçın ve Yeşiltaş: 2019: 10).

Avrupa devletlerinde ve kamuoyunda PKK/YPG'nin bir terör örgütü olmayıp siyasal hakları için mücadele eden bir örgüt olduğu imajının verilmesi uluslararasılaşma açısından son derece önemliydi. Bunun sonucunda PKK/YPG, uluslararası bir tanınırlık kazanarak siyasal anlamda güçlenecekti (Kurubaş, 2004: 108). Bu nedenle olsa gerek, Mango'nun (2006: 13) da ifade ettiği üzere PKK/YPG Avrupa ülkelerinin neredeyse tamamında STK'lar kanalıyla rahat biçimde faaliyetlerini sürdürmüştür.

Bu faaliyetleri arasında, uluslararasılaşmasına katkı sunan uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti suçları da yer almaktadır.

2.4. Terör Örgütü PKK/YPG'nin Uluslararasılaşma Sürecindeki Gelişmeler

“Devlet desteği bulunmayan terör örgütlerinin varlıklarını sürdüremeyeceklerini” ileri süren Altınbaş'ın (2007: 43) görüşü bağlamında değerlendirmek gerekirse, PKK/YPG'nin uluslararası bir aktör kimliği edinmeyi “bir varlık sorunu” olarak görmüş olduğu ifade edilebilir. Bu gerekçeyle terör örgütü PKK/YPG Avrupa başkentlerinde sempati elde etme çabası içine girmiştir. Terör örgütü PKK/YPG irtibat ofisleri açarak siyasi temsil de dahil olmak üzere AB devletleri nezdinde karşılık bularak faaliyetlerini gerçekleştirebilmişlerdir. Aynı şekilde ABD ile 2000'li yıllar sonrasında iltisaklı örgütleri aracılığıyla doğrudan temas kurabilmiş ve ortak faaliyetler gerçekleştirebilmiştir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak terör örgütünün PKK/KCK PYD/YPG gibi isimlerle bu devletler nezdinde gayri meşru faaliyetlerde bulunarak rahatlıkla meşruiyet elde etmeye çalıştığı söylenebilir. Bunda elbette ki, bahse konu olan devletler açısından PKK/YPG'nin gerek Orta Doğu politikalarında gerekse Türkiye politikalarında bölgede sahip olduğu askerî güç ve insan kaynağı bakımından “kullanılabilir bir araç” ve hemen kullanılacak bir ortak olarak değerlendirilmiş (Çelik, 2019: 112-113) olmasının etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Diğer taraftan terör örgütü PKK/YPG, uluslararasılaşma faaliyetlerinin yoğunlaştığı yıllardan itibaren çalışmalarını yalnız Türkiye içinde yürütmemiş, AB, Rusya ve ABD gibi bölge dışı aktörler ve uluslararası örgütlerle gayri meşru temaslar kurarak uluslararası meşru bir aktör gibi davranarak faaliyetlerine meşruiyet kazandırma gayretinde olmuştur. Örgüt için önemli olan nokta, faaliyetlerinin uluslararası anlamda etkili olan kuruluşlarca meşru bir zemine oturtulması olduğundan; Avrupa'daki birçok kurumla gayri meşru bağlantıda olarak bu kurumlardan destek alındığı bilinmektedir. Çelik (2019: 124) bu bağlamda terör örgütü PKK/YPG'nin Avrupa'da çeşitli parlamentolarda YPG eş başkanı Salih Müslim aracılığıyla görüşmeler yaparak propaganda faaliyetleri yürüttüğüne dikkat çekmiştir. Bunun sonucunda terör örgütü PKK/YPG'nin diğer devletlerle kurmuş olduğu birçok siyasi,

finansal ve askerî ilişkiler sonucunda uluslararası gündem oluşturmaya başladıkları söylenebilir (Çelik, 2019: 124).

2.5. PKK/YPG'nin Uluslararasılaşma Sürecinde Ulus-Ötesi Suçlar

Terör örgütleri amaçlarını gerçekleştirmek için yüksek miktarda finansal kaynağa ihtiyaç duyarlar. Bu yasa dışı örgütler finansal kaynaklarını yasal yollardan temin edebilecekleri gibi yasal olmayan yollardan da temin ederler (Emhan, 2011: 13). Ancak terör örgütlerinin ihtiyacı sadece finansal kaynaklardan ibaret değildir. Terör örgütleri etki alanlarını ve o alanlardaki güçlerini artırmak da isterler. Bazı ulus ötesi suçlar terör örgütlerine finansman ve etki alanı gibi her iki alanda da kazanımlar sağlar. Uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti terör örgütlerinin bu amaçları gereğince gerçekleştirdikleri ulus ötesi gayri meşru suçlar arasındadır. Adamoli vd. (1998: 14) terör örgütlerinin bu ulus ötesi suçları hem etkinliklerini artırmak hem de küresel düzlemde adlarından sıkça söz ettirmek için işlediklerini tespit etmişlerdir.

Swanstrom (2007: 3) uyuşturucu kaçakçılığını “doğası gereği ulus ötesi bir faaliyet” olarak tanımlar. Bu da uyuşturucu kaçakçılığının birden fazla devlete rağmen ya da onlarla birlikte yapılması anlamına gelir. Devletlerin bu suçla mücadele iradesi göstermesi bağlamında değerlendirildiğinde, birden fazla devlete rağmen bu suç faaliyetini gerçekleştirmenin tek bir devlete rağmen bu faaliyeti gerçekleştirmekten zor olduğu ifade edilebilir. İnsan ticareti ise “*doğrudan veya dolaylı olarak maddî çıkar elde etmek amacıyla, bir kişinin vatandaşı olmadığı ya da daimî olarak ikamet etmediği bir devlete yasa dışı yollarla girişinin sağlanmasıdır*” (IOM, 2009: 46). TCK’de insan ticareti “*zoraki olarak çalıştırmak, köleliğe tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak, şiddet uygulamak, tehdit etmek, kandırmak, bireyler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizlikten yararlanarak rızalarını elde etmek maksadıyla fertlerin yurda sokulması ya da yurt dışına çıkarılması, kaçırılması veya barınması*” (Türk Ceza Kanunu, 2004) olarak tanımlanır. İnsan ticareti suçu, insan kaçakçısı ile birlikte mağdurun da bu suça ortak olduğu bir suç türüdür (Çarmıklı ve Umay, 2016: 29).

Etkinliğini artırarak küresel düzlemde adından söz ettirmek terör örgütlerinin uluslararasılaşmasının önemli bir aşaması olsa gerek. Zira terör örgütleri tam da bu

sayede hedef devletler aleyhinde kullanışlı bir araç olabileceklerini kanıtlamış olurlar. Ancak bu süreçte gayri meşru iş birliği kuracakları aktörlerin kimliği önem kazanır. Çünkü uluslararasılaşmalarına katkı yapacak olan en önemli değişken belki de o aktörlerdir.

Terör örgütleri bu ulus ötesi suçları organize suç grupları ve mafya tipi yasadışı aktörlerle temaslar kurarak işleyebilecekleri gibi, meşru aktörler olan devletler ve kişilerle temaslar kurarak da işleyebilirler. Devletleri bu yasa dışı faaliyetlerin aktif özneleri olarak görmek ilk bakışta sorunlu bir yaklaşım gibi görünse de, devletin gücünü geçici bir süreliğine de olsa elinde bulunduran yöneticilerin devlet adına kararlar verirken ve menfaatleri uğrunda iç ve dış politikalarını uygularken bu tür suçların aktif özneleri olabildikleri gizli değildir (Gökpınar, 2005: 222-223). Halihazırda realistler de devletlerin ve devletler adına karar vericilerin bu tür durumlardaki davranışlarını son derece gerçekçi biçimde teorileştirebilmişlerdir. Bunların sağlayabileceği cesaretle devletlerin ulus ötesi bu suçlar bağlamında terör örgütleriyle ilişkilerini sınırlı bir çerçevede de olsa tespit etmek artık önem kazanıyor (Özdoğan, 2019: 14-15). Çünkü ulaşılabilecek sonuçlar terör örgütlerinin uluslararasılaşmalarının stratejilerine dair değerli bilgiler sunabilecektir. Bu bilgiler terörizm tehlikesinin yeni niteliğinin anlaşılabilmesi ve onunla mücadeleye dair etkili yöntemler geliştirilebilmesi bakımından elzemdir.

2.5.1. PKK/YPG'nin Uyuşturucu Kaçakçılığı Yoluyla Uluslararasılaşması

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Daire Başkanlığı'nın 2019'da yayımladığı bir raporda PKK/YPG'nin uyuşturucu kaçakçılığı sayesinde ayakta kalmayı başarabilmiş bir terör örgütü olduğu tespit edilmektedir (Narkotik Daire Başkanlığı, 2019: 106). Ancak bu örgütün özellikle devlet otoritesinin güçlü olduğu Batılı toplumlarda bu suçu işlemeyi nasıl sürdürebildiği sorusunun cevaplanması önemlidir. Akartuna ve Thornton (2021: 3-5) tarafından ifade edildiği üzere, "Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki siyasallaşma faaliyetleri sonucunda elde ettiği geniş diaspora desteği, örgütün uyuşturucu kaçakçılığı yapabilmesini kolaylaştırmış" olsa da özellikle güçlü Batılı demokratik devletlere rağmen mi, yoksa onların bilgisi ve gizli izni sayesinde mi bu suçun işlenmesinin sürdürülebildiğinin ortaya çıkarılması gereklidir. Çünkü istihbarat

faaliyetlerinin son derece etkili biçimlerde kullanılabilirdiği günümüzde egemen devletlerin sınırları içerisinde onlara rağmen yasa dışı faaliyetler gerçekleştirebilmek de, uluslararası sistemde onlar istemediği halde uluslararasılaşmak da olanaklı değildir.

Interpol verilerine göre AB ülkelerinde terör örgütü PKK/YPG ile bağlantılı uyuşturucu pazarı oldukça yüksek seviyelere ulaşmıştır (Levitt, 2009). Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere 1980-2020 yılları arasında terör örgütü PKK/YPG'nin artan uyuşturucu kaçakçılığı sonucunda ele geçirilen maddeler yer almaktadır.

Tablo 2: 1980-2020 Yılları Arasında Terör Örgütü PKK/YPG'nin Uyuşturucu Kaçakçılığı Bağlantılı Olaylarına Ait Yakalanan Maddeler:

Ele Geçirilen Maddeler	Miktar
Eroin	5.450 kg
Esrar	341.013 kg
Kenevir Bitkisi	344.470.546 kök
Bazmorfin	4315 kg
Afyon Sakızı	71.2 kg
Kokain	9.4 kg
Ecstasy/Adet	137.851 adet
Asetik Anhidrit	28.348 litre
Captagon	72 adet

Kaynak: EGM Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2021: 123

Diğer taraftan Avrupa Polis Teşkilatı'nın (*Europol*) 2018 yılı raporuna göre ise bu terör örgütü, AB üyesi devletlerde sistematik olarak yaptığı uyuşturucu kaçakçılığında AB ülkelerindeki bazı sivil toplum kuruluşlarını kullanmaktadır

(Europol/TE-SAT, 2018: 11). Örgüt, Özdemir ve Pekgözlü'ye (2012: 94) göre AB ülkelerindeki 400'den fazla sivil toplum kuruluşundan söz konusu yasa dışı faaliyeti gerçekleştirme süreçlerinde yararlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, genellikle belirli düzeyde siyasi nitelik içeren ve toplumsal sorunları çözmeye yönelik faaliyet gösteren kuruluşlardır (Bulut, 2016: 2). Bu sivil toplum kuruluşlarının gizli ya da açık faaliyetleri konusunda devletlerin habersiz olabilmeleri devletlerin doğasına aykırıdır. Özellikle Batılı güçlü demokratik devletlerin bu tür konularda sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini denetleyememeleri de gerçeğin ifadesi olamaz.

Yine AB üyesi ülkelerde oluşturulan birçok raporda PKK/YPG terör örgütünün ve destekçilerinin örgüt adına uyuşturucu kaçakçılığı yaptıkları, bu faaliyetleri Avrupa, Kafkaslar ve Balkanlar'daki bağlantılı oldukları STK'lar sayesinde sorunsuz bir şekilde yürüttükleri tespit edilmiştir (Tetik ve Görücü, 2019: 17). Bahsedilen bu bölge ülkelerinde sivil toplum kuruluşlarının, diasporaların ve yardım gruplarının faaliyetlerine karşı liberal bir tutum olduğu bilinmektedir. Bu kuruluşların, grupların vb. faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki devletlerle resmî bağları yoktur. Bağlantılı oldukları terör örgütlerine çeşitli yöntemlerle destekler verirler. Bunun yanı sıra devletlerin veya hükümetlerin "pasif destek" adı altında resmî bağlantılarının olmadığı STK'lar, şirketler veya siyasi partiler kanalıyla bilerek uyuşturucu kaçakçılığı gibi yasa dışı faaliyetlerin gerçekleşmesine izin vermektedirler (Şan Akca, 2014: 1289). Bunun nedenlerinden biri de demokrasi olabilir. Terör örgütleri demokrasilerin sağladığı sivil özgürlük alanlarından yararlanabilmektedirler. Bu sayede çeşitli suçları daha kolayca işleyebilmekte ve gayri meşru bir şekilde uluslararasılaşmasının imkânlarını elde edebilmektedirler (Şan Akca, 2014: 1287-1288).

Uyuşturucu maddelerin üretimi için kullanılan kimyasal maddelerin temini, terör örgütlerinin birçok ülkede faaliyet gösteren kimyasal madde üreticisi olan firmalar ile ilişkiler kurmalarını gerektirmektedir (Ekici, 2015: 20). "Uyuşturucu kaçakçılığının ekim, üretim, sevk, dağıtım, elde edilen gelirlerin aklanması vb. gibi aşamalarının tamamında rol oynadığı tespit edilmiş olan terör örgütü PKK/YPG" (bkz. KOM Raporu, 2012: 82-83) de uyuşturucu madde üretimi için bu tür ilişkiler kurmak zorundadır. Örgütün bu minvaldeki ilişkilerinin devletler tarafından tespit

edilememiş olması olası değildir. Nitekim özellikle Batılı devletlerin uyuşturucuyla mücadeleleri aslında son derece kurumsaldır. Uyuşturucu ile mücadelede konusunda her ülkenin kendine has yöntemleri de vardır. Günümüzde uyuşturucu ile mücadele alanında bunca yöntem olsa da başta AB ülkeleri olmak üzere ortak politika ve iş birlikleri geliştirme yönünde çalışmaların yetersiz kaldığı değerlendirilmektedir.

Devletler ya da ticaret insanları uyuşturucu kaçakçılığı yapan terör örgütleri ile yasa dışı ticari ilişkiler geliştirebilmektedirler. Bu sayede uyuşturucular ülkeler içerisinde rahatlıkla dolaşım imkânları bulmaktadır. Ganor ve Wernli (2013: 701) terör örgütlerinin sadece kendi destekçilerine değil uluslararası aktivistlere de para karşılığında uyuşturucu kaçakçılığı yaptırabildiğine dair kanıtlar bulunduğunu iddia ederler. İddiaları arasında “uyuşturucunun silah takasında kullanıldığı” da vardır. Hatta takas öyle boyutlardadır ki, Ekici, Williams ve Akbulut (2011: 15) tarafından tespit edildiği üzere, PKK/YPG terör örgütü, üretimini yaptığı eroini Hollanda, Belçika ve Almanya gibi ülkelere çeşitli aktörlere ekstazi karşılığında vermektedir. Dahası Ekici, Williams ve Akbulut (2011: 20) PKK/YPG terör örgütünün üst düzey yöneticilerinden birinin uyuşturucuyu İran’dan çeşitli silahlar ile Yunanistan’dan ise stinger füzeleri ile takas ettiklerini dile getirmektedir. Bu durum oldukça dikkate değerdir.

T.C. Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) Daire Başkanlığı’nın Nisan 2013’te yayımlanan bir raporunda, PKK terör örgütünün sadece uyuşturucu kaçakçılığı gerçekleştirmediğinin, bununla birlikte uyuşturucu ticaretinin tüm aşamalarında rol oynadığının da tespit edildiği görülmektedir. Raporda ayrıca PKK/YPG’nin uyuşturucu kaçakçılarında komisyon aldığı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde kenevir ekiminin kontrolünü sağladığının, uyuşturucu kaçakçılığını koordine ettiğinin, Avrupa’daki uyuşturucu dağıtımını sevk- idare ettiğinin ve uyuşturucudan elde edilen geliri akladığının tespit edildiği de belirtilmektedir (bkz. KOM Raporu, 2012: 82-83). Bu bağlamda bazı ülkeler uyuşturucu kaçakçılığı yapan PKK/YPG terör örgütüne lojistik destek vermekte ve bu kapsamda sınır geçişlerini kolaylaştırmaktadırlar (KOM Daire Başkanlığı, 1997: 15). Bu gerçeklik bu terör örgütüne uluslararası bir nitelik atfedilmiş olmasını göstermesi bakımından manidardır. Şan Akca (2009: 593) devletlerin terörle

mücadele ettiklerini iddia etseler de dış politika hedefleri doğrultusunda rakiplerine karşı terör örgütlerini desteklediklerine dikkat çekmektedir. Ayrıca bu durum devletlerin kasıtlı bir seçimin sonucu olduğunu ifade etmektedir (Şan Akca, 2009: 593).

Ulus ötesi suçlar terör örgütlerinin kendi kapasitelerini artırma amacı çerçevesinde de değerlendirilebilir. Yakın döneme bakıldığında terör örgütleri ile organize suç gruplarının ulus ötesi suçlar bağlamında iç içe geçtikleri görülmektedir. Bu durum aynı zamanda PKK/YPG gibi terör örgütlerinin uluslararasılaşmalarına da katkı sağlamaktadır. Adamoli vd. (1998: 14) belirttiği gibi “günümüzde terör örgütleri küresel manada adından sıkça söz ettirmek ve etkinliklerinin artırılması amacıyla uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti yapmaktadır. Bunun sonucunda ise ülkelerde bulunan organize suç grupları ile terör örgütleri karşılıklı olarak birbirlerinden faydalanma yolunu tercih ederek iş birliğine gitmişlerdir (Adamoli vd., 1998: 14).

Terör örgütleri ulus ötesi suçları işlerken organize suç gruplarıyla ilişki kurarak çıkar elde etmesinin yanında daha da güçlenerek siyasi nüfuz kazanmışlardır. Organize suç grupları de terör örgütlerini bir araç olarak görme ve faydalanma düşüncesiyle hareket etmişlerdir (Ekici, Williams ve Akbulut, 2011: 4). Bu durum karşılıklı çıkar ilişkisi çerçevesinde uluslararası zeminde PKK/YPG gibi terör örgütlerinin uluslararasılaşmasına katkı sağlamaktadır. Organize suç grupları ile terör örgütlerinin yapıları da benzerdir. Ulus ötesi suç alanlarında faaliyet gösteren bu yapıların çoğu son on yılda uluslararasılaştıkları ve ulus ötesi faaliyet gösterdikleri bilinmektedir (Björnehed, 2004: 309). PKK/YPG terör örgütü için de bu durum geçerlidir. Uyuşturucu kaçakçılığı gibi ulus ötesi suçlar terör örgütleri ile organize suç gruplarını bir araya getirdiği gibi tam aksine terör örgütü PKK/YPG’de olduğu gibi zaman zaman suç örgütlerini piyasadan çıkarmaya çalışarak onların yerini alma gayretine de neden olabilir (Clarke, 2016: 2). Örneğin Schmid’e göre (2018: 15-16) “terör örgütü PKK/YPG’nin bazı bölgelerde çeşitli ittifaklara girmeye ihtiyaç duymadan kendi içinde suç kapasitesini artırma ve geliştirme yolunu tercih ettiği değerlendirilmektedir.” Terör örgütü PKK/YPG’nin bu doğrultuda hareket etmesinin nedeninin adından daha fazla söz ettirmenin yanında yapılan ulus ötesi suç faaliyetini tek elden yürütme gayesi olduğu söylenebilir (KOM Daire Başkanlığı, 1997: 14).

Terör örgütü PKK/YPG'nin hükümetlerin meşru kurum ve kuruluşlarına sızarak ya da gayri meşru yöntemler ile meşru görünümlü kuruluşlar oluşturarak bu türdeki yasa dışı faaliyetleri gerçekleştirmesinin devletlerin göz yumması dahilinde gerçekleştirilebileceğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda Swanstrom (2007: 3) “birçok ülkenin uyuşturucu kaçakçılığı gibi ulus ötesi suçları kendileri için bir tehdit olarak görmediklerine” değinmiştir. Uyuşturucu kaçakçılığının doğası gereği ulus ötesi bir faaliyet olduğuna dikkat çekerek “Kanada gibi ülkelerin bu durumu kendileri için bir tehdit unsuru olarak görmediklerini” vurgulamıştır (Swanstrom, 2007: 3). Böylesi göz yumma durumlarının terör örgütü PKK/YPG'nin istediği “devletsiz alanları” oluşturmasına katkı sağladığı söylenebilir. Bu bağlamda terör örgütü PKK/YPG'nin yasal boşluklardan faydalanarak, devletlerin kendisini tehdit olarak görmedikleri için gayri meşru faaliyetlerle rahatlıkla uyuşturucu kaçakçılığı yaparak uluslararasılaştığı görülmektedir.

Uyuşturucu maddelerin geçmişine bakıldığında tarihsel süreç içerisinde tıbbi amaçlarla kullanıldığı, keyif verici özelliğinden dolayı daha sonraki süreçte uyuşturucu olarak kullanıldığı bu sebeple tüketiminin de arttığı görülebilir (KOM Daire Başkanlığı, 1997: 1). Bu konuda Dishman (2001: 49) terör örgütlerinin, uyuşturucu kaçakçılığı yaparak bazı ülkelerde ilaç endüstrisinde bile yer aldıklarına değinmiştir. Opioid (morfin etkisi gösteren afyon sakızı) gibi tedavi amacıyla kullanılan maddelerin üretiminde uyuşturucu maddelerin (eroïn) kullanıldığı bilinmektedir. Yine Çetinöz'ün (2019: 9-11) belirttiği gibi esrar maddesinin içerisinde bulunan ketaminin anesteziye başlangıçta ve devamında kullanılan bir ilaç gibi tıbbi kullanımına değinmektedir. Bu sebeple uluslararası baskılara rağmen arz yönlü ilaç politikası, uyuşturucu kaçakçılığını terör örgütlerinin de bağlantıları ile muazzam bir şekilde artırmıştır. Bu sayede terör örgütü PKK/YPG olmak üzere birçok ülkede ilaç endüstrisi alanında iş birlikleri meydana geldiği değerlendirilmektedir. Bu durum ulusal ve uluslararası güvenliğe ciddi bir tehdit oluşturmuştur (Ünlü ve Aksu, 2016: 4).

Yüksek kâr marjı terör örgütlerini uyuşturucu kaçakçılığındaki maddeleri sahte ilaç üretimine de sevk etmektedir. Bazı ilaçların içerisindeki aktif tedavi edici maddeler çıkarılarak “amfetamin” gibi uyuşturucu maddeler eklenip üretilen sahte ilaçlar,

insanlar ve toplumlar üzerinde zarar verme amacıyla piyasaya sürülmektedir. Bu sahte ilaçların üretimi ve dağıtımında rol alan terör örgütü PKK/YPG'nin uluslararası kaçakçılık ve dağıtım ağları ile oluşturduğu bağları sayesinde rahatlıkla uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı bilinmektedir (Ganor ve Wernli, 2013: 708). Bu bağlamda terör örgütü PKK/YPG'nin yapmış olduğu uyuşturucu kaçakçılığının daha fazla talep görmektedir. Bunun sonucunda ise ilaç sanayisinde bir hammadde tedarikçisi gibi yer alarak çeşitli ülkelerde yapmış olduğu yasa dışı iş birlikleri ile adından sıkça söz ettirmesine fayda sağladığı ifade edilebilir.

Ulus ötesi bir suç olan uyuşturucu kaçakçılığında devletlerin ve yöneticilerinin dahil oldukları görülmektedir. Bu konuda Venezuela Petrol Bakanlığına atanan El Aissami örneği dikkat çekicidir. El Aissami hakkında, ABD tarafından 1 ton uyuşturucu madde sevkiyatı yapma suçlamasıyla adli makamlarca yakalama kararı çıkarılmıştır (Dw.com, 2020). Yine benzer bir örnek olarak Suriye Arap Cumhuriyeti rejimine yakın isimlerin, yasa dışı uyuşturucu ticareti yaparak yasal ihracatı geride bıraktıkları ifade edilmektedir (Ensonhaber.com, 2021). Diğer taraftan İngiltere'nin başkenti Londra'daki Westminster Sarayı olarak bilinen parlamento binasında uyuşturucu kullanımıyla ilgili şüphelerin ortaya çıkması sonrası parlamento binasındaki birçok tuvalette kokain izlerine rastlanmıştır. İngiliz basınında yer alan haberlerde, kokain izleri parlamento binasında incelenen 12 tuvaletten 11'inde görülmüştür (Ntv.com.tr, 2021). Diğer yandan Almanya'da koalisyon hükümetini oluşturan partiler, esrar satışını ve kullanımını yasal hale getirme konusunda anlaşmıştır. Hükümetin Tarım Bakanı olan Cem Özdemir'de geçtiğimiz günlerde Alman medyasına verdiği demeçte, “esrarın yasallaşmasıyla birlikte başta eğlence sektörü olmak üzere gözle görülür bir canlanma olacağını” söylemiştir. Esrarın daha geniş kesimlere açılması planıyla paralel olarak birçok şirketin de bu sektöre yatırım yapmaya başladığına dikkat çekilmiştir (tr.euronews.com, 2022).

Uyuşturucu kaçakçılığında dikkat çeken bir diğer husus ise ülkeler arası plastik atık sevkiyatı yapılırken uyuşturucu kaçakçılığının da yapılmasıdır. Plastik atıkların büyük çoğunluğunun geri dönüştürüldüğü zannedilirken işin suiistimal tarafı ürkütücü boyutlara ulaşmıştır. İddialara göre Londra merkezli bir firma Türkiye'deki ortaklarına, denetimden kaçmak için içinde kokain ve diğer uyuşturucu maddelerin

gizlendiği plastik atık göndermektedir. Bunu yapan firmanın İngiltere merkezli Londra'daki bir şirket olduğu ifade edilmiştir. İddiaya göre İngiliz atık şirketi, Türkiye'de iş yaptığı firmaya katı atık gönderiyor ancak bu katı atıklar içerisinde büyük miktarlarda uyuşturucu madde transferi gerçekleştirildiği bilinmektedir (tr.euronews.com, 2021).

Terör örgütü PKK/YPG uyuşturucu kaçakçılığında elde ettiği maddi geliri uluslararasılaşmak için Curtis ve Karacan'ın (2002: 19-21) belirttiği gibi "Kıbrıs ve İsviçre gibi birden fazla ülke bankalarında tutarak, kuryeler aracılığı ile transfer ettiği bilinmektedir". Yine aynı şekilde PKK/YPG uyuşturucu kaçakçılığı ile elde ettiği geliri Bank of England, Barclays Bank ve diğer bağlı bankalarda işletmektedir. İlerleyen zamanlarda bu paraların kaynağı kaybolana kadar büyük bir işlem trafiği içinde hesaptan hesaba aktararak aklanmasına çalışılmaktadır (Casbolt, 2006). Bu bağlamda bankalarda işletilen paralar sebebiyle uyuşturucu kaçakçılığında faaliyet gösteren terör örgütleri ile büyük şirketlerin iç içe oldukları ifade edilebilir. Uyuşturucu kaçakçılığının İngiltere'nin koruması altında olması, ABD'nin ise büyük ve görünmez gelirler elde ettiği bir sektör olarak devam ettiği dikkat çekicidir (Estulin, 2010: 231). Uyuşturucu kaçakçılığı ve ticaretinin küresel istihbarat servisleri tarafından yönetildiği de söylenebilir.

Uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele konusunda diğer ülkeleri yetersiz kalmakla suçlayan ABD, diğer taraftan CIA ajanları ile birçok bölgede uyuşturucu gelirleri ile yolsuzluk cennetleri oluşturmaktadır. Bunun sonucunda elde edilen 700 milyar dolarlık gelir ise Wall Street'deki finans kuruluşları tarafından işletilmektedir (Estulin, 2010: 234). ABD'nin kendi birimleri, örneğin Uyuşturucuyla Mücadele Biriminin (DEA) dahi PKK/YPG gibi terör örgütlerinin uyuşturucu yetiştirme alanlarında yoğun faaliyetler gerçekleştirerek ABD'ye uyuşturucu madde soktuğunu yaptıkları raporlamıştır (Aksan ve Bailes, 2014: 34).

2.5.2. PKK/YPG'nin İnsan Ticareti Yoluyla Uluslararasılaşması

Devlet mekanizmasında yer alan kişiler, kişisel menfaat ve siyasi güçlerini sürdürme aracı olarak gayri meşru yöntemler ile insan ticareti suçunu işleyebilmektedirler (Schmid, 2018: 22). Nitekim İtalyan savcı Carmelo Zuccaro "insan ticareti

yapanların sivil toplum örgütlerini finanse ettikleri konusunda ellerinde önemli bilgiler bulunduğunu” (tr.euronews.com, 2021) açıklamış, Çiçek (2005: 16) ise insan ticaretinin ABD ve AB gibi birçok devlet görevlilerinin bilgisi ve gözlemi altında gerçekleştiğini savunmuştur. Heyzer ve Wee (1994: 44-45) bu durumun insan ticaretinde rol alan devletler için “gizli bir tasarruf kalemi oluşturabildiğini” ifade etmiştir. Örneğin; “Ticarete konu olan kadınların çok düşük ücretler karşılığında çalıştırılması sayesinde yaşlı ve engellilerin bakımının yapılması ve diğer bazı sosyal hizmetlerin sunulmasının devletlerin ekonomik açıdan yararlarına olduğu” (Heyzer ve Wee, 1994: 44-45) değerlendirmesi dikkate alındığında devletlerin terör örgütleriyle bu nedenle iş birliği içine girebileceklerini ifade edebilmek mümkündür. Devletlerle çeşitli iş birlikleri içerisinde olan örgütlerinden birisi de PKK/YPG terör örgütüdür. “PKK/YPG’nin insan ticaretini Irak üzerinden Asya’ya; İtalya üzerinden ise Avrupa’ya yaptığını” tespit etmiş olan Freeman’ın (2011: 467) açıklamaları dikkate alındığında ise PKK/YPG’nin insan ticareti suçunu işlerken meşru aktörler olan devletlerle ve sivil toplum kuruluşlarıyla etkileşim içerisine girdiği ifade edilebilir. Schloenhardt ve Macdonald’ın (2017: 31) belirttiği “birçok devletin insan ticareti suçları karşısında uluslararası anlaşmalara ve protokollere katılma konusunda isteksiz davranması” durumu ise bu bağlamda değerlendirilebilir. Bunun sonucunda olsa gerek terör örgütü PKK/YPG, Avdan (2019: 2) tarafından da ifade edilmiş olduğu üzere, insan ticaretinin tüm aşamalarını tek elde toplamayı istemiş ve kendisine rakip olarak gördüğü örgütler veya gruplarla rekabet içerisine girmiştir. Bu yaklaşım örgütün bu konuda uluslararası bir aktör kimliği kazanmaya önem verdiğinin göstergesidir.

Kurubaş (2004: 169) terör örgütleri tarafından kontrol edilen bölgelerde oluşan kargaşa ortamının ve yerli halkın yerlerinden edilmelerinin insan ticaretine uygun koşulları oluşturduğunu ifade eder. Terör örgütü PKK/YPG de kendi etki alanında bunu başarabilmiştir. Örgüt özellikle 1990 yılından itibaren bir “mülteci mafyası” gibi çalışarak Avrupa’ya insan transferi için sahte pasaport ve kimlik düzenleyen ekipler oluşturmuştur. Bu insanların mülteci olabilmelerini sağlamak için ilgili devletler tarafından istenecek her türlü belge ve bilgiyi de sağlamıştır (Kurubaş, 2004: 169). Buradaki önemli hususlardan biri, kurulan geniş uluslararası bağlantılardır (Çarmıklı ve Umay, 2016: 7). Bu uluslararası bağlantılar insan

ticaretinden faydalar sağlayan devletlerin PKK/YPG'nin uluslararası bir örgüt haline gelmesi için fırsatlar sunduklarının kanıtlarından sayılabilir.

Dalman ve Tabak (1995: 35) "PKK/YPG'nin bizzat kendi mensupları veya aracılar vasıtasıyla transit ülkelerde kara, hava ve denizyollarını kullanarak insan ticareti yaptığını vurgulamışlardır. Başta Almanya ve Fransa olmak üzere insanların ulaştırıldıkları bu ülkelere yapılacak iltica başvurularında verilen desteklerin (avukat, sahte belge temini, işlemlerin takibi vb.) insan ticareti sürecinin bir parçası olduğu değerlendirilmektedir. Örneğin, Yunanistan'da bulunan Lavrion Mülteci Kampı'nda Kürt kökenli şahısların Avrupa ülkelerine geçişlerinde Atina'da faaliyet gösteren PKK/YPG mensupları yardımcı olmaktadır (Marcus, 2009: 210-212).

İnsan ticaretine maruz kalan kişiler çoğunlukla cinsel sömürü ve zorla çalıştırılma gibi amaçlar uğrunda da kullanılmaktadır. Bu tarz insan ticareti genellikle az gelişmiş ülkelerden AB ve ABD gibi ülkelerdeki ailelere küçük yaştaki çocukların evlatlık adı altında verilmesi şeklinde yapılmaktadır. Ayrıca kadın ve küçük yaştaki çocukların ticareti, son yıllarda internet üzerinden gelişen seks endüstrisi ve çocuk pornografisi gibi yeni kazanç alanları da eklenerek gelişen bir sektör haline gelmiştir. Bu konuda seyahat acentelerinin de insan tacirleri ile birlikte birçok ülkede müşterek hareket ettiği bilinmektedir. İnsan ticaretinde özellikle çocuk ve kadınların cinsel yollarla istismar edilmesi finansal açıdan bazı ülkelerde turizm sektörü gibi ekonomik bir mucize olarak görülmektedir. Terör örgütü PKK/YPG'nin de dahil olduğu bu insan ticareti suçu Türkiye üzerinden yaygın olarak deniz yolları kullanılarak Yunanistan ve İtalya gibi AB ülkelerine gerçekleştirilmektedir (Şeyşane, 2020: 218-221).

PKK/YPG terör örgütünün geniş uluslararası bağlantıları sayesinde yapmış olduğu insan ticareti suçuna dair bulgular Conradi (2013: 1215-1217) tarafından da ortaya konmuştur. PKK/YPG uluslararası diasporaları sayesinde İsveç, Almanya, Fransa gibi ülkelere küçük yaştaki kız çocuklarını cinsel köle olarak kullanılmak üzere göndermektedir. ABD tarafından her yıl düzenli olarak yayımlanan İnsan Ticareti Raporu'nda bu suça ilişkin bulgular da yer alır (bkz. aa.com.tr, 2020). İnsan ticaretine uluslararası düzlemde ilgi kazandırabilen boyutlardan biri küçük yaştaki kız

çocuklarının yer aldığı pedofilidir. “Uluslararası Çalışma Örgütü” (ILO) özellikle kız çocuklarının cinsel sömürü olarak ticaretinin yapılmasının ciddi boyutlarda arttığına vurgu yapmıştır” (Conradi, 2013: 1211). Nar (2020: 2-4) İran ve Suriye gibi ülkelerden küçük yaştaki çocukların terör örgütü PKK/YPG tarafından organize bir şekilde insan ticareti kapsamında cinsel istismara uğratıldığını yazar. Bunu da “dünya üzerinde giderek artan ve bazı mecralarda modernlik ya da sanat kisvesi altında desteklenen pedofilin ticarileştirilmesi suretiyle insan ticaretinin daha fazla uluslararasılaştırılmasına olanak sağlanması” biçiminde açıklar. Buna göre küçük yaştaki çocuklara yönelik cinsel istismar suçlarının aracı durumuna gelen PKK/YPG’nin uluslararası alanda bu suçun önemli aktörlerinden biri haline geldiği ifade edilebilir. “Başta Kanada ve ABD zenginlerinin diğer ülkelere giderek sıklıkla gerçekleştirdikleri bir eylem olan bu suçun artık uluslararası bir mahiyet kazanmış” olması (Şeker ve Şeker, 2018: 40) buna haklılık kazandırabilir. Diğer taraftan terör örgütü PKK/YPG’nin sözde yöneticilerinden olan Şemdin Sakık’ın “beyaz kadın ticareti yapan suç örgütleri gibi organize olduklarını, her iki-üç ayda bir 30-40 kişilik kadın grubunu birçok ülkeye ulaştırdıklarını ifade etmesi” (İçişleri Bakanlığı, 2021b: 12) PKK/YPG’nin farklı ülkelerde çeşitli bağlantılarının olduğuna yönelik bulgular arasında sayılabilir. Bu bağlantılar terör örgütlerine uluslararası alanda sunulan statünün varlığına işaret eder.

Belçika’da 1988’de ‘Payoke’ adlı derneği kuran ve Avrupa Parlamentosu’nda ‘kadın ticareti’ üzerine bir rapor hazırlayan Yeşiller Grubu’nun üyesi Belçikalı parlamenter Patsy Sörensen, 21 Mayıs 2000 tarihinde yapmış olduğu açıklamada şu bilgileri vermiştir (Hürriyet.com.tr, 2000):

“Almanya ve Hollanda’daki birçok genelevin patronluğunu bizzat PKK/YPG yapıyor. Genelde Arnavutluk, Rusya gibi ülkelere genç kızları Avrupa’ya taşıyor. Terör örgütü PKK/YPG, kızları Avrupa’ya getirdikten sonra ölümle tehdit ediyor ve doğrudan örgüte çalışmalarını sağlıyor. Ben raporumu hazırlarken bu kızların bir kısmıyla konuşmayı başardım ama daha çok konuşmaktan korktuklarını gördüm. Kadın ticareti yapmak, bir terör örgütü için en az riski olan gelir kaynağıdır. Çünkü bu ticaretin yasalar önünde büyük bir cezası yok.”

Bu açıklama terör örgütü PKK/YPG'nin kadın ticareti yaparak hem ulus ötesi bir suç olan insan ticaretinin içerisinde yer aldığını hem de uluslararasılaşmış bir örgüt olduğunun göstermektedir.

AB ülkeleri ile ABD'ye ulaşan rotalarda, insan ticareti faaliyetlerinin bir yıllık geliri yaklaşık 6-7 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir. Bu yasadışı insan ticareti için oluşan büyük talep, büyük gelir kaynakları karşılığında terör örgütleri ve organize suç grupları tarafından birlikte yürütülmektedir (UNODC, 2021: 14). Terör ve organize suç grupları arasındaki bağlantılar ciddi bir endişe konusu olsa da daha da önemlisi devlet mekanizmasında yer alan kişilerin, kişisel zenginleşme ve siyasi güçlerini sürdürme aracı olarak insan ticareti suçunun işlenmesinde olan bağlantıları dikkat çekmektedir (Schmid, 2018:22). İnsan ticaretinin birbiriyle sıkı bağları olmayan terör örgütleri ve organize suç grupları tarafından işlenen bir suç olması ve bu ikili arasındaki bağın zayıf ve ispatı güç olması nedeniyle tespit edilmeleri ve soruşturulmaları zordur (Karakuş ve McGarrell, 2010: 83).

Uluslararası terör örgütleri ve terörizmin ancak devletler tarafından desteklenerek geliştiği bilinmektedir. Devletler tarafından desteklenen örgüt (PKK/YPG) bu sayede insan ticareti gibi eylemleri gerçekleştirmesi mümkün olmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren AB ülkelerinde kadınların cinsel sömürü ticareti oluşmaya başlamıştır. Bu ticarete bahse konu kadın ve çocuklar genelde yoksul ülkelere alınarak gelişmiş ülkelerde "seks turizmi" amacıyla kullanılmışlardır (Campani, 1998: 231-238). Günümüzde birçok devlet ihtiyaç duydukları döviz karşıladığı gerekçesi ile insan ticaretine konu olan kadın ve çocuk istismarlarına göz yumarak görmezden gelmektedirler. Bir turizm sektörü gibi işleyen bu yapıda katılımcıların kendini tatmin etmesi önemli görülerek, yetkililer açısından ekonomik getirisine odaklanılmaktadır (Panko ve George, 2012: 70). Bu durumun devletlerin insan ticareti yapan PKK/YPG gibi terör örgütleri ile gayri meşru çeşitli iş birlikleri ve ortak amaç doğrultusunda hareket etmelerine olanak sağladığı, PKK/YPG'nin de ihtiyaç duyduğu uluslararasılaşma ve meşruiyet olgularını kolaylaştırdığı söylenebilir.

Almanya'nın Hamburg şehrinde polisin yapmış olduğu operasyonlarda başta uyuşturucu satışı gibi suçlarda kullanılan yaşları 8 ile 12 arasında değişen çok sayıda çocuk hakkında adli birimlerce işlem yapılmıştır. Yapılan araştırma ve soruşturmalarda insan ticaretine konu olan bu yaşı küçük çocukların cezai sorumluluklarının olmaması sebebiyle terör örgütü PKK/YPG adına birçok kez kullanılarak çeşitli suçlara zorlandığı tespit edilmiştir (Ekici, Williams ve Akbulut, 2011: 23). Bu suça konu olan yaşı küçük çocukların PKK/YPG terör örgütü eğitim kamplarında “üst düzey örgüt mensuplarınca seçilip tecavüz edilen kadınların doğumdan sonra ellerinden alınan bebeklerin olduğu, genellikle farklı ülkelerdeki ailelere gönderip ticaretinin yapıldığı” bilinmektedir. Terör örgütü PKK/YPG'nin istismar edilen bu kız çocuklarını erken yaşta evlendirilerek maruz kaldıkları istismarın önüne geçme isteğinin yanı sıra istismar durumlarının üzeri kapatılarak meşrulaştırıldığı da bilinmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2021b: 23).

Genel olarak bakıldığında insan ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı ile birlikte, terör örgütlerinin en önemli gelir kaynakları arasında olduğu söylenebilir. PKK/YPG terör örgütü de insan ticareti yapan terör örgütlerinden biridir. İnsan ticareti suçunun en temel gayesi ise finansal ihtiyaçların yanı sıra gayri meşru yöntemler sonucu meşru bir şekilde uluslararasılaşma çabası, terör örgütü PKK/YPG'nin de insan ticareti yapmasının en temel gerekçelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PKK/YPG VE BÖLGESEL GÜVENLİK SORUNLARI

Günümüzde çok kutuplu bir uluslararası düzen oluşmuştur. Bu çok kutuplu sistem içerisinde devlet dışı silahlı örgütlerin sayısındaki artış ve dönüşümler dikkat çekmektedir. Devlet dışı silahlı örgütlerin başka devletlere karşı destekleme stratejisinin ulus devlet tarihinden de eskiye dayandığına dikkat çeken Şan Akca (2021: 41), devletlerin ulusal ve uluslararası düşman veya tehdit unsurlarına karşı savaşan ya da mücadele eden bir terör örgütünün elverişli bir ortak olduğunu vurgulamaktadır. Devletlerarası dengeleme mantığı terör örgütlerine verilen desteği artırırken çok kutuplu dünya düzeninde vekil unsurlar olarak kullanılan terör örgütlerinin ön plana çıkmasına neden olduğu da söylenebilir (Şan Akca, 2021: 49). Bu terör örgütlerinden biri olan PKK/YPG'nin neden olduğu tehdit ve güvenlik sorunları ile mücadele yöntemleri uluslararası düzlemden ziyade bölgesel güvenlik unsurları çerçevesinde değerlendirilme düşüncesi önem arz etmektedir. Kopenhag Okulu'nun ortaya koyduğu temel yaklaşımlardan biri olan bölgesel güvenlik teorisi 1990'lardan beri okulun çalışmaları içerisinde yerini alarak güvenliğin bölgesel dinamiklerini öne çıkartmayı hedeflemektedir. Bu teoriye göre, bir bölgenin aktörleri arasında daha özerk güvenlik dinamikleri oluşturulabilecektir. Huysmans (2007: 58-60) bölgesel güvenlik teorisini analiz ederken, güvenlik kompleksini coğrafi olarak tanımlamıştır. Buzan ve Weaver'a (2003: 46) göre dünya çapında tüm devletler güvenlik açısından birbirine bağımlıdır. Ancak tehdit ve güvensizlikler yakınlık ile alakalı olduğundan, birbirine yakın olan devletlerin bağımlılığı ile uzak olan devletlerin bağımlılığı aynı olamaz. Bu açıdan değerlendirildiğinde, tehdit ve coğrafi ayrımlar güvenlik bağımlılığının yoğunlaştığı bölgesel kompleksler oluşturmuştur.

3.1. Çok Kutuplu Uluslararası Sistem ve Güvenlik İkilemi

Uluslararası sistemin ölçeğini tanımlamak için kullanılan çok kutupluluk kavramı, büyük güçlerin sayısı ve diğer devletlerle oluşan kutupları ifade etmektedir. Bu nedenle bu terim güç merkezlerinin anatomisi olarak kullanılmaktadır. Çok kutupluluğun bir başka anlamı ise gücün dağılımını betimlemektedir. Milli kuvvetlerin sistem içindeki dağılımını açıklayan kavram başta askerî güç olmak üzere ekonomik, teknolojik ve siyasi unsurları içeren geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Çok kutuplu sistem en az üç veya daha fazla aktörün hâkim olduğu bir yapıdır. Bu durumun ana unsuru ise güç potansiyelidir. Çok kutuplu sistemin geleceğine ilişkin belirsizlik durumları güvenlik ikilemi gibi karşılıklı tehdit algılama olasılığını artıracak ve kutuplaşma arttıkça sistem içinde kaynakların dağılımı sebebiyle daha fazla sorun yaşanmasına sebep olacaktır.

Günümüzde çok kutupluluğun hâkim olmaya başlamasıyla birlikte, güçlenen devletlerin güç ve ideolojilerinin tehdit olarak algılandığı bir zaman diliminde bulunmaktayız. Morgenthau'ya (1970: 30) göre, uluslararası ilişkiler ve dış politika bütün politikalar gibi bir güç ve iktidar mücadelesidir. Bu açıdan bakıldığında bireylerin güç sahibi olmak istedikleri gibi devletlerin de güç sahibi olmak istedikleri söylenebilir (Morgenthau, 1970: 30). Devletler çok kutuplu bir ortamda kendilerini koruyacak uluslararası bir otoritenin olmadığı, uluslararası hedeflerine ulaşmak için kendi imkânlarına güvenmek zorundadırlar. Bu açıdan devletlerin daima güçlenmek istesinde oldukları değerlendirilmektedir. Gücün ve askerî imkânların kazandığı önem, uluslararası sistemin anarşik doğasıyla yakından alakalıdır. Bu açıdan güç unsurunu özellikle realizm kuramı devletlerin karşı karşıya olduğu uluslararası ortamın tanımlayıcı bir özelliği olarak görür (Glaser, 2017: 14).

Aydın (2004: 39), çok kutuplu bir dünya düzeninde devletlerin ihtiyaç duydukları ulusal güce sahip olabilmeleri için sürekli askerî hazırlık içinde bulunmalarının zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Bu açıdan devletlerin ulusal güvenliklerini sağlayabilmeleri ve varlıklarını sürdürebilmelerinin ön koşulunun askerî güç olduğunu vurgulamıştır (Aydın, 2004: 39). Çok kutuplu uluslararası sistemde karşılıklı korku ve iyi niyetlerden emin olamama durumu, bireyleri ve devletleri

artan bir biçimde yeni önlemler almaya itmektedir. Bu durum aslında savaş niyeti taşımayan bireyleri veya devletleri bile savaşa sürer. Uluslararası İlişkiler kuramcısı Herz (1950: 157), bu durumu “güvenlik ikilemi” olarak tanımlamıştır. Güvenlik ikilemi kavramı, kısaca devletlerin kendi güvenliklerini artırmaya çabalarırken, diğerlerinin güvenliğinin azalması olarak ifade edilebilir. Bir egemenin bulunmadığı düzensiz uluslararası sistemde, başka devletlerin saldırısı endişesi ile yaşayan devletler güç edinme yarışına girerler. Çünkü böyle bir anarşik düzende birimler diğerlerinin niyetleri hakkında “en kötü ihtimali varsaymak” durumundadırlar. Bunu yapmanın beraberinde yok oluşu getirebileceği düşüncesinden hareket edilmektedir (Herz, 1950: 157).

Realist çalışmalardaki en önemli kavramlardan biri olarak karşımıza çıkan “güvenlik ikilemi” kavramı devletlerin saldırılardan korunmak için güç elde etmesi doğrultusunda dikkat çekicidir. Böylesi durumlarda diğer aktörlerin güvenilmez oldukları değerlendirilerek güvenliğin hiçbir zaman garanti altında olmadığı düşüncesiyle hareket etmeye zorlandığı savunulmaktadır (Herz, 1950: 158). Fearon ve Laitin (1996: 716) artan güvenlik ikilemi ile karşı karşıya kalan devletlerin kendilerini savunmak için savunma ve güvenlik harcamalarını artırmaya başlaması güvenlik ikilemi sarmalının tırmanmasına ve giderek artan gerilimlere sebep olduğu konusuna dikkat çekmektedir. Jervis (1976: 66) ise “*savunma amaçlı olarak görülen eylemlerin, amaçlanmayan ve istenmeyen sonuçları güvenlik ikilemini oluşturur*” şeklinde ifade ederken bu kavramın ortadan kalkmasının pek mümkün olmadığına ancak iyileştirilebileceğine değinmektedir.

Devletlerin eşit olduğu sistemde bir üst otorite yoksa devletler devamlılığını sağlamak ve sürdürmek adına tehditleri ortadan kaldırma gayretinde olurlar. Bu durum güvenlik ikilemine neden olurken devletler güç kapasitelerini artırma yolunu tercih etmektedirler (Then ve Loosemore, 2006: 154). Güvenlik ikilemi çözümsüz bir sarmalı da beraberinde getirmektedir. Giderek artan olası tehditleri ortadan kaldırma gücü diğer devletler için bir tehdit oluşturacağı için bu durum aynı zamanda bir kısır döngüye de sebep olmaktadır. Güvenlik ikilemi devletlerin savunma ve taarruz yeteneklerini artırırken askerî teknoloji ve yatırımlara yapılan bir yarış şeklinde kendini göstermektedir (Yalçınkaya, 2008: 95-96).

Milletlerin masumiyetlerini terk etmelerinin ardından oluşan ulus devletler, birbirlerini rakip olarak gördükleri için rekabet kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu sebeptendir ki güvenlik ikilemi yaşayan devletler daha önce hiç olmadığı kadar artmıştır (Herz, 1950: 163). Ulusların da tıpkı bireyler gibi çıkarları peşinde koştuklarına değinen Beitz (1999: 21) bu bakımdan devletlerin ulusal çıkarlara büyük önem verdiğine dikkat çekmektedir. Herz ayrıca uluslararası sistemin temel aktörlerinin ulus devletlerden ibaret olduğunu ve bu ulus devletlerin de çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerini vurgulamaktadır. Bu çerçevede, ulusal çıkarlar ile güç arasında önemli bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Ulusal çıkarlar ve güç bağlamında uluslararası anarşik ortamda siyasi seçkinler, oluşan veya oluşabilecek farklı tehditlere karşı devletlerin dış politikalarına yön vererek güçlenme veya dengeleme durumunu ortaya çıkarabilmektedirler (Schweller, 2004: 163).

Günümüzde uluslararası düzen iç politikadan farklı, çok kutuplu bir üst otorite ve kuralın olmadığı, birden fazla devletin egemen olduğu bir alan haline gelmiştir. Bu sistemde ülkeler, komşusu tarafından çıkar ve güç mücadelelerinde zarar görmemek adına hazırlıklı olmalıdırlar (Yılmaz, 2013: 140). Yaşanan bu değişimler sonrasında uluslararası güvenlik anlayışında Soğuk Savaş Dönemine hâkim olan devlet kaynaklı simetrik tehdit algısı önemini yitirmiş, devlet dışı silahlı aktörler tarafından gerçekleştirilen asimetrik tehdit kavramı ön plana çıkmıştır (Sancak, 2013: 130). Bahsedilen bu asimetrik tehdit kavramı uluslararası ilişkilerin gündemine “terörle mücadele” konusunun yerleşmesi ile daha da dikkat çekici hale gelmiştir (Yorulmaz, 2014: 121). Bu durumda çok kutuplu uluslararası ortamın anarşik yapısı gereği devletler, karşısında tehdit olarak algıladığı devlet ve devlet dışı silahlı aktörlere karşı güç unsurlarını maksimize etmeyi doğal görmektedirler.

Devletlerin geleneksel yollarla, yani iç ve dış dengeleme yoluyla eşitliği sağlayamadığı veya sağlamak istemediği durumlarda, rakiplere karşı denge kurmak için terör örgütlerini destekleme fikri realizm kuramından türetilmiştir (Şan Akca, 2021: 50). Bir örgütü bir devlete veya düşmana karşı desteklemenin, gücün dolaylı kullanımı yoluyla rakibin gücünü daha da azaltmasına yardımcı olabileceği değerlendirilmektedir (Şan Akca, 2021: 53).

Asimetrik ayrılıkçı hareketler Soğuk Savaş sonrası dönemde en önemli güvenlik ve istikrar sorunu olmuştur. Uluslararası topluluklar bu kapsamda bahsedilen sorunlara yakın ilgi göstererek sorunların nedeni olarak görülen yönetimlere veya bunlarla baş edemeyen devletlere değişik biçim ve düzeylerde müdahalede bulunmuşlardır. Devletler uluslararası politikaya öncelikle kendi çıkar pencerelerinden baktıkları için başka ülkelerde yaşanan bu sorunlardan genelde çıkarlarını en üst seviyeye taşıyacak biçimde yararlanmaya çalışmaktadırlar. Bu sebeptir ki temelde iç politikanın bir parçası olan ayrılıkçı asimetrik sorunlar kısa zamanda uluslararası politikanın bir parçası haline gelmiştir (Kurubaş, 2009: 40). Abbott ve Snidal'ın (1998: 6) ileri sürdüğü yaklaşıma göre dünya politikasında birincil aktör olan devletler, devlet dışı silahlı örgütleri müşterek hedeflerini sürdürmeye uygun sosyal düzenlemeler oluşturmak için kullanırlar. Söz konusu hedeflerden kasıt güvenlik ikilemi bağlamında işbirliği yapmaktır (Abbott ve Snidal, 1998: 6). Devlet dışı silahlı örgütlerin artık devletlerin yanında ana aktörlermiş gibi ortaya çıktıkları, devletlerarası ilişkileri şekillendirdiği, aynı zamanda kendilerinin de şekillendiği çoğu zaman devletlerin bu örgütlerle müşterek hareket ettikleri görülmektedir. Bu sebeptir ki devletlerin, terör örgütleri ile ortak amaç ve hedefler bağlamında birbirleriyle sıklıkla işbirliği yaptıkları ifade edilmektedir (Şan Akca, 2021: 160).

Benzer sorunlardan biri olan PKK/YPG terör örgütünün de komşu ülkeler ve Batı nezdinde gördüğü doğrudan ya da dolaylı destek sonucunda insan hakları, demokrasi ve azınlıkların korunması gibi söylemlerin etkisi altında önemli bir dış politika ve güvenlik ikilemi sorununa neden olduğu söylenebilir (Kurubaş, 2009: 40). Devletler arasındaki güç mücadelesini kendi çıkarları için yararlı gören devletler, bu hareketleri desteklemektedirler. Bunun temel sebebi ise güvenlik ikilemi bağlamında güç mücadelesini kazanmak ve rakibini zayıflatmaktır. Bahsedilen durumun bir sonucu olarak ise desteklenen hareketlerin aracı olan PKK/YPG gibi terör örgütlerin uluslararasılaşmalarına izin verilmektedirler.

3.2. Terörizmin Amacı: Yıkmak mı, Yönetmek mi?

Terörizm üzerine önemli çalışmaları bulunan Schmid ve Jongman (1998: 5) 1936 ile 1981 yılları arasında terörizmin yaklaşık 109 farklı tanımının yapıldığını tespit etmişlerdir. Çalışmaları sonucunda terörizmin 20 farklı amacını da ortaya

çıkarmışlardır. Onlara göre terörizm, genel olarak herhangi bir savaş şekli olmadığı gibi gelişigüzel yapılan bir şey de değildir. Terörizmi farklı kılan en önemli özellik, belirli siyasi amaçlara erişmek için kullanılmasıdır (Schmid ve Jongman 1998: 5). Yine Schmid (2004: 200-202) tarafından ifade edildiği üzere birbirlerini bir tehdit unsuru olarak gören devletler terörizmi bir dış politika yöntemi olarak kullanmaktadırlar. Harmon (2001: 45-46) ise bu durumu “terörizm toplumsal bölünmeyi kolaylaştırma, iktidarı itibarsızlaştırma, ekonomiye ve mülkiyete zarar verme, korkuyu yayma gibi amaçlara hizmet etmektedir” diyerek açıklamaktadır.

Siyasi amaçlarla yapılan eylemler, siyasi otoritenin ortaya çıkmasıyla birlikte keşfedilmiştir. Terörizm kavramının da bu amaca hizmet ettiği bilinmektedir. Bu minvalde terörizmin siyasi değişime yön verebilmenin en basit ve en hızlı yolu olduğu söylenebilir (Lewis, 2018: 194). Diğer taraftan terörizm, küreselleşmenin getirmiş olduğu fırsat ve olanaklardan azami oranda yararlanarak düşük maliyetlerle büyük zararlara neden olabilmektedir (Türköz, 2016: 154). Terörizmi, terör örgütleri tarafından amaçlarına ulaşmaları adına bir strateji olarak değerlendiren Booth ve Dunne (2012: 18) aynı şekilde devletlerin de kullanabileceği bir strateji olarak görmektedirler. Bu çerçevede değerlendirildiğinde terörizmin amacının yıkmak ve yok etmekten ziyade yönetebilmenin bir aracı olarak karşımıza çıktığı ifade edilebilir. Devletler düşman veya tehdit olarak gördükleri devletleri siyasi, ekonomik ve askerî açıdan zayıflatmak isteyebilirler. Bu durumda devletler, terörizm sayesinde daha önceden var olan bir terör örgütü ya da yeni oluşturulan örgütlere başvurarak amaçlarını gerçekleştirme yoluna gidebilmektedirler (Jenkins, 1975: 19).

Diğer taraftan terörizmin amacı sadece siyasi ve toplumsal gayelerle sindirme ya da baskı altına almak değildir. Birden fazla strateji ve amaçla bağlantısı olabilir (Aksan ve Bailes, 2014: 13). Bu açıdan bakıldığında politik karar ve davranışları etkilemeye çalışan araçsal bir şiddet biçimi olarak da değerlendirilmektedir (Fernandez, 2009: 597). Sisteme karşı yürütülen bir araç olarak kullanılan terörizm, aynı zaman dilimi içerisinde bölge ülkelerine has sorunlar meydana getirir. Devletleri olduğu gibi istifaya zorlama, ordulara daha fazla yetki verme, ekonomik sorunlar, enflasyon, işsizlik ve köklü siyasi mücadeleler de terörizmin sebep olduğu amaçlar olarak değerlendirilmektedir (Jenkins, 1975: 14).

Collins'e (2014: 134) göre ise terörizmin başlıca amaçlarından biri, korku ve kaos ortamı oluşturmak suretiyle geniş kitleleri sindirerek istenen siyasi ve sosyal değişimleri sağlamaktır. Yalnızca insanları öldürmek değil aynı zamanda ekonomilerin altını oyarak bölgesel istikrarsızlıklara sebep olmak ve demokratik kurumlara gözdağı vermek de terörizmin diğer amaçları arasındadır (Tilly, 2004: 5). Terörizmin bir diğer amacı ise çeşitli kitle iletişim araçlarını kullanarak toplumda benden olanlar ve benden olmayanlar şeklinde bir kutuplaşma ve ayrışma yaratmaktır. Böylece insanları bir şekilde taraf olmaya zorunlu kıldığı değerlendirilmektedir. Bu durum toplumların ve devletlerin birliğine ve bütünlüğüne zarar vermektedir. Bunun yanında toplumsal olarak yapılan etkinlik ve eylemlerle psikolojik olarak çöküntüye sebep olarak, toplumda devlete karşı oluşan güvensizliği de kullanarak devletlerin zayıflamasını hedeflemektedir (Helvacıköylü, 2007: 1).

Genel olarak bakıldığında terörizmde amaç, siyasi bir taktik olarak devlet otoritesine karşı devlet dışı silahlı örgütler (*terör örgütleri*) kullanılarak karşı meydan okumadır. Terörizm, siyasi amaçlara yönelik organize, sistematik ve sürekli bir strateji olarak geniş bir kavramdır. Başka bir deyişle, iktidarın ele geçirilmesi, toplumu sindirmek ve zayıflatmak onu normal olarak kendi çıkarını ilgilendiren bir siyasi ve ekonomik süreç olarak sunmak, siyasi talepleri karşılamak için sistematik olarak şiddeti içeren durumdur (Then ve Loosemore, 2006, 154). Bu bağlamda terörizmin amacı yıkma değil mevcut siyasi iktidar veya yönetimlere karşı meydan okumak olduğu anlaşılır. Çeşitli isteklerin karşılanması da yine bu sayede gerçekleşmektedir.

Mütevazı maliyetler ile önemli faydalar sağlayan terörizm, bu noktada birçok devlet tarafından da desteklenmektedir. Bu durum gizli bir şekilde yürütülürse güçlü düşmanlara karşı anonim saldırıların risksiz yollarını açmaktadır. Devletler terör örgütleri ve terörizmi desteklerken, terörizmi komşu veya rakip olarak gördükleri devletleri zayıflatmak, muhalefeti kontrol etmek, istikrarlarını bozmak ve mevcut rejimleri devirmek için bir güç unsuru olarak görürler (Collins, 2014: 136). Bu açıdan statükodan memnun olmayan ancak rakipleriyle doğrudan yüzleşmek için gerekli kapasiteye sahip olmayan devletlerin, rakiplerini hedef alan devlet dışı silahlı örgütlere destek sunması muhtemeldir. Bu sayede terörizmin ve terör örgütlerinin, rakip devletlerle doğrudan karşı karşıya gelmeden devletlerin birçok amacına hizmet

etmekte olduğu değerlendirilebilir (Maoz ve Akca, 2012: 720). Devletler tarafından bakıldığında ise terörizmin amacının yönetmek, yıpratmak vb. gibi durumlar için kullanıldığı ya da desteklendiği görölmektedir.

3.3. Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak PKK/YPG'nin Bölgesel ve Küresel Ekonomiye Etkileri

Ekonomik istikrar, devletler ve toplumlar için son derece önemlidir. Bu açıdan terör örgütleri ve terörizmin ülke ekonomilerine yapmış olduğu etki özellikle terörle mücadelede yapılan harcamalar, yıkımlar ve iş kaybının neden olduğu ekonomik kayıplar açısından önemlidir.

Devletler, terör örgütleriyle yaptıkları ittifaklar veya destekler yoluyla rakiplerini caydırmaya ve zorlamaya çalışmaktadırlar (Maoz ve Akca, 2012: 720). Devletlerin birbirlerini bu yollarla istikrarsızlığa sürüklemesi, güç dengesi politikalarından biridir. Devletler, diğer devletlerin ekonomik ve sosyal sorunları vasıtasıyla iç işlerine karışmayı amaçlamaktadırlar. Böyle zamanda ise genellikle terör örgütleri veya muhalif gruplara destek verdikleri ifade edilebilir (Helvacıköylü, 2007: 1). Devletler terör örgütlerine verdikleri destekler sonucunda, örgütlerin faaliyet alanlarında hem bölgesel hem de küresel açıdan güvenlik sorunlarına neden olurken ekonomik olarak da istikrarsız bir durum oluşturmaktadırlar.

Diğer taraftan terör örgütleri sebebiyle zedelenen güven ortamında ticaret yapmanın maliyeti artmakta, bahse konu ticari ürünlerin ise doğrudan zarar görme riski bulunmaktadır. 1960-1993 yılları arasında 200'den fazla ülke üzerinde yapılan araştırmalar, Nitsch ve Schumacher'in (2004: 423) belirttiği gibi teröre maruz kalan ülkelerin birbirleriyle daha az ticari ilişkilerde buldukları ortaya çıkmıştır. Bu durum şüphesiz devletlerin ekonomik durumunu oldukça etkilemektedir. Bu gibi durumlara terör örgütü PKK/YPG'nin de uluslararası yatırımlar, ekonomik büyüme, devletlerin ekonomik imajı ve turizm faaliyetleri gibi birçok konuda ulusal ve uluslararası ölçekte etkisinin olduğu değerlendirilmektedir. Terör örgütlerinin faaliyetleri sonucunda yeterli yatırım yapılmaması sonucu artan işsizlik, zamanla kısır döngü şeklinde terörü besleyen en önemli kaynaklardan biri haline gelmiştir (Ceylan ve Kedikli 2018: 261). PKK/YPG terör örgütünün de faaliyet göstermiş

olduğu alanlarda özellikle işsizlik gibi durumlardan oldukça faydalandığı söylenebilir.

Ayrıca terör olaylarının yaşandığı ve terör örgütlerinin faaliyet yürüttüğü bölgelere yapılacak nakliye ücretlerinde de artışlar yaşanmaktadır. Bu durum, ticareti mahiyetteki ürünlerin sigorta primlerinin yükselmesiyle birlikte maliyetleri yükselten bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. AB ülkelerindeki şirketlerin %36'sı kurumların veya personelinin teröre maruz kalabileceklerine inanmaktadırlar (Alp, 2013: 6-7). Bunun sonucunda bu şirketler güvenlik konusuna yıllık gelirlerinden önemli oranda bütçe ayırmaktadırlar. Kamu kaynakları açısından değerlendirilecek olursa terörün toplumsal kaynakları yatırımlardan ziyade kamu harcamalarına doğru kaydırılmasına ve dış borçlanmanın artmasına neden olduğu söylenebilir. Terör örgütü PKK/YPG'nin de faaliyet yürüttüğü bölge ülkelerinde bu durumlara sebep olduğu söylenebilir. Diğer taraftan PKK/YPG'nin sebep olduğu olumsuz ekonomik durumları Alp (2013: 7) şöyle ifade etmektedir; faaliyet yürüttükleri bölgelerde yatırımların türünü de değiştirmektedirler. Bölgede yapılan araştırmalara göre yatırımlar azalmakla kalmamakta, aynı zamanda kısa vadeli yatırımlara dönüştüğü de dikkat çekmektedir. Şirketler artan belirsizlik ortamında uzun vadeli planlar yapamamakta, kısa vadede başka bölgelere taşınacak şekilde kendilerini organize ederek yapılanmaktadırlar.

PKK/YPG terör örgütünün bölgesel ekonomi ve istikrara etkisi özellikle Türkiye'nin Güneydoğu'sundaki alt yapı yıkımları ile kalkınma ve gelişime yapmış olduğu olumsuz darbeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğu Anadolu bölgesinde ise tarım ve hayvancılık gibi temel geçim kaynaklarına yapmış olduğu olumsuz ekonomik etkiler de dikkat çekicidir. Bu ekonomik etkinin yüzlerce milyar dolarlık rakamlar olduğundan bahsedilmektedir. Diğer taraftan PKK/YPG terör örgütünün zorla yerinden edilmeler ve insani güvenlik sorunları nedeniyle bölge halkının tek geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılığın zorla terk edilmesine yol açmıştır. PKK/YPG terör örgütünün bu aşamada aslında bu insanlara karşı bir ihanet ve düşmanlık tavrı içinde olduğu tarım ve hayvancılığın gerilemesinden anlaşılmaktadır (Yeşiltaş vd., 2008: 182).

Terör örgütü PKK/YPG'nin ekonomik açıdan bir diğer etkisi turizm sektörüne olmuştur. Turizm sektörü günümüzde en hızlı büyüyen sektörlerden biridir. Ancak bu sektör, krizlere, teröre ve şiddete karşı yüksek hassasiyeti sebebiyle terörün öncelikli hedeflerinden biri olmuştur. Bunun önemli nedenlerinden biri turizm gibi ulusal ve uluslararası bir sektör sayesinde ses getirerek uluslararasılaşma amacına ulaşmaktır. Bölge halkının taleplerini savunduğunu iddia eden PKK/YPG terör örgütü aslında en büyük zararı ekonomi ve güvenlik bağlamında yine bölge halkına vermektedir (Emsen ve Değer, 2004: 72).

Son yıllarda yaşanan terör olayları ve terör örgütleri sebebiyle bölgesel olarak ekonomik ve güvenlik anlamında istikrarsızlıklar yaşandığı görülmektedir. Bu istikrarsızlığın ekonomide oluşturduğu belirsizlik ülkelerin tüm sektörlerinde hissedilmektedir. Terör örgütlerinin faaliyetleri sonucunda yatırımlar azalmakta kamu harcamaları ise oldukça artmaktadır. Terör örgütlerinin nerede ve ne zaman eylem yapacağı belirsizliğini koruduğu için ülkelerin tamamında sürekli teyakkuzda olunup çeşitli önlemler alınması maliyet ve giderleri önemli ölçüde artırmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalara göre terör örgütü PKK/YPG'nin de faaliyet yürüttüğü bölgelerde yatırımların azaldığı, şirketlerin uzun vadeli planlar yapamadığı ve endüstri sektöründe şirketlerin mevcut düzenlerini başka bölgelere kaydırmalarına neden olduğu ifade edilebilir (Alp, 2013: 6-7). Bunun yanında PKK/YPG terör örgütü ile mücadele boyutunun ekonomik olarak gerek makro ekonominin, gerekse bölgesel kalkınma ve refah harcamalarının da etkilendiği söylenebilir. Bu sebeptendir ki bölgeler arası gelir dağılımı ve ekonominin bozulması kaçınılmazdır.

3.4. Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak PKK/YPG'nin Bölgesel ve Küresel Güvenliğe Etkileri

Devletlerin geleneksel yollarla, yani iç ve dış dengeleme yoluyla eşitliği sağlayamadığı veya sağlamak istemediği durumlarda, rakiplere karşı denge kurmak için terör örgütlerini destekleme fikri realizm kuramından türetilmiştir (Şan Akca, 2021: 50). Bir örgütü bir devlete veya düşmana karşı destelemek, gücün dolaylı kullanımı ile rakibin gücünü daha da azaltmasına yardımcı olabileceği değerlendirilmektedir (Şan Akca, 2021: 53). Devletler, terör örgütlerini politikaları doğrultusunda tehdit yada rakip olarak gördüğü devletlere karşı destekledikleri ifade

edilebilir. Bu durum genellikle kasıtlı bir seçimin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Şan Akca, 2009: 593). Devletler hedefinde olan rakip olarak gördükleri devletlere karşı rejim değiştirme, istikrarsızlık yaratma ve mevcut yönetimi yıkmaya gibi amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren terör örgütlerine destek verdikleri söylenebilir. Bu terör örgütlerinden biri de PKK/YPG terör örgütüdür.

PKK/YPG terör örgütünün faaliyet alanındaki güç kaybı yaşayan devletler, örgüt açısından daha geniş alanlara yaygınlaşmasının yanında hem bölgesel hem de uluslararası bağlamda yeni tehdit ve oluşumlarına sebep olmuştur. Bunun yanında bölgenin bir vekâlet savaşı alanına evrilmesine neden olduğu da değerlendirilmektedir (Kurt, 2018: 33). Bu açıdan bölgesel güvenlik sadece bölge devletleri açısından değil aynı zamanda küresel aktörleri de ilgilendirerek şekillenmektedir (Kurt, 2018: 17). PKK/YPG gibi terör örgütleri günümüzde uluslararasılaşarak yeni anlamlar kazanmaktadır. Bu sayede uluslararası bir terör örgütü olarak faaliyet yürüttüğü bölgelerde güvenlik açısından son derece etkin ve tehlikeli olmaktadır. Bu bağlamda PKK/YPG'nin faaliyet yürüttüğü bölgelerde birden fazla devleti etkilediği de söylenebilir (Karakaş, 2017: 36).

PKK/YPG terör örgütü Türkiye'nin ve çevresinde başta uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti gibi ulus ötesi suçlarla güvenlik endişelerinin artmasına neden olmaktadır. Fakat bu durum terörle mücadele konusunda çok taraflı iş birliklerini gerektiren bir olguya sebep olsa da devletlerin çıkarları karşısında bu iş birliği zorlaşmaktadır. Günümüzde bazı devletler PKK/YPG gibi terör örgütleri desteklemekte, eylem ve faaliyetlerini görmezden gelmekte hatta hoşgörü ile yaklaşabilmektedirler. Ayrıca PKK/YPG terör örgütünün sınır ihlalleri, uluslararasılaşması ve farklı milletlerden militanlar edinmesi çok boyutluluk ve karmaşıklığa sebebiyet vererek bölgesel güvenlik açısından olumsuzluklar teşkil etmektedir. Bu durum mücadele noktasında bölgesel güvenlik açısından uluslararası bir mücadeleden ziyade bölgedeki uluslararası aktörlerle bölgesel dinamikler dikkate alınarak mevcut devletler ile bölgesel iş birliği kapsamında, bölgesel bir mücadelenin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Kanat ve vd., 2016: 576).

Devletlerin sınırlarında başarısız bir devlet veya iç savaş varsa orada güçlenen terör örgütlerinin, istikrarsızlığı sınır komşusuna yayma ihtimali yüksektir. (Yalçın, 2020: 206). Suriye krizi sebebiyle ABD'nin daha yayılcı ve müdahaleci dış politikası ile terör örgütü PKK/YPG'nin daha fazla etkiye sahip olması etki alanını genişletmiştir (Yolcu, 2017: 2-3). Ayn el-Arab gibi birçok bölgede yaşanan çatışmalar ile sınırda gerçekleşen savaşın, Fırat Kalkanı Operasyonu gibi birden fazla harekâta da neden olduğu bilinmektedir (Yolcu, 2017: 7). Bölgesel düzeyde ortaya çıkan en önemli tehditler ise terör örgütü PKK/YPG'nin çökmüş devletlerde alan kazanması, jeopolitik bölünmelerin gündeme gelmesi ve bölgenin uluslararası aktörlerin bir hesaplaşma alanına dönüşmesi yani vekâlet savaşlarına sahne olmasıdır (Kurt, 2018: 33).

PKK/YPG gibi terör örgütleri tarafından da gerçekleştirilen uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçlar birçok devleti bölgesel ve küresel yeni güvenlik sorunları ile karşı karşıya bırakmıştır. Bunun sonucunda devletlerin güçlerini maksimize etme yoluna gittikleri ifade edilebilir (Gül, 2016: 313). Terörizm olgusu günümüzde devletler açısından bölgesel ve çok taraflı işbirliği gerektiren bir kavram olarak kabul edilmektedir. Günümüzde çok uzak mesafelerden bile devletler terör örgütlerine destek vermekte, terör örgütlerinin ortaya koyduğu eylemleri görmezden geldikleri ya da teröre hoşgörü ile yaklaştıkları ifade edilebilir (Akbaş, 2012: 322). Böylesi durumlardan PKK/YPG gibi terör örgütlerinin faydalanarak bölgesel güvenlik ve istikrarı sekteye uğrattığı söylenebilir.

Bölgesel güvenlik yalnızca aynı bölgede yer alan ülkelerin ortak tehdit algısı ve bu tehditlere karşı ortak hareket etme arzusuyla değil aynı zamanda bölge dışı ve özellikle küresel aktörlerle kurulan ilişkiler çerçevesinde de şekillenmektedir (Kurt, 2018: 17). Türkiye, uzun yıllar boyunca mücadele ettiği PKK/YPG terör örgütünü, ülke içinde hareketsiz duruma getirirken gerekli olan bölgesel iş birliği ihtiyacını da yoğun biçimde hissetmeye başlanmıştır. Uluslararasılaşan bir karakterle PKK/YPG terör örgütünün yaşadığı dönüşüm, farklı coğrafyalarda farklı devletleri hedef almaya başlaması ile bu durumun önemini artırmaktadır (Balcı, 2021: 4).

Hami devletlerin desteklediği terör örgütü PKK/YPG gibi grupları silahlandırılıp eğitilmesinin yanı sıra doğrudan askerî planlamalarda yer almaları, yönlendirme ve talimat verme derecesinde iş birliği yapmaları bölgesel güvenlik açısından oldukça önemlidir (Gürbüz, 2021: 917). ABD Türkiye'nin Barış Pınarı Harekâtına kadar PKK/YPG'nin karadaki operasyonlarına destek için toplamda 14,668 hava harekâtı düzenlemiştir. Bu harekâtlar, 13.138 – 29.491 arası sivilin hayatına mâl olmuştur. Ancak ağırlıklı olarak DEAŞ hedeflerine yöneltilen hava harekâtları PKK/YPG'nin eylem alanını genişleterek çok daha büyük insan hakları ihlalleri ve güvenlik sorunlarına sebep olmuştur (Gürbüz, 2021: 913).

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Uluslararası bir terör örgütü” niteliği kazanmak ya da devletlerin “vekili” sıfatını elde edebilmek günümüzde terör örgütleri için bir varlık-yokluk meselesi olarak nitelendirilebilir. Terör örgütleri devamlılıklarını sağlamak adına mutlak suretle ulusal ve uluslararası arenada faaliyet yürüterek ihtiyaç duydukları desteği elde etmeye çalışırlar. Terör örgütleri bu desteği farklı coğrafyalarda bulunan bir veya birden fazla devletin vekili olarak elde etmeye çalışırlar. Bu vekil terör örgütlerinden biri de PKK/YPG'dir.

Güç olgusunun ve savaşların dönüşümünün yaşandığı günümüzde terör örgütleri de vekâlet savaşları bağlamında birden fazla coğrafyada boy göstermeye başlamışlardır. Soğuk Savaş Dönemi sonrasında savaşlarda meydana gelen değişimler ile artık konvansiyonel savaşların yerini vekâlet savaşları olarak dünya üzerinde terör örgütlerinin vekil aktörler olarak boy göstermeye başladığını görmekteyiz. Dünyanın en uzak bölgelerinde yer alan devletler konvansiyonel savaşların ekonomik yükünü kaldıramayacakları için istedikleri bölgelere müdahale etmek ve yönetebilmek adına terör örgütlerinin vekilliğine başvurmaktadırlar. PKK/YPG terör örgütü de bahse konu vekillik sıfatı sayesinde kendi menfaatleri uğruna çeşitli devletlerle gayri meşru faaliyetler yürüterek iş birliği içerisinde hareket etmektedir. Daha öncesinde de ifade edilen bu iş birliklerini ulus ötesi suçlardan olan uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti ile yapmaktadır. ABD ve AB ülkelerinde siyasallaşma sürecine giren örgüt bu ülkelerde kurmuş olduğu paravan dernekler ve STK'lar vasıtasıyla bu suçları rahatlıkla yürütmektedir. Bunun sonucunda ihtiyacı olan finansal unsurları temin etmesinin yanında uluslararası arenada gayri meşru yöntemlerle adından sıkça söz ettirerek meşru bir şekilde uluslararasılaşma gayretindedir. Fakat uluslararasılaşmanın bir sonucu olarak PKK/YPG terör örgütü bölgesel güvenlik, ekonomik istikrar ve uluslararası güvenlik için önemli riskler barındırmasının

yanında kalıcı istikrarsızlıklara da yol açtığı, bazı devletlerin de bu durumda payının bulunduğunu ifade edilebilir.

Terör örgütü PKK/YPG'nin uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti vasıtasıyla giriştiği uluslararasılaşma çabaları, iş birliği yaptığı devletler ile bu suçları normalleştirmelerine neden olmuştur. Bu durumun Novakoff'un (2016: 137) da tespit ettiği gibi "insan ticareti ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçların ulusal ve uluslararası güvenliğe yönelik önemli bir tehdit olduğu sonucu ile örtüşmektedir". Bu bağlamda çok eski zamanlardan beri gayri meşru bir şekilde insan ticareti ve uyuşturucu kaçakçılığı suçunu işleyen PKK/YPG terör örgütünün bu faaliyetler sayesinde bağlantılarını geliştirdiği, devletlerle ya da bazı devlet dışı aktörlerle ilişkilerini güçlendirdiği ifade edilebilir. Bu kazanımların örgütün ihtiyacı olan finansman kaynağını elde etmesine ve meşru olarak uluslararasılaşmasına katkı sunabileceği açıktır. Ancak bu durum bahsedilen suçlar konusunda devlet sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır. Batılı olsun ya da olmasın devletler yönetim biçiminin sağladığı bir takım avantajları kullanarak suç işleyen aktörlere izin vermemelidirler. Verirlerse ortaya çıkacak sonuçlardan hem kendi vatandaşları hem de diğer insanlar etkilenecektir.

Terör örgütlerinin uluslararasılaşması terörizm meselesini bölgesel dinamiklerin ön plana alınarak bölgesel düzeyde kurumsallaştırmaktadır. Smith'in (2020: 265) de dikkat çektiği üzere tüm devletlerin bu meseleye önem atfetmelerini beklemek mümkün değildir. Ancak çok kutuplu bir dünyanın olası avantajlarından yararlanmayı önemli gören devletler arasında geliştirilebilecek iş birlikleri bu meseleye karşı etkili çözümler geliştirilmesine imkân sağlayabilir. Başka bir ifadeyle terörizmle mücadele meselesi bölgesel dinamikler (mezhep çatışmaları, yoksulluk ve ekonomik sorunlar) dikkate alınarak bölgeselleşmelidir. Zira ulus-ötesi suçlara karışmak terör örgütü PKK/YPG'nin gayri meşru uluslararası kimliğine meşrulaşma adına olumlu katkı sunmaktadır. Terör örgütlerinin uluslararasılaşmasına izin vermenin (ya da bunu engellemenin), tarihsel süreç içerisinde sürekli evrilmiş olan savaşın kurumsallaşmasına katkı sağladığı söylenebilir. Yine terör örgütleriyle ilişkili olan devletlerin savaşa kurumsallık kazandırarak başta uluslararası güvenlik ve ekonomik istikrar gibi unsurları tehdit ettiklerini de ifade edilebilir.

Bu türdeki (PKK/YPG) terör örgütleriyle uluslararası mücadele yöntemleriyle değil, yoksulluk, mezhep çatışmaları ve sosyo-ekonomik unsurlar gibi bölgesel dinamiklerin dikkate alınarak gerekirse uluslararası aktörlerinde dahil edilmesi ve bölge ülkeleri ile çıkarlara dayalı iş birliği yöntemiyle mücadele edilmesi yegâne çözüm yolu olarak görünmektedir. Şayet çok kutuplu düzen uluslararası güvenlik sorunlarının daha az yaşanabileceği bir dünya düzeni için gerekli ise devletler terörizmle mücadelenin bölgeselleşmesi için çalışmalıdırlar. Terörizmle mücadelenin bölgeselleşmesi, devletlerin terör örgütlerine karşı güç kazanma çabası içerisine girmesine sebep olabileceği için güvenlik ikilemleriyle baş edilebilme imkânları da yaratabilecektir. Çünkü gerek terör örgütlerinin vekil olarak kullanılmasının yarattığı güvenlik ikilemi gerekse bunu bir tehdit olarak algılayıp gücünü artırmak isteyen devletlerin güçlenme çabalarının yarattığı güvenlik ikilemi uzun süre devam ettiğinde bölgesel istikrarsızlık ve küresel güvensizlik kurumsallaşmaktadır.

Ancak bu durum hem bölgesel güvenlik sorunlarını hem de uluslararası güvenlik sorunlarını kalıcı hale getirebilmektedir. Bu halde “vekil aktör” olan terör örgütlerinin yaratabileceği potansiyel tehditlerin uluslararası bir güvenlik sorunu olarak kabul edilmekten ziyade bazı coğrafyalarda kasıtlı istikrarsızlıklar oluşturmayı hedefleyen girişimler olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilir.

PKK/YPG'nin çalışma kapsamında incelenen ulus-ötesi suçlar sayesinde uluslararası ya da vekil bir terör örgütü niteliği kazanması çeşitli bölgesel güvenlik sorunlarını kurumsallaştırabilir. Bu sorunlardan bazıları şunlardır: uyuşturucu ve insan ticareti sayesinde uluslararası kimlik kazanan PKK/YPG terör örgütü bölgesel ve küresel düzeyde bazı yeni güvenlik sorunlarına yol açmaktadır. Devletler terörle yönetmeye devam etmek istedikleri sürece bu sorunlar ciddi şekilde olumsuzluklara sebep olacaktır. Böyle bir durumda devletlerin daha fazla güçlenmek istemeleri yanlış değildir. Doğal olarak devletler kendilerini korumak için güçlü olmaya çalışacaklardır. Devletlerin güçlenmesinden rahatsız olunması durumunda ise terör örgütlerinin uluslararası kimlik edinmelerini engellemek gerekir. Bunun için de uyuşturucu ve insan ticareti ile mücadele küresel ve bölgesel bir güvenlik meselesi olarak işbirlikleri geliştirilmesi gerektiren meseleler olarak kabul görmelidir.

Özellikle bölgesel güvenlik açısından değerlendirildiğinde bu iki soruna yönelmek zorunludur.

Ülkeler kendi güvenlik önlemlerini geniş ve sıkı bir şekilde alsalar dahi, çevresinde ve bölgesindeki güvenlik sorunları onları da etkilemektedir. Bölgeselleşmeyi etkileyen en önemli unsurlardan biri de değişim faktörüdür. Geçmişte devletler bölgeselleşme kavramına oldukça yabancı iken günümüzde değişen koşullar karşısında bölgeselleşme ve bölgesel güvenlik kavramı son derece cazip hale gelmiştir. Çevredeki güvensizliklerin merkezi tehdit etme ve hatta merkeze zarar verme potansiyeli çok yüksek olarak ortaya çıkmıştır. Bölgesel güvenlik ve terör, ülkelerdeki ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar, belirsizlikler, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti gibi ortaya çıkan yeni tehdit ve riskleri de ihtiva etmeye başlamıştır.

Sonuç olarak günümüzde değişen savaş yöntemlerinde vekil aktörlerin boy göstermesi PKK/YPG terör örgütü açısından da ihtiyaçları doğrultusunda bir fırsat olarak görülmüştür. Vekâlet savaşları ile vekil aktör sıfatı kazanan örgüt, başta ABD ve AB olmak üzere birçok devletle giriştiği iş birlikleri sayesinde bu ihtiyaçlarını karşılayarak devamlılığını sağlamaktadır. Meşru bir şekilde uluslararasılaşma amacına ulaşmak için giriştiği uyuşturucu kaçakçılığı ve insan ticareti gibi gayri meşru suçlar ile bu amacını elde ettiği söylenebilir. Öte yandan devletler nazarında çok kutuplu dünya düzeninde güvenlik ikileminin oluşturduğu durumlarla da istediği desteği elde ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Fakat bu durumların sonucu olarak PKK/YPG terör örgütünün faaliyet yürüttüğü alan ve bölgelerde başta güvenlik olmak üzere ekonomik istikrara büyük etkileri söz konusudur.

Bu bağlamda PKK/YPG terör örgütü ile mücadele yönteminde öncelikle bölgesel diplomasiye ihtiyacımızın olduğu da değerlendirilmektedir. Bölgesel olarak çevre ve komşu ülkelerle iyi ilişkiler geliştirilip bölgesel dinamiklerin ön plana çıkarılarak bunun devamlılığı sağlanmalıdır. Siyasi iklim açısından PKK/YPG terör örgütü ile mücadele edebilmek için tek çatı altında toplanarak aynı dil ve söylemler kullanılmadığı zaman zafiyetler oluşmaktadır. Bunun içindir ki ülke içerisinde terörle mücadele için ortak bir dil ve söylem oluşturulmalıdır. Aynı şekilde bilgidен ve teknolojiden kopmadan başta ABD ve AB ülkelerindeki çeşitli düşünce kuruluşları

gibi oluşumların meydana getirilmesi veya bu oluşumlara etki edebilecek çalışmalar yaparak girişimlerde bulunmak da son derece önemlidir.

Bu çalışmada terör rgt PKK/YPG'nin uluslararasılaşma çabaları ve örgütün uluslararası bir örgüt olduğu, bunu elde edebilmek adına ulus ötesi suçlar işlerken devletler ile yapmış olduğu iş birlikleri ve çeşitli faaliyetler yrttğu, bölgede güvenlik ve ekonomik istikrara olumsuz etkisi üzerinde durulmuştur. Günümüzde terör ve terörizmle mücadelede uluslararası bir ortak payda da buluşmanın pek mümkün olmadığı bölgesel güvenlik adına başta PKK/YPG terör rgt olmak üzere mücadelenin bölgesel iş birlikleri ve bölgesel dinamikler (mezhep çatışmaları, yoksulluk ve ekonomik sorunlar) göz önüne alınarak ortak amaçlar doğrultusunda bölge devletleri ile yapılması tavsiye edilmektedir. Müteakip çalışmalarda ise terörle mücadele konusunda bölgesel güvenlik ve ekonomik iş birlikleri üzerinde durulması tavsiye edilmektedir. Zira böyle bir çalışmanın PKK/YPG terör rgt ile bölgesel mücadele bağlamında bu çalışmayı desteklemiş olacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbink J (2003) Ethiopia Eritrea: Proxy Wars and Prospects of Peace in the Horn of Africa *Journal Of Contemporary African Studies* 21 (3): 407-426.
- Abbott K W ve Snidal D (1998) Why States Act through Formal International Organizations *Journal of Conflict Resolution* 42 (1): 3-32.
- Acun C (2018) PYD-YPG'nin Ortaya Çıkışı ve Dönüşümü Yeşiltaş M, Duran B (ed.) *Ortadoğuda Devlet Dışı Silahlı Aktörler* 299-323 (SETA Yayınları, İstanbul).
- Acun C ve Keskin B (2016) *PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi PYD/YPG*, 7-43 Rapor (SETA Ankara).
- Adamoli S Nicola D Savona E U ve Zoffi P (1998) Organised Crime Around the World European Institute for Crime Prevention and Control *Affiliated with the United Nation Helsinki*.
- Akartuna E A ve Thornton A E (2021) The Kurdistan Worker's Party (PKK) in London: Countering Overseas Terrorist Financing and Support with "Nudge" and Situational Approaches *Terrorism and Political Violence* 34, 1-27.
- Akbaş Z (2012) Devlet İnşa Sürecinde Terörle Mücadele Sorunu: Irak Örneği ve Türkiye Üzerine Etkileri *The Journal of Academic Social Science Studies* 5 (4): 319-332.
- Aksan C ve Bailes J (2014) *Güçlünün Silahı* (Metis Yayınları, İstanbul).
- Alp İ A (2013) Terörün Ekonomik Etkileri *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi* 4 (1): 1-19.
- Altınbaş D (2007) Avrupa'nın PKK'ya Yaklaşımı *ASAM Uluslararası İlişkiler Dergisi* Stratejik Analiz 92, 33-44.
- Arı T (2011) *Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika* (Alfa Aktüel Yayınları, Bursa).

- Avdan N (2019) Stop Them in Their Tracks: Migration Policies, Drug Markets, and Terrorism *Journal of Applied Security Research* 14 (4): 1-37.
- Aydın M (2004) Uluslararası İlişkilerin Gerçekçi Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 1 (1): 33-60.
- Baharççek A (2000) Bir dış politika aracı olarak savaş *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi* 14 (1): 271-279.
- Balcı Ç (2021) İran Perspektifinden PKK: Yaklaşım ve Ortak Mücadele İmkânı (İRAM Yayınları Ankara).
- Bayraklı E Yalçın H ve Yeşiltaş M (2019) *Avrupa'da PKK Yapılanması* (içinde) M Yeşiltaş (ed.) *Avrupa'da PKK* (SETA Yayınları, Ankara).
- Beitz C (1999) *Political Theory and International Relations* Princeton University Press Princeton.
- Björnehed E (2004) Narco-Terrorism: The Merger of the War on Drugs and the War on Terror *Global Crime* 6 (4): 305-324.
- Booth K ve Dunne T (2012) *Terror in Our Time* New York.
- Brown S (2016) Purposes and Pitfalls Of War By Proxy: A Systemic Analysis, *Small Wars & Insurgencies* 27 (2): 243-257.
- Bull H (2012) *The Anarchical Society: A Study Of Order In World Politics* Macmillan International Higher Education Londra.
- Bulut F (2016) Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının Uluslararasılaşma Süreçleri *İLKE Yayınları* 2, 1-16.
- Buzan B ve Ole W (2003) *Regions And Powers* (Cambridge University Press).
- Calof J L ve Beamish D W (1995) Adopting to Foreign Markets: Explaining Internationalization *International Business Review* 4 (2): 155-131.

- Campani G (1998) Trafficking for Sexual Exploitation and the Sex Business in the New Context of International Migration: the Case of Italy, *South European Society and Politics* 3 (3): 230-261.
- Casbolt J (2006) MI-6 Are The Lords of the Global Drug Trade https://thirdworldtraveler.com/Drug_War/MI-6_LordsGlobalDrugTrade.html (17.12.2021).
- Caves J (2012) Syrian Kurds and the Democratic Union Party (PYD) *Institute for the Study of War* <http://www.understandingwar.org/backgrounder/syrian-kurds-and-democratic-union-party-pyd> (05.03.2021).
- Ceylan E ve Kedikli U (2018) Turizm Sektörü Bağlamında Terörizmin Dünya ve Türkiye Ekonomisine Etkileri I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi 256-265.
- Clarke C P (2016) Drugs & Thugs: Funding Terrorism through Narcotics Trafficking *Journal of Strategic Security* 3 (9): 1-15.
- Clausewitz C V (2015) *Savaş üzerine*, çev. Selma Koçak. (Doruk Yayınevi, İstanbul).
- Collins S (2014) State-Sponsored Terrorism: In Decline, Yet Still a Potent Threat *Politics & Policy* 42 (1): 131-159.
- Conradi C (2013) Child Trafficking Child Soldiering: Exploring The Relationship Between Two 'Worst Forms' Of Child Labour *Third World Quarterly* 34 (7): 1209-1226.
- Crevelde M V (1997) What is wrong with Clausewitz The Clausewitzian Dictum and the Future of Western Military Strategy *Kluwer Law International* Hague 31, 7-25.
- Crevelde M V (2008) *The Changing Face of War: Combat from the Mane to Iraq* (New York: Ballantine Press).

- Curtis G E ve Karacan T (2002) *The Nexus Among Terrorists Narcotics Traffickers Weapons Proliferators and Organized Crime Networks in Western Europe Federal Research Division Library of Congress* (Washington D. C).
- Çarmıklı E ve Umay M (2016) Türkiye’de Göçmen Kaçakçılığı: Mülteci Krizinin Öteki Yüzü *USAK Rapor* 45.
- Çelik M (2019) Kuruluşundan Bugüne PKK/KCK’nın Uluslararası Konjonktürel Değişimlere Uyum Sağlama ve Uluslararasılaşma Çabası *Güvenlik Çalışmaları Dergisi* (21) 2: 111-133.
- Çetinöz E (2019) Türkiye’de ve Dünyada Uyuşturucu ile Mücadele *Polis Akademisi Yayınları Rapor* No: 28.
- Çetinsaya G (2014) *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası* (Yüksek Öğretim Kurumu Yayınları, Eskişehir).
- Çiçek E (2005) *Ararat Yolcuları İnsan Tacirleri Göç ve Mültecilik* (Peri Yayınları, İstanbul).
- Çona Ö (2018) *Suriye Krizinde uluslararası güç mücadelesi: Vekalet Savaşları* (Nobel Yayınevi, Ankara).
- Dalman İ ve Tabak M (1995) *Avrupa’da İnsan Ticareti ve PKK DTP* (Türk Alman Basın Ajansı, İstanbul).
- Deutsch K W (1964) *External involvement in internal wars* In Harry Eckstein Internal ed. War: Problems And Approaches (Free Press Of Glencoe, New York).
- Dishman C (2001) Terrorism, Crime and Transformation *Studies in Conflict & Terrorism* 24 (1): 43-58.
- EGM, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2013) *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2012 Raporu* (Ankara).
- EGM, Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı (2021) Türkiye Uyuşturucu Raporu.

- EGM, KOM Daire Başkanlığı Narkotik Şube Müdürlüğü (1997) Uyuşturucu Olaylarının Genel Değerlendirilmesi (Ankara).
- Eker S (2015) Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar Ve Suriye Krizi Örneği, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 2 (1): 31-66.
- Ekici B (2015) *MİSAM Araştırma Raporu* 12.
- Ekici B Williams P ve Akbulut A (2011) The PKK and the KDNs: Cooperation, Convergence Or Conflict? The PKK: Financial Sources *Social And Political Dimensions* 146-165.
- Emhan A (2011) The Effects of Terror and Violence on Entrepreneurs in the Eastern and South-Eastern Regions of Turkey: A Field Research *Sosyoekonomi* 16 (16): 6-20.
- Emsen Ö S Değer M K (2004) Turizm Üzerine Terörizmin Etkileri: 1984-2001 Türkiye Deneyimi *Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 4 (7): 67-83.
- Ercan M ve Ayata A (2018) Değişen uluslararası sistemde ABD'nin Ortadoğu politikalarının sürdürülebilirliği *Akademik Bakış Dergisi* 69, 114-129.
- Erkutlu H ve Eryiğit S (2001) Uluslararasılaşma Süreci *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 3 (3): 149-164.
- Erol M S ve Çelik K E (2018) ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği *Bölgesel Araştırmalar Dergisi* 2 (2): 14-45.
- Estulin D (2010) *Shadow Masters: An International Network of Governments and Secret-Service Agencies Working Together with Drugs Dealers and Terrorists for Mutual Benefit and Profit* Trine Day.
- Europol (2018) European Union terrorism situation and trend report: TE-SAT Rapor www.europol.europa.eu. (11.01.2021).

- Falk R (2015) Terör ve Devlet Terörizmi Çağında Savaş Ve Barış, *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe* 89-97 (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul).
- Fearon J D ve Laitin D D (1996) Explaining Interethnic Cooperation *American Political Science Review* 90 (4): 715-735.
- Fernandez L M (2009) Organized Crime and Terrorism: From the Cells Towards Political Communication, A Case Study, *Terrorism and Political Violence* 21 (4): 595-616.
- Ford R S (2019) The Syrian Civil War A New Stage, But Is It The Final One? *The Middle East Institute Policy Paper* 1-26.
- Freeman M (2011) The Sources of Terrorist Financing: Theory and Typology, *Studies in Conflict & Terrorism*, 34 (6): 461-475.
- Frölich N (2006) Still Academic and National-Internationalisation in Norwegian Research and Higher Education *Higher Education* (52) 3: 405–420.
- Ganor B ve Wernli M H (2013) The Infiltration of Terrorist Organizations Into the Pharmaceutical Industry: Hezbollah as a Case Study *Studies in Conflict & Terrorism* 36 (9): 699-712.
- Glaser L C (2017) *Realizm Çağdaş Güvenlik Çalışmaları (Alan Collins)* Çev. Nasuh Uslu 13-27 (Röle Akademik Yayıncılık, İstanbul).
- Gök A (2021) Suriye ve Libya’da Meydana Gelen Çatışmaların Vekâlet Savaşı Teorisi Kapsamında Karşılaştırılması *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 10 (1): 121-150.
- Gökpınar M (2005) Sosyal ve Kriminal Boyutlarıyla Organize Suç *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 60, 214-234.
- Groh T (2019) *Proxy War: The Least Bad Option* (Stanford University Press, California).

- Gül M (2016) Güvenlikteki Kavramsal Değişim ve Türkiye'nin Güvelik Yaklaşımı Ve Politikalarına Etkileri *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 21 (1): 303-320.
- Güneş E (2019) Terörizmle Mücadelede Yeni Bir Trend Olarak Terör Örgütleriyle Görüşme Tekniği: PKK/KCK Örneği *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6: (2), 266-286.
- Gürbüz E A (2021) Amerika Birleşik Devletleri'nin YPG'ye Desteğinin Uluslararası Sorumluluk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 17 (40): 899-925.
- Gürcan M (2012) Savaşın Evrimi ve Teorik Yaklaşımlar Teoriler Işığında Güvenlik Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri Atilla Sandıklı ed. (Bilgesam Yayınları, İstanbul).
- Hammes T (2005) Insurgency: Modern Warfare Evolves Into A Fourth Generation, *Institute For National Strategic Studies National Defense University* No:214.
- Hanlon Q H (2009) Globalization And The Transformation Of Armed Groups *Pirates, Terrorists and Warlords. The History, Influence, and Future of Armed Groups around the World.*
- Harmon C C (2001) Five Strategies of Terrosim *Small Wars and Insurgencies* 12 (3): 39-66.
- Helvacıköylü G (2007) Terör Nedir? http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/515/teror_nedir (11.02.2022).
- Herz J H (1950) Idealist Internationalism and the Security Dilemma *World Politics: A Quarterly Journal of International Relations* 2 (2): 157-180.
- Heyzer N ve Wee V (1994) "Domestic Workers in Transient Overseas Employment: Who Benefits, Who Profits", Noleen Heyzer, Geertje Nijeholt ve Nedra Weerakoon ed. *The Trade in Domestic Workers: Causes, Mechanisms and Consequences of International Migration*, Asian and Pacific Development Centre, (Kuala Lumpur).

Hobsbawm E (2008) *Küreselleşme Demokrasi Ve Terörizm* (Agora Kitaplığı, İstanbul).

Huysmans J (1998) Revisiting Copenhagen: Or, On The Creative Development Of A Security Studies Agenda In Europe *International Security* 4: (4), 479-505.

İlgıt A ve Pusane Ö K (2018) Countering insurgency: Turkey's policy toward the PKK's transnational dynamics in Europe *Defense & Security Analysis*, 34 (1): 1-18.

İçişleri Bakanlığı (2017) Narkoterörizm ile Mücadele Uyuşturucu ve PKK/KCK (Ankara).

İçişleri Bakanlığı (2020) <https://www.icisleri.gov.tr/pkk-bir-insan-kacakligi-ve-uyusturucu-ticareti-orgutudur> (12.01.2021).

İçişleri Bakanlığı (2021a) PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG (Mart 2021).

İçişleri Bakanlığı (2021b) PKK-KCK/PYD-YPG Terör Örgütü Kadın ve Çocuk İstismarı.

Jenkins B (2006) The New Age of Terrorism *The McGraw Hill homeland security handbook* (içinde) 117-130.

Jenkins B (1975) International Terrorism: A New Mode of Conflict, *International Terrorism and World Security* (içinde) David Carlton ve Carlo Schaerf ed. (London).

Jervis R (1976) *Perception and Misperception in International Politics* (University Press Princeton).

Kaldor M (2012) *New And Old Wars* (Third Edition, Cambridge).

Kaldor M (2013) In Defence of New Wars *The London School Of Economics And Political Science International Journal Of Security And Development* 2 (1): 1-13.

- Kanat S, Kodoman T ve İren A A (2016) İnsani Güvenlik Ve Terörizmle Mücadele *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 21 (2): 567-588.
- Karabulut A N (2016) Eski Savaş, Yeni Strateji: Rusya'nın Yirmibirinci Yüzyıldaki Hibrit Savaş Doktrini ve Ukrayna Krizi'ndeki Uygulaması *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 13 (49): 25-42.
- Karakaş C K (2017) Terör örgütleri Propagandasında Yeni Medya Kullanımı *Marmara İletişim Dergisi* 28, 33-46.
- Karakuş Ö ve Mcgarrell E F (2010) Association Between Migratny Prostitution, Trafficking in Women and Serious Crime in Turkey *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi* 1 (1): 79-103.
- Karaosmanoğlu A (2011) Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 8 (29): 5-25.
- Kartal A B (2018) Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye'de DAESH ve YPG Örneği, *Güvenlik Stratejileri*, 14 (27): 39-77.
- Kerman İ Efeğil E (2017) Terör Örgütü PKK/PYD'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi* (1) 2: 162-198.
- Knight J (2008) The Internationalization of Higher Education: Complexities and Realities *Higher education in Africa: The international dimension* 1-43.
- Kurt V (2018) Ortadoğu'da Güvenliğin Dönüşümü Ortadoğu'da Güvenlik Stratejileri (içinde) Veysel Kurt (ed.) (SETA Yayınları Ankara).
- Kurubaş E (2004) Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye Cilt II. (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Kurubaş E (2009) Etnik sorun Dış Politika İlişkisi Bağlamında Kürt Sorununun Türk Dış Politikasına Etkileri *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 8 (1): 39-69.

- Levitt M (2009) Contending With The PKK's Narco-Terrorism, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/contending-with-the-pkks-narco-terrorism> (20.06.2021).
- Lewis B (2018) *Haşhaşiler: İslam'da Radikal Bir Tarikat* çev. Kemal Sarısözen (Kapı Yayınları, İstanbul).
- Lind W S (2004) Understanding Fourth Generation War, *Military Review* 84 (5): 12.
- Lind WS, Nightengale K, Schmitt J, Sutton JW Ve Wilson GI (1989) The Changing Face Of War: Into The Fourth Generation *Marine Corps Newspaper* 22-26.
- Mango A (2006) Türkiye'nin Terörle Savaşı Çev. Orhan Azizoğlu (Doğan Kitap Yayınları, İstanbul).
- Maoz Z ve Şan Akca B (2012) Rivalry and State Support Of Non-State Armed Groups (NAGs) 1946–2001 *International Studies Quarterly* 56 (4): 720-734.
- Marcus A (2009) *Kan ve İnanç PKK ve Kürt Hareketi* (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Marshall A (2016) From Civil War To Proxy War: Past History and Current Dilemmas *Small Wars & Insurgencies* 27 (2): 183-195.
- Morgenthau H J (1970) *Uluslararası Politika I* Çev. Baskın Oral ve Ünsal Oskay (Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara).
- Mumford A (2013a) *Proxy warfare* (Polity Press, Cambridge).
- Mumford A (2013b) Proxy Warfare and The Future Of Conflict, *The RUSI Journal* 158 (2): 40-46.
- Münkler H (2010) *Yeni Savaşlar* Çev. Zehra Aksu Yılmaz (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Nar C (2020) İnsan Ticareti Bağlamında Pedofili *İNSAMER* Analiz.
- Neilberg M S (2011) Dünya Tarihinde Savaş Çev. Mehmet Tanju (Akad Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul).

- Nitsch V ve Schumacher D (2004) Terrorism and International Trade: An Empirical Investigation *European Journal of Political Economy* 20 (2): 423-433.
- Novakoff R (2016) Transnational Organized Crime: An Insidious Threat to US National Security Interests *Prism* 5 (4): 134-149.
- Oğuz Ş ve Çelik K E (2018) Conflict in Syria: Is it a Proxy Warfare? *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi* 2 (2): 44-69.
- Oruç M (2009) *Terör Örgütü PKK ve Avrupa Birliğinin Türkiye Üzerindeki Hedefleri* (IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul).
- Öcalan A (2009) *Kürt Sorununda Çözüme Doğru: Demokratik Özerklik* (Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, İstanbul).
- Özçelik N (2020) Kavramsal Yaklaşım Bakımından Düzensiz Savaş *TASAM* 437-446.
- Özdemir H ve Pekgözlü İ (2012) Where do Terror Organizations Get Their Money? A Casestudy Financial Resources of the PKK. *International Journal of Security and Terrorism* 3 (2): 85-102.
- Özdoğan M (2019) Realizm ve Neorealizm Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışının Dğerlendirilmesi *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 8 (1): 1-24.
- Özer A (2016) Kabuk Devlet ve İşid. Fatma Taşdemir ed. *Suriye: Çatışma Ve Uluslararası Hukuk* 253-277 (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Panko T R ve George B P (2012) Child Sex Tourism: Exploring The Issues Criminal Justice Studies: A Critical Journal of Crime *Law and Society* 25 (1): 67-81.
- Philips C (2016) *The Battle for Syria: International Rivalry in the New Middle East* New (Haven Yale University, Press).
- Phillips A (2014) The Islamic State's Challenge to International Order *Australian Journal of International Affair*, 68 (5): 495-498.

- Podder S (2013) Non-State Armed Groups and Stability: Reconsidering Legitimacy and Inclusion. *Contemporary Security Policy* 34 (1): 16-39.
- Polat D Ş (2020) Türkiye'nin Suriye'nin Kuzeyindeki Askerî Harekâtının Amaçları ve Sonuçları *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 16 (33): 53-96.
- Posen B R (1993) The Security Dilemma and Ethnic Conflict Michael E. Brown ed. *Ethnic Conflict and International Security* Princeton: (Princeton University Press).
- Rauta V (2020) Framers, Founders, and Reformers: Three Generations of Proxy War Research *Contemporary Security Policy* 42 (1): 1-22
- Sancak K (2013) Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6, 124-134.
- Sandberg B (2016) *War and conflict in the early modern world: 1500-1700* (Cambridge, Polity).
- Sarı B (2019) Vekillikten Çatışmaya, Çatışmadan Ortaklığa: Pkk-Suriye İlişkilerinin Değişen Karakteristiği *Güvenlik Bilimleri Dergisi* 8 (1): 107-132.
- Schloenhardt A ve Macdonald H (2017) Barriers To Ratification of the United Nations Protocol Against the Smuggling of Migrants *Asian Journal of International Law* 7 (1): 13-38.
- Schmid A P (2004) Frameworks for Conceptualizing Terrorism *Terrorism and Political Violence* 16 (2): 197-221.
- Schmid A P (2018) Revisiting the Relationship between International Terrorism and Transnational Organised Crime 22 Years Later *International Centre for Counter-Terrorism* 1-40.
- Schmid A P ve Jongman A J (1998) *Political Terrorism: A New Guide to Actors Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature* Transaction Books New Brunswick.

- Schweller R L (2004) Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory Of Underbalancing *International security* 29 (2): 159-201.
- Seliktar O ve Rezaei F (2020) *Iran Revolution and Proxy Wars* Springer International Publishing Palgrave Macmillan.
- Semin A (2015) Suriye krizindeki iç dinamikler: ÖSO-IŞİD-PYD Denklemi, BİLGESAM Analiz No 1234, 1-8.
- Smith M E (2020) *Uluslararası Güvenlik Çev.* R Gözen (Felix Kitap, Ankara).
- Sokullu C E (2019) Savaş Türleri, Uluslararası İlişkiler Konseyi Güvenlik Yazıları Serisi No 22, 1-12.
- Soner B, Aslan Ö ve Kıyıcı H (2017) *PKK'nın Bölgesel Terör Ağı Yapılanması* (Polis Akademisi Yayınları Ankara).
- Soylu R (2016) Archives, Testimonies Confirm PYD/YPG's Organic Link With PKK Terror Organisation *Daily Sabah*, 20 February 2016.
- Stephens A ve Baker N (2009) *Savaşı Anlamak Çev.* Süleyman Yazır (Phoenix Yayınları, Ankara).
- Swanstrom N (2007) The Narcotics Trade: A Threat to Security? National and Transnational Implications *Global Crime* 8 (1): 1-25.
- Şahin Y ve İrdem İ (2017) PYD-YPG: THE PKK in SYRIA *Journal of Security Studies* 19 (1): 21-45.
- Şan Akca B (2009) Supporting Non-State Armed Groups: A Resort to Illegality? *The Journal of Strategic Studies* 32 (4): 589–613.
- Şan Akca B (2014) Democracy and Vulnerability: An Exploitation Theory of Democracies by Terrorists *Journal of Conflict Resolution* 58 (7): 1285-1310.
- Şan Akca B (2021) *Maskeli Devletler Uluslararası İlişkiler ve Silahlı Örgütler* (Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul).

- Şeker H K ve Şeker S (2018) Çocuklara Yönelik Cinsel Amaçlı Turizm. *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi* 2 (35): 35-49.
- Şeyşane V (2020) Uluslararası Güvenlik Perspektifinden Ulusötesi Organize Suçlar *Güncel Uluslararası Güvenlik Sorunları* (içinde) (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Tan A (2019) <https://www.sde.org.tr/alper-tan/genel/abdnin-yeni-vekalet-savasi-yontemi-kose-yazisi-9530> (12.04.2022).
- Taşdemir F (2006) *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi* (Usak Yayınları, Ankara).
- TCK (2004) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf> (23.04.2021).
- TDK (2020) sözlük <https://sozluk.gov.tr/> (26.09.2020).
- Tetik ve Görücü (2019) The PYD/PKK's Drug Trafficking & Turkey's War On Narco-Terrorism (SETA Analiz, No: 52).
- Tetrajs B (2012) The Demise of Ares: The end of War as We Know It? *The Washington Quarterly* 35 (3): 7-22.
- Then S ve Loosemore K M (2006) Terrorism Prevention, Preparedness, and Response in Built Facilities *Facilities* 24 (5): 157-176.
- Tilly C (2004) Terror, Terrorism, Terrorists *Sociological Theory* 22 (1): 5-13.
- Türköz Ş (2016) Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 9 (2): 153-162.
- Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2009) Perruchoud ve Redpath ed. Göç Terimleri Sözlüğü.
- UNODC (2021) *Smuggling of Migrants A Global Review and Annotated Bibliography of Recent Publications* United Nations New York.
- Ural İ (2018) *PKK'nın Şehir Savaşı ve PYD/YPG'nin Tarihi* (İleri Yayınları, İstanbul).

- Ünlü A ve Aksu G (2016) Contemporary Evaluation of Turkish Drugcontrol Policy, *Drugs: Education, Prevention and Policy* 25 (2): 1-10.
- Wright Q (1942) A Study Of War The University of Chicago Press 1.
- Yalçın H B (2020) *Asimetrik Savaş* (SETA Yayınları, İstanbul).
- Yalçinkaya H (2008) Savaş, Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı (İmge Yayınları, Ankara).
- Yalçinkaya H (2019) *Savaşın Değişimi ve Kuramsal Tartışmalar* Uluslararası İlişkiler Konseyi Güvenlik Yazıları Serisi No: 46, 1-8.
- Yalçinkaya H ve Türkeş K (2008) Yirmibirinci Yüzyılda Çatışma Alanlarında Görülen Yeni Unsurlar *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 4 (7): 55-89.
- Yeşiltaş M ve Duran B (2018) *Ortadoğuda Devlet Dışı Silahlı Aktörler* 10-29 (SETA Yayınları, İstanbul).
- Yeşiltaş M, Öztürk İ ve Türkmen F (2008) Terör Faaliyetlerinin Turizm Sektörüne Etkilerinin Çözüm ve Önerileri Perspektifinde Değerlendirilmesi *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10 (1): 175-189.
- Yılmaz A (2013) *Küresel Dünyada Uluslararası İlişkiler* (Kadim Yayıncılık, Ankara).
- Yılmaz M E (2013) *Savaş ve Uluslararası Sistem* (Dora Yayınları, Bursa).
- Yılmaz M ve Tetik Ü (2020) Ortadoğu'yu Terörize Eden PYD/PKK'nın Seçilmiş AB Ülkelerindeki Finansman Kaynakları *Liberal Düşünce Dergisi* 25 (97): 109-130.
- Yılmaz M.E (2007) Westphaliadan Günümüze Savaş *Uluslararası İlişkiler Dergisi* 4 (14): 17-38.
- Yolcu F H (2017) *Ortadoğu Güvenlik Raporu 2017*.

Yorulmaz M (2014) “Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu *Balkan Araştırmaları Enstitüsü Derneği* 3 (1): 103-135.

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/barzani-pkk-ile-pyd-aynidir-40074445> “Barzani: PKK ile PYD aynıdır,” (26.01.2021).

<http://www.milliyet.com.tr/suriye-den-gonderilen-keskin-gundem-2248274> (14.08.2021).

<http://www.milliyet.com.tr/ypg-pkk-nin-suriye-hareketidir-gundem-2194026> (13.08.2021).

<http://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2019-TURKIYE-UYUSTURUCU-RAPORU.pdf> (08.12.2021).

<https://ankasam.org/turkiyedeki-suriyeli-multeci-krizi-ve-guvenli-bolge-tartismalari/> (25.11.2021).

https://iramcenter.org/suriye-ic-savasinin-onuncu-yilinda-degisen-dengeler/?send_cookie_permissions=OK (11.04.2022).

<https://m.ensonhaber.com/dunya/esadin-ailesiyle-birlikte-uyusturucu-ticaretinde-bulundugu-one-suruldu> (06.12.2021).

<https://m5dergi.com/one-cikan/abd-eski-sam-buyukelcisi-ford-abd-pkk-ile-organik-baglari-olan-ypgyi-secti/> (17.10.2021).

<https://politikmerkez.com/konular/guvenlik/hibrit-savas-bolgesinde-teror-ve-turkiye/> (11.04.2022).

<https://tr.euronews.com/2017/04/29/italyan-savci-zuccaro-bazi-sivil-toplum-orgutleri-insan-tacirleriyle-birlikte> (06.12.2021).

<https://tr.euronews.com/2022/01/10/almanya-da-kenevir-ekimi-basladi-sirketler-ilk-esrar-hasad-icin-gun-say-yor> (10.01.2022).

<https://tr.euronews.com/green/2021/11/16/avrupa-da-plastik-at-k-ad-alt-nda-insan-kacakc-l-g-uyusturucu-ticareti-ve-seks-koleligi> (18.12.2021).

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/bolgenin- ihtiyaclarina-gore-is-birligi-platformlari-olusturulmal/1462595> (11.04.2022).

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/goc-idaresi-genel-muduru-unlu-pkknin-kacirdigi-cocuklari-silahlandirmasi-insan-ticareti-sucudur/1927138> (06.12.2021).

<https://www.ankasam.org/abdnin-vekil-aktorleri-terror-orgutleri-ypg-ornegi/> (12.04.2022).

https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160219_pyd_ypg_turkiye (12.04.2022).

<https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/flight-icarus-pyd-s-precarious-rise-syria> (17.07.2021).

<https://www.dw.com/tr/uyu%C5%9Fturucuka%C3%A7ak%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1-zanl%C4%B1s%C4%B1-petrol-bakan%C4%B1- oldu/a-53266353> (04.12.2021).

<https://www.gazetevatan.com/gundem/wairfair-olayi-pedofili-den-adrenochrom-a-pizzagate-e-cocuk-kacacilig-iddialari-1330801> (02.01.2022).

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/pkk-genelev-calistiriyor-39155814> (07.12.2021).

<https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/devlet-1932-ye-kadar-eroin-uretip-satti-12934878> (04.12.2021).

<https://www.justice.gov/usao-ndfl/pr/tallahassee-man-arrested-inciting-violence-florida-capitol-building> (18.01.2021).

https://www.mfa.gov.tr/no_-238_-abd-insan-ticareti-raporu-nun-turkiye-ye-iliskin-bolumu-hk.tr.mfa (06.12.2021).

<https://www.milliyet.com.tr/dunya/sapik-milyarderin-son-telefon-konusmasi-olmeden-once-onu-aramis-6649167> (18.12.2021).

<https://www.ntv.com.tr/dunya/ingiltere-parlamentosunda-12-tuvaletten-11inde-kokain-izine-rastlandigi-iddiasi,MZNKPD4CqUun5VLNtbJjQg> (07.12.2021).

<https://www.trthaber.com/haber/gundem/pkknin-melez-teroru-559724.html> (11.04.2022).

